

Kulturmiljöprogram
för centrala delar av

FALKENBERGS STAD

Antagen av kommunfullmäktige 2021-03-30, § 75

PRODUCERAD AV
REDIGERING/LAYOUT
TEXT/ FOTO
KARTOR
TRYCK
PUBLICERING/ DISTRIBUTION
ISBN

Kulturmiljö Halland på uppdrag av Falkenbergs kommun med stöd av Länsstyrelsen i Halland
Björn Ahnlund och Malin Clarke, Kulturmiljö Halland
Björn Ahnlund och Malin Clarke, Kulturmiljö Halland
© Lantmäteriet och Falkenbergs kommun
V-TAB Falkenberg/Grafika 2021
Falkenbergs kommun
978-91-519-9645-5

Innehåll

Inledning	4	Hertingområdet	32	Områdets historik	115
Ett nytt kulturmiljöprogram	4	Kommunen expanderar	32	Områdets kulturmiljö	116
Syfte och målsättning	5	Stadsomvandling och sanering	33	Kulturvärden att beakta	119
Kunskapsunderlag	5	Arkitekturstilar i Falkenberg	36	Riktlinjer	119
Avgränsning	6	Förindustriell bostadsbebyggelse	37	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	120
Metod	6	Panelarkitektur – schweizerstil	38	4. Valskvarnen och hamnen	131
Kulturvärden	6	Nyrenässans	39	Områdets historik	131
Lagstiftning	8	Sekelskiftets industriarkitektur	40	Områdets kulturmiljö	132
Kulturmiljö och byggnadsvård	10	Jugend	41	Kulturvärden att beakta	133
Att vårda kulturmiljön	10	Nationalromantik	42	Riktlinjer	133
Byggnaders kulturvärden	12	20-talsklassicism	43	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	134
Underhåll och renovering	13	20-talsklassicism – egnahem	44	5. Stationsområdet och kyrkan	137
Grund och stomme	14	Funktionalism	45	Områdets historik	137
Tak	15	Modernism	46	Områdets kulturmiljö	139
Fasad	16	Senmodernism	47	Kulturvärden att beakta	141
Fönster	18	Kulturmiljöområden	48	Riktlinjer	141
Dörrar	19	1. Stadskärnan	51	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	142
Färgsättning	20	Områdets historik	51	6. Kvarteret Svärdet m fl	147
Interiör	21	Områdets kulturmiljö	54	Områdets historik	147
Trädgård och innergård	22	Kulturvärden att beakta	57	Områdets kulturmiljö	150
Energisparåtgärder	23	Riktlinjer	57	Kulturvärden att beakta	153
Falkenbergs historia	24	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	58	Riktlinjer	153
Köpstaden Åtraby och borgen Falkenberg	24	2. Gamla stan	79	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	154
Nyby – En parallell stadsbildning	25	Områdets historik	79	7. Stortorget och Nygatan	161
Den agrara köpstaden	26	Områdets kulturmiljö	82	Områdets historik	161
Bebyggelseskick	27	Kulturvärden att beakta	86	Områdets kulturmiljö	163
Hamnbygge och begynnande industrialisering	28	Riktlinjer	87	Kulturvärden att beakta	167
Staden planeras	29	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	88	Riktlinjer	167
Expansion och nya byggnadstyper	30	3. Norra Storgatan	115	Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	168

8. Vallarna	173
Områdets historik	173
Områdets kulturmiljö	177
Kulturvärden att beakta	179
Riktlinjer	179
Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	180
9. Västra Herting	183
Områdets historik	183
Områdets kulturmiljö	186
Kulturvärden att beakta	189
Riktlinjer	189
Kulturhistoriskt värdefulla byggnader	190
Lästips	206

Förord

All vård fordrar kunskap. Detta gäller även vården av vår kulturmiljö. Kunskap gör att vi förstår vikten av att vårda, ger oss insikt om vad som ska vårdas liksom om hur vården ska utföras.

Kunskapen börjar med att vi känner vår historia. Falkenbergs historia är lång. Läget vid åmynningen var självklart, med jordbruk och skog i ryggen samt med havet i väster. Staden förblev emellertid liten tills järnvägen kom, tills industrier och handel utvecklades. Ofärd och bränder gör att lite återstår av den äldsta bebyggelsen, men stadsplanen finns kvar: gatorna, sträta och platserna. Bebyggelsen i staden är huvudsakligen från de senaste tvåhundra åren, med en tonvikt på nittonhundratalet. Den beskriver därmed hur staden vaknade ur sin månghundraåriga historia och utvecklades till vår stad av idag.

Bevarandeplanen från 1980-talet har nu aktualiserats och kompletterats. Den utgör tillsammans med våra övriga kulturmiljöprogram en bra grund för förståelse och vägledning. Använd denna kunskap - för egen glädje och för stöd i era beslut kring vården av vår gemensamma historia!

Johan Risholm
Stadsarkitekt

Inledning

Ett nytt kulturmiljöprogram

Falkenbergs bebyggelse och miljöer berättar om stadens historia och framväxt. Det är viktigt att dessa vårdas och brukas för att skapa en god livsmiljö.

Kunskap är en viktig förutsättning för att kunna ta hand om kulturmiljön och fatta långsiktigt hållbara beslut. På 1980-talet utarbetades bevarandeplaner för delar av innerstaden, vilka har legat till grund för planering och bygglövshantering. Sedan dessa dokument togs fram har förändringar i bebyggelsemiljöerna skett. Synen på av vad som är kulturhistoriskt värdefullt har också utvecklats och tidsgränsen har flyttats framåt. Det finns därför behov av ett uppdaterat kunskapsunderlag för de centrala delarna av staden.

Följande kulturmiljöprogram har utarbetats på uppdrag av Falkenbergs kommun, samhällsbyggnadsavdelningen. Länsstyrelsen har bidragit till finansieringen som ett led i att förnya och utveckla kulturmiljöunderlagen i länet. Arbetet är utfört av Kulturmiljö Halland, Stiftelsen Hallands Läns museer, genom bebyggelseantikvarierna Björn Ahnlund och Malin Clarke. En referensgrupp bestående av

Kulturmiljö Halland, stadsarkitekt Johan Risholm samt byggnadsinspektör Per Fält har diskuterat upplägg och innehåll under projektets gång.

Syfte och mål

Huvudsyftet med detta kulturmiljöprogram är att ta fram ett aktuellt kunskapsunderlag som ska kunna användas inför väl avvägda beslut i samhällsbyggnadsprocessens olika skeden. Kulturmiljöprogrammet ska redovisa särskilda värden i bebyggelsemiljöerna och ge riktlinjer för hur dessa hanteras varsamt.

Syftet är också att öka medvetenheten, väcka intresse och sprida kunskap om kulturmiljövärdena i vårt samhälle, och därigenom öka förståelsen och ansvarskänslan bland olika aktörer, bland annat privata fastighetsägare. Målet är att ett lättillgängligt program ska kunna fungera som stöd vid vård, underhåll och utveckling av kulturmiljöerna i Falkenbergs centrala delar.

Kulturmiljölagen anger att ansvaret för kulturmiljön delas av "alla". Såväl privatpersoner som kommuner och myndigheter ansvarar för att kommande generationer ska ha tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. I det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö lyfts vikten av att ta tillvara och utveckla kulturvärdena fram. Program-

Falkenbergs järnvägsstation med kyrka, prästgård och SJs personalbostad i bakgrunden. Källa: Rian bildarkiv.

met ska vara ett stöd för att uppnå de mål och följa de lagar som syftar till att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle där en bevarad kulturmiljö är ett delmål.

Kunskapsunderlag

En viktig utgångspunkt i arbetet har varit tidigare framtagna kunskapsunderlag för kulturmiljöerna i Falkenberg:

"Förslag till bevarandeplan för Falkenbergs innerstad" 1985.

"Herting : kv Mälaren, Mältaren, Planter-

lyckan, Ryggåsen och Tegelbacken : förslag till bevarandeplan" 1992

Kulturhistorisk undersökning av kv. Kyrkan, Prästgården m.fl. 1989

"Stadens yttre årsringar - Översiktlig karaktärisering av bebyggelsens värden och kvaliteter" 2005

Bebyggelseinventeringen 2005-2010

Gårdsinteriör i kvarteret Centralen.

Omslaget Bevarandeplanen från 1985. del 2. Inventeringsdel.

Metod

Arbetet har utgått från fältstudier där stadsområdet har besökts, beskrivits och fotograferats. Ur detta material har olika delområden/kulturmiljöer avgränsats. Översiktliga litteratur- och arkivstudier har gjorts för att sätta in miljöerna i ett historiskt sammanhang. Varje miljö har beskrivits med utgångspunkt i dess historik och de karaktärsdrag som är värdebärande för kulturmiljön. Bebyggelsen har inventerats och dess kulturhistoriska värden har bedömts.

De bebyggelseområden som redovisas i kulturmiljöprogrammet har till stora delar ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i plan- och bygglagens 8 kap 13§.

Kulturvärden

I varje utpekad kulturmiljö har värdebärande karaktärsdrag identifierats under rubriken "Kulturvärden att beakta". Dessa värden är sammanställda i punktform för att på ett lättöverskådligt vis ge vägledning till handläggare och fastighetsägare. Dessa punkter är inte inriktade på enskilda fastigheter utan utgår från de övergripande karaktärsdragen i miljön. Det kan inom miljöerna finnas enskilda byggnader eller inslag som avviker från dessa karaktärsdrag. Vid behov av förändring inom kulturmiljöerna

Avgränsning

Programmets avgränsning utgår ifrån de områden som ingick i Bevarandeplan för innerstaden 1985, Kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan, Prästgården m.fl, samt bevarandeplanen för Hertingområdet. Gränserna har modifierats något för att anpassas till dagens kulturmiljöer. För aktuell avgränsning, se karta på sidan 49.

Detta område har delats upp i delområden utifrån historia, framväxt och nuvarande karaktär.

är det ur kulturhistorisk synvinkel viktigt att de övergripande karaktärsdragen tjänar som vägledning. Vad som är lämpliga åtgärder får avgöras från fall till fall.

I avsnitten finns även rekommendationer för bebyggelsemiljöerna. De kan dock tjäna som vägledning även vid utformning av ny bebyggelse inom eller i direkt anslutning till miljön. Syftet med rekommendationerna är att bidra till att miljön ska kunna bevaras och användas utan att de kulturhistoriska värdena utarmas.

Rekommendationerna är rådgivande och kan kopplas till plan- och bygglagens bestämmelser angående kulturvärden (se vidare under avsnitt *Lagstiftning*). I vissa områden finns det i detaljplanen bestämmelser som förtydligar skyddet för bebyggelsen utöver rekommendationerna i detta program.

I varje avsnitt listas de byggnader i området som pekats ut som kulturhistoriskt värdefulla. Deras karaktär och kulturhistoriska värde måste särskilt beaktas vid förändring.

Gamla foton är ett ovärderligt källmaterial när man undersöker stadens 1800- och 1900-talsbebyggelse. Här ett vykort som visar Rådhusorget i början av 1930-talet. Foto:Rian bildarkiv.

Bebyggelseinventering

2005-2010 genomfördes en inventering av all bebyggelse i Halland där de byggnader som bedömdes ha kulturhistoriskt värde pekades ut och klassificerades från klass A till klass C. A är den högsta klassen och omfattar ett mindre antal byggnader. De är ofta unika, mycket välbevarade och omistliga ur ett nationellt perspektiv. Klass B innebär värdefulla byggnader vilka är omistliga ur ett regionalt perspektiv. De flesta utpekade byggnaderna finns i klass C och är främst av lokalt intresse. De kan vara delvis förändrade men värdefulla och miljöskapande i sitt sammanhang. Inventeringen finns tillgänglig i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Gamla stan, en miljö som är utpekad som riksintressant för kulturmiljövården. Byggnaderna har även skyddsbestämmelser i detaljplan.

Lagstiftning

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer omfattas av olika typer av lagstiftning. Här redovisas några av de lagar som berör kulturmiljöerna i Falkenberg.

Kulturmiljölagen (KML)

Kulturmiljölagen fastslår redan i sin första paragraf principen att kulturmiljön är en värdefull samhällsresurs och en nationell angelägenhet. Att skydda och vårda den är vårt gemensamma ansvar. Genom denna lag skyddas fornlämning-

ar, fornfynd, kyrkor och begravningsplatser samt byggnadsminnen.

Plan- och bygglagen (PBL)

Denna lag reglerar användning av mark- och vattenområden samt ärenden som rör den byggda miljön. Kommunerna har ansvar för tillämpningen av PBL:s delar som gäller kulturmiljöfrågor. Inför större förändringar i tätorter upprättas detaljplaner, som beskriver var, hur och vad man får bygga. I detaljplanen kan bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer införas.

Bland annat kan byggnader få rivningsförbud, bevarande av värdefulla byggnadsdetaljer kan regleras liksom krav på vilka material och utföranden som ska användas vid ändring av en byggnad.

Vid ansökningar om bygglov skall byggnadsnämnden bland annat bedöma om åtgärden är varsam, vilket gäller för all bebyggelse. Nämnden måste även säkerställa att byggnader eller bebyggelseområden som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvan-

skas. Kommunen kan ingripa mot en fastighetsägare som inte lever upp till det kravet. För att kommunen ska veta vilka byggnader och områden som är särskilt värdefulla kan de använda olika kunskapsunderlag såsom bevarandeplaner, kulturmiljöprogram och inventeringar.

För att säkerställa att plan- och bygglagens krav angående kulturvärden uppfylls kan det behövas fördjupade antikvariska utredningar inför beslut om bygglov såväl som detaljplaner.

Miljöbalken (MB)

Mark- och vattenområden som har nationell betydelse för bevarande eller utveckling kan enligt miljöbalkens (MB) tredje kapitel betecknas som områden av riksintresse. Det kan gälla till exempel kultur- eller naturmiljö, friluftsliv, energi- produktion och kommunikation. Riksantikvarieämbetet beslutar om riksintressen för kulturmiljövården. Kommunerna ska ange i sina översiktsplaner hur dessa områden ska tillgodoses. I centrala Falkenberg är det äldre stadsområdet längs Storgatan utpekade som riksintresse för kulturmiljövården (Falkenberg N 21).

Tullbron är skyddad som byggnadsminne genom kulturmiljölagen sedan 1984.

Byggnadsminne

En byggnad kan vara skyddad som byggnadsminne enligt kulturmiljölagen. För att kunna klassas som byggnadsminne måste byggnaden vara "synnerligen märklig" genom sitt kulturhistoriska värde, eller ingå i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde. Länsstyrelsen svarar för kulturmiljölagens tillämpning. Beslut om byggnadsminnen föregås alltid av samråd med fastighetsägare och kommun. Halland har runt 50 byggnadsminnen, varav två som ligger inom området för detta kulturmiljöprogram; Falkenbergs stadshus (Svea 10) och Tullbron.

Kulturmiljö och byggnadsvård

Att vårda kulturmiljön

Kulturmiljön utgörs av de avtryck som mänskliga aktiviteter genom tiderna avsatt i den fysiska miljön, såväl på landsbygden som i staden. Till detta hör byggnader, gator, trädgårdar, parker med mera. Kulturmiljöerna runt omkring oss har kvaliteter som är värda att bevara och respektera, då de bidrar till en god livsmiljö.

Att ta hand om kulturmiljön är vårt gemensamma ansvar. Detta gäller såväl offentliga aktörer, som den kommunala förvaltningen, liksom privata aktörer, såsom enskilda fastighetsägare.

Byggnadernas arkitektur, placering på tomten, gatornas sträckning och allmänna platser berättar om byggnadsskick, regler och planeringsideal vid tidpunkten då ett område växte fram.

Rådhusorget har en genomtänkt gestaltning gjord av stadshusets arkitekt, Lennart Tham. Här syns smågatstensbeläggningen i tre färger och fontänen med statyn Salami och Zulamith av Stig Blomberg.

De ojämna kullerstengatorna i Gamla stan är från tiden före det industrialiserade samhället och viktiga för kulturmiljön som helhet.

Gator, torg och allmänna platser

Gaturummet präglas, förutom av byggnadernas placering, av markbeläggning, möbler och armaturer. Kullerstengator vittnar om tiden före industrialismens intåg, medan breda asfaltsgator hör till det bilburna, moderna samhället.

Torgen utgör centrala punkter och mötesplatser i städerna och är typiska för den tid då de anlades. Här syns ofta påkostad markbeläggning och karaktärsskapande skulpturer eller fontäner. Torgens

ursprungliga utbredning och utsmyckning är för staden ofta starkt identitetsskapande.

Gaturummen och torgen bör hantearas med stor varsamhet och omsorg om såväl helhet som detaljer.

Parker och grönska

Ett viktigt inslag i staden är parker och trädplanteringar från olika perioder. I centrala Falkenberg finns bland annat Badhusparken och Laurentiparken,

Falkenbergs första stadspark, och Valarnas friluftsområde. Här spelar växtval, gångstruktur och möblering, såsom parkbänkar, en viktig roll för kulturmiljön.

För att förstärka kulturmiljön kan äldre inslag ibland behöva återskapas.

Alléer och trädrader är vanliga i städerna sedan 1800-talet, då de planterades för att utgöra brandskydd. I Falkenberg syns detta bland annat vid stationsområdet. Det är viktigt att nya träd planteras när de gamla behöver sågas ned.

Byggnaders kulturvärden

En byggnad vars karaktär och kulturhistoriska värde bevarats skapar mervärde åt både den omgivande miljön och det egna boendet. En grundläggande riktlinje är att gå varsamt fram och läsa på för att ta reda på vilka förutsättningar som finns.

- Ta reda på byggnadens historia. Hur kan den ha sett ut? Vad var typiskt för tiden då huset byggdes i utformning, material, kulörer och utförande?
- Tänk på att även förändringar som skett genom tiderna kan ha ett värde att bevara då de berättar om byggnadens historia. Det finns mycket information om detta i litteratur och på internet, se lästips i slutet av boken. Kontakta gärna en byggnadsantikvarie som kan ge tips och råd om vad som lämpar sig för just ditt hus.
- Ta reda på byggnadens kulturhistoriska värde. Vad säger detaljplanen, är huset utpekad som värdefullt i någon inventering eller i ett kulturmiljöprogram?
- Ta reda på om det krävs bygglov. Vid bygglovsprövning vägs alltid påverkan på de kulturhistoriska värdena in, så att åtgärden är varsam och inte förvanskar. Glöm

Varsamhet

Ändring och flyttning av en byggnad ska enligt Plan- och bygglagen (8 kap, §17) utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden. Kravet gäller alla byggnader!

dock inte att även åtgärder som inte kräver lov ska vara varsamma!

- För att byggnadsnämnden ska kunna avgöra om en åtgärd inte strider mot förbudet mot förvanskning och att den är varsam kan det behövas en antikvarisk förundersökning. Denna bör göras i ett tidigt skede i processen.
- Om projektet innebär markarbeten kan fornlämningar beröras. Titta i Riksantikvarieämbetets fornsök, (<https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/>) eller kontakta länsstyrelsen för att ta reda på om det krävs tillstånd att gräva.

Underhåll och renovering

Löpande planerat underhåll är en grundregel för all god byggnadsvård och sparar både kulturvärden och pengar. En renovering innebär, till skillnad från det fortlöpande underhållet, en punktinsats med omfattande, mer eller mindre planerade åtgärder, som ofta inkluderar större kostsamma reparationer. När en sådan i sinom tid blir aktuell bör denna vara väl planerad och byggnadens kulturhistoriska värden fullt utredda.

Sträva i första hand efter att kontinuerligt underhålla och reparera befintliga äldre

material och detaljer istället för att byta. Byggnader från tiden före ca 1960 är mer eller mindre hantverksmässigt uppförda med hög kvalitet. Ersätt inte oskadat material och originaldelar såsom fasadpanel, tegeltak, fönster eller platsbyggda kök. Dessa berättar om husets historia och det traditionella byggnadsskicket med lokala och individuella variationer. Genom att fortlöpande underhålla och endast byta ut skadade delar bevarar man viktig kulturhistorisk information och riskerar inte att byggnaden förvanskas. När man gör underhållsarbeten är det viktigt att använda beprövade, traditionella me-

toder och material. Dessa är anpassade för äldre byggnader och lätthanterliga även vid nästa reparationstillfälle.

För moderna, industriellt producerade byggnader kan ett kontinuerligt underhåll ibland vara mer komplicerat. Ett problem är här att virkeskvaliteten ofta är betydligt sämre. Därtill ingår många nya och tidigare oprövade material, vissa med kort livslängd, som ibland slutat tillverkas. Om något måste repareras eller bytas, försök att hitta motsvarande kvalitet som originalet.

Med kontinuerligt, rätt utfört underhåll kan tegeltak, fönster och panel hålla i hundra år eller mer.

Vid eftersatt underhåll krävs ofta en större renovering. Foto från restaureringen av Sjöbergska gården.

Grund och stomme

Grundens utformning har varierat under olika perioder. I äldre, förindustriella byggnader utgörs den av obearbetad marksten eller grovt huggen sten, vilken tätats med bruk och senare även putsats. Under senare delen av 1800-talet får byggnaderna jämnstora, fint slätthuggna kvaderstenar som synlig grund, vilka fogas samman med stor precision. Från 1920-talet och framåt gjuts ofta grunden i betong, vilken putsas och får en avvikande färg från fasaden. Med funktionalismens genombrott kom hela bottenvåningen i flerbostads- och affärshus att kläs med skivor av kalksten.

De traditionella trähusen i timmer, skiftesverk och korsvirke vilar endast på stenar i hörnen och andra knutpunkter medan övriga stenar främst tjänar som skydd och utfyllnad. I modernare trähus är grunden bärande i hela sin längd. Detsamma gäller för murade stenhus från alla tider.

I äldre byggnader går, både av stabilitets- och estetiska skäl, grunden en bit utanför fasadlivet. På trähus löste man avrinningen med en horisontell fot- eller vattbräda, ibland bestående av ett kraftigt, profilerat trästycke, ibland av en slät lutande bräda. På stenhus är stengrunden avfasad eller rundad mot fasaden. Plåtbeslagning av fotbrädorna och stensocklarna bör undvikas.

Grundmuren till Pokalen 5 har grovt kluven, murad marksten. Notera sockeln under skyltfönstret mot Storgatan där senare påförd grov puts ska efterlikna kvaderstenar.

En byggnadstomme utgörs av dess konstruktionsteknik och material. I Falkenberg, med dess historia som gränsutpost mellan norra och södra Halland, möts flera traditionella byggnadstekniker med olika geografiskt och kulturellt ursprung. Här finns både timmer och skiftesverks-hus liksom hus i korsvirke och byggnader i tegel. Från slutet av 1800-talet börjar regel- och plankstommar bli vanliga. Under 1900-talets andra hälft slår lättbetong och andra betongmaterial igenom.

Grundmur och stomme berättar om husets tillkomsttid, byggnadsteknik och lokala förankring. Den befintliga, ursprungliga utformningen bör respekteras. Det är vidare viktigt att uppmärksamma stomkonstruktionens egenskaper och dess möjligheter och begränsningar för rumsdiskonering och nya öppningar. Som grundregel bör man undvika större ändringar av planlösningen i äldre byggnader med traditionell trä- eller tegelstomme.

De röda tegeltaken är mycket karakteristiska i stadsbilden, som här i Gamla stan.

Tak

Fram till 1870-talet var halmtak fortfarande vanliga i Falkenberg. På grund av brandfaran och nya regelverk började halmtaken då att ersättas av tegeltak vilka efterhand helt kom att dominera. Foton från tidigt 1900-tal visar ett taklandskap av enkupigt tegel med vissa inslag av falsade plåttak på mer påkostade nya byggnader såsom tingshuset och prästgården. Det enkupiga takteglat blev därtill på 1920-talet ett signum för villa- och egnahemsbebyggelsen på Herting. Idag har tegeltaken delvis trängts undan av nya material som betongpannor och prefabri-

cerade plåttak av olika kulörer, vilket delvis förändrat taklandskapet och stadsbilden.

Det är viktigt att behålla befintliga tegeltak då de har stor betydelse för husens karaktär och stadsbilden. Den vackra patina som en gammal tegelpanna har tar lång tid att ersätta. Vid underhåll bör man därför så långt möjligt komplettera befintligt tegel, helst med begagnade tegelpannor. Särskilt viktigt är att de få kvarvarande taken med handslaget tegel i Gamla stan behandlas med stor omsorg så att dessa kan bevaras på plats.

Vid omläggning av plåttak är det viktigt att behålla det gamla detaljutförandet. Skivtäckta kopparplåt, Kyrkans hus, före detta tingshuset.

Vid omläggning av befintliga tegeltak skall enkupigt lertegel användas. På kulturhistoriskt värdefulla byggnader bör man vid renovering återställa till lertegel om dessa senare täckts med betongpannor.

Vid omläggning av plåttak bör den äldre detaljutformningen följas beträffande plåtstorlek, färg och falsning.

Vindskivor, skorstenar och andra detaljer så som takavvattning bör utformas som de ursprungliga.

I det sena 1800-talets panelarkitektur är ofta varje byggnadsdel utsmyckad med lövsågade snickerier.

Handslaget tegel har en mängd olika nyanser som ger liv åt fasaden.

Fasad

En stor del av en byggnads karaktärskapande egenskaper utgörs av fasaden. Det är viktigt att ursprungliga fasader i den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen bibehålls i oförändrat skick.

Träpaneler av olika slag är ett av de vanligast förekommande fasadmaterialet i de beskrivna kulturmiljöerna. På den äldre träbebyggelsen förekommer ofta stående locklistpanel med profilerad locklist. På det sena 1800-talets trähus finns flera olika paneltyper; fasspont, pärlspont, liggande etc och husen har en särskilt rik "snickarglädje" där varje trädetalj är bearbetad på olika vis.

I samband med reparation bör man undvika att byta hela panelen och istället bibehålla de brädor och lister som går att återanvända. Eventuellt rötskadade, ursprungliga delar bör alltid bytas mot nya med samma utseende som de befintliga. Ofta behövs specialsågat virke med högre kvalitet än det som kan hittas i den vanliga bygghandeln. Notera att gatuhusens äldre panel alltid är hyvlad eller möjligen finsågad.

Tegel som fasadmateriale blev vanligt först under 1900-talet. Tidigare fanns endast enstaka tegelhus i stadskärnan. Tegel-fasaderna är utförda som fullmur med massivt, ofta handslaget, tegel eller i form

av särskilt fasadtegel som formpressats. Tegelfasader är tåliga men bör ändå behandlas med varsamhet. Detta gäller särskilt fasader med gammalt handslaget tegel. Håltagning i stenen bör här undvikas och endast göras i fogarna. Vid lagning bör man försöka hitta tegel lika befintligt. Fogens utseende och material är väsentlig. I de äldre tegelhusen användes alltid kalkbruk, i de yngre förekommer även cementhaltigt bruk.

Puts på fasader förekommer utspjutt inom hela det aktuella området. Fasadmaterialet var ovanligt fram till slutet av 1800-talet, då ett nytt stenhus vid Broga-

Den särpräglade falkenbergsputsen har en relativt grov struktur. Inom denna tradition har därtill de olika murarna haft sin egen variant.

Det sena 1900-talets byggnader medförde flera nya fasadmaterial till stadsbilden.

tan putsades (Gästgivaren 1). Störst koncentration av putsfasader finns på Västra Herting. Dessa är i regel reveterade trähus. Den speciella putstypen som här användes har fått namnet falkenbergsputs.

Vid reparation och renovering är det viktigt att använda samma typ av putsbruk och ytstruktur som befintligt. Äldre putsfasader har alltid putsats med platsbyggt kalkbruk och målats med kalkfärg. Man bör aldrig använda lagningsbruk som är hårdare än det befintliga, då ett sådant inte följer stommens naturliga rörelser, inte heller alltför täta färgtyper, vilka stänger inne fukt. Inför större puts-

reparationer bör man alltid konsultera fackkunskapen och anlita firmor med lång erfarenhet av traditionella material och metoder.

Övriga förekommande fasadmaterial är sten i form av marmorskivor och skiffer samt moderna element- och skivmaterial. Liksom i övriga fall är det här viktigt att reparera och renovera med likvärdigt material för att bibehålla husens karaktär.

Ursprungliga fönster ger karaktär åt byggnaden.

Nationalromantiskt fönster med fönsterluckor, Herting.

Sidohängda träfönster av en typ som var vanlig både under andra halvan av 1800-talet och in på 1920-talet.

Fönster

Fönster är en central del i byggnadens arkitektur. Fönsternas storlek, material- och indelning speglar olika tids-epoker och stilar. Äldre snickerier är ofta av hög kvalitet, tillverkade i kärnvirke och kan genom kontinuerligt underhåll hålla i många år. Det finns utförliga beskrivningar över hur du renoverar fönster, se lästipsen längst bak i boken. Det finns även firmor som är specialiserade på denna typ av renoveringar.

Bland den äldre bebyggelsen var fönstren i trä, med mittpost, ibland tvärpost, och

spröjsade sidohängda bågar. Senare, i mitten av 1900-talet, blev större perspektivfönster utan spröjs vanliga.

Ibland är ett fönsterbyte oundvikligt, som vid omfattande rötskador eller om man vill återställa en byggnads arkitektur. Nya fönster bör tillverkas med originalet som förlaga. Det är viktigt att återskapa detaljer så som hängning och mittpost, profiler och eventuella genomgående spröjs som håller glasrutorna.

Materialet är av stor vikt för uttrycket – att ersätta träfönster med aluminium

eller plast är inte lämpligt då det förändrar byggnadens karaktär och minskar dess kulturhistoriska värde. Äldre munblåsta glasrutor har en unik yta som ger ett levande uttryck. Vid renovering bör det äldre glaset återanvändas. Om det behöver ersättas finns begagnat munblåst glas att köpa i byggnadsvårdsbutiker, detsamma gäller det maskindragna glaset som använts under första halvan av 1900-talet. Det moderna floatglaset kom på 1950-talet och passar i byggnader från denna tid och framåt.

Panelklädd pardörr med överljusfönster.

Portdörrar i enkel brädkonstruktion.

I innerstaden finns påkostade entrépartier, på bilden en före detta bank i kvarteret Kronan.

Dörrar

Det finns många olika typer av dörrar, både konstruktions- och stilmässigt. Vid bostadshusens entréer används ofta fyllningsdörrar med ramverk och speglar. Bland den äldre träbebyggelsen var det vanligt att huvudentrén utgjordes av en pardörr, medan 1900-talets egnahemsbebyggelse ofta försågs med enkeldörrar. Kring sekelskiftet blev det vanligare med uppglasade partier i eller ovanför dörrarna. När funktionalismen tog vid en bit in på 1900-talet blev fernissade ek- eller teakdörrar vanliga både på bostadshus och offentliga lokaler.

Till ekonomibygnader och körportar in till gården användes ofta lite enklare bräddörrar. I vissa fall har dessa klätts med panel mot gatan. Körportar är vanligt förekommande i Gamla stan där bostadshusen står tätt längs med gatan.

En äldre dörr har högt kulturhistoriskt värde och kan liksom fönster oftast renoveras genom att skadade delar ersätts med nytt friskt virke.

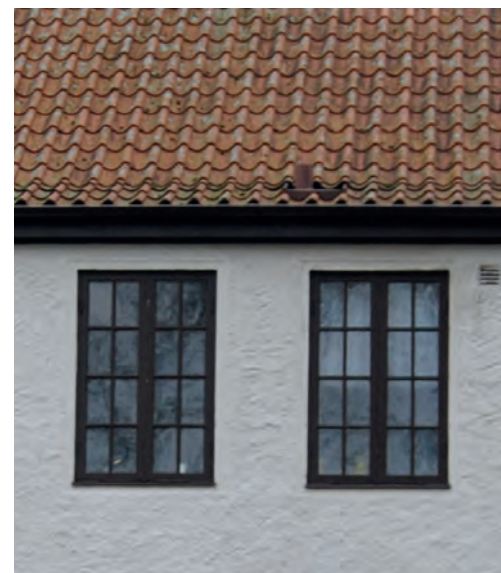
Färgsättning

Vid färgsättning av en byggnad bör man sträva efter att kulörerna ska samspela med byggnadens arkitektur, karaktär och kulturhistoriska värden. Den bör knyta an till den lokala färgtraditionen i området. Oftast är den ursprungliga färgsättningen det lämpligaste valet ur kulturmiljösynpunkt. I många fall går det att skrapa fram äldre färglager och få rätt kulör genom en NCS-nyckel.

Många av trähusen i området längs Storgatan har hyvlade paneler från sent 1800-tal. Det var vanligt att måla panelen i ljusa oljefärger, medan fönsterbågar och dörrar fick en mörkare kulör så som grönt, brunt eller rött. Fönster- och dörr-omfattningar kunde brytas av i ytterligare en kulör. Färgtypen som användes var linoljefärg, vilken är lämplig än idag då oljan tränger in och skyddar virket. Uthusen var enklare i sin utformning än bostadshusen och målades oftast med röd slamfärg, ”Falurödfärg”. Denna färg användes även på bostadshusens gårdsidor ända in på 1900-talet.

Putsfasader från perioden 1910-1930 färgsattes oftast i brutet vitt, men det förekommer även andra ljusa kulörer som gult och svagt rött. De vita fasaderna bröts av med fönster och dörrar i mörka kulörer som grönt och brunt medan de gula och röda husen kunde ha vita

bågar. De kalkputsade fasaderna målades oftast med kalkfärg. På dessa fasader bör även fortsättningsvis användas en färgtyp som är genomsläpplig, då för täta färgtyper kan ge problem med instängd fukt och puts- och färgbortfall som följd. Om fasaden målats med en tät färgtyp som orsakat problem kan denna behöva avlägsnas före ommålning.

Villa Solvik på Herting har tidstypisk färgsättning med fasader i brutet vitt och mörka fönsterbågar.

I Gamla stan har husen traditionellt varit målade i olika ljusa kulörer, med mörkare fönsterbågar och foder i kontrasterande kulör.

Interiör

Kravet på varsamhet gäller även interiörer. Även om man önskar sätta sin egen prägel på ytskikten bör man gå varsamt fram med den fasta inredningen som är en del av byggnaden. Den mest grundläggande delen av en interiör är planlösningen som helst inte bör ändras.

Andra karaktärsskapande delar är fasta snickerier och eldstäder. Dörrar och snickerier berättar, liksom exteriören, om olika stilepoker och ideal. Även senare tillkomna årsringar kan utgöra ett värdefullt tidsdokument, till exempel ett funkiskök i en äldre bostad.

Fram till när centralvärmen blev vanlig på 1900-talet värmdes husen av eldstäder såsom kakelugnar och järnspisar. Där dessa finns kvar utgör de ett tidsdokument och är viktiga för interiörens karaktär. Vissa kakelugnar är tillverkade lokalt då det fanns gott om kakelugnsmakare i Falkenberg. Dessa eldstäder har höga kulturhistoriska värden och bör stå kvar även om de inte används idag.

I mer påkostade byggnader kan inredningen vara arkitektritad för att passa huset, ett tydligt exempel på detta är Falkenbergs stadshus. I flerfamiljshusen kan trapphusen med trappor, dörrar och ibland väggmålningar vara av högt kulturhistoriskt värde.

Kakelugn med handmålade kakel på träfot av en typ som var vanlig på 1700-talet. Falkenbergs Hembygdsmuseum.

Trädgård och innergård

I villa- och radhusområden sätter de omgivande trädgårdarna prägel på området. Detta är tydligt på Herting som uppförts enligt trädgårdsstadens ideal med stora tomter. Häckar, grindar, staket likväl som äldre träd, buskar och växtsorter är viktiga delar av en kulturmiljö. Äldre inhägnader bör bevaras och växtligheten anpassas till trädgårdens karaktär.

I de slutna kvarteren finns innergårdar av olika karaktär mellan husen. Här förekommer ibland enkel men karaktärsskapande gårdsbebyggelse och avskalade fasader. I Gamla stan är många innergårdar belagda med kullersten, en rest från när detta var kringbyggda lantgårdar. Här är också små korta plank vanligt förekommande mellan husen. Gårdsmiljöernas fasader och markbeläggning kan ha höga kulturvärden och bör behandlas varsamt.

Det är viktigt att tänka på att delar av stadskärnan är skyddad som forn lämning. Kontakta länsstyrelsen inför markarbeten.

Trädgårdarna på Herting inramas av spjalstaket med grindar i trä.

Välbevarad innergårdsmiljö i kvarteret Laxen.

Energisparåtgärder

När det gäller kulturhistoriskt värdefulla byggnader måste energisparåtgärder anpassas till byggnadens förutsättningar. De åtgärder som genomförs vid nybyggnation är inte alltid tillämpliga, istället måste man hitta anpassade lösningar som inte påverkar byggnadens karaktär. Det är även viktigt att ta hänsyn till det system som användes när byggnaden uppfördes. Äldre hus är inte täta som dagens byggnader utan är ofta byggda för att fungera med självdrag. När man förändrar vissa saker i systemet kan det påverka andra delar.

De åtgärder som genomförs får inte förvanska byggnadens exteriör. Tilläggsisolering av fasader är inte lämpligt då detta ändrar byggnadens proportioner. Det är i de flesta fall inte heller lämpligt att ersätta fönsterna med treglas eller isolerglas.

Det finns flera enkla åtgärder som kan spara energi utan att byggnadens kulturvärden påverkas. Ett första steg är att se över tätningslistor vid fönster och dörrar. Vid renovering kan man passa på att dreva mellan fönster och vägg. Om man önskar ett bättre u-värde på byggnadens fönster kan glaset i innerbågen bytas mot lågemissionsglas, så kallat energiglas, i samband med renovering. Då värmen stiger uppåt är det mycket effektivt att

fylla på vindsbjälklaget med isolering. Cellulosa eller träull passar bra ihop med äldre isolermaterial som sågspån.

Dragiga golv kan bero på att den äldre isoleringen sjunkit ihop. Om trossbotten är intakt går det att komplettera golvet med ytterligare isolering.

För fler tips, se ”Energiboken – varsam energiförbättring för småhusägare.”

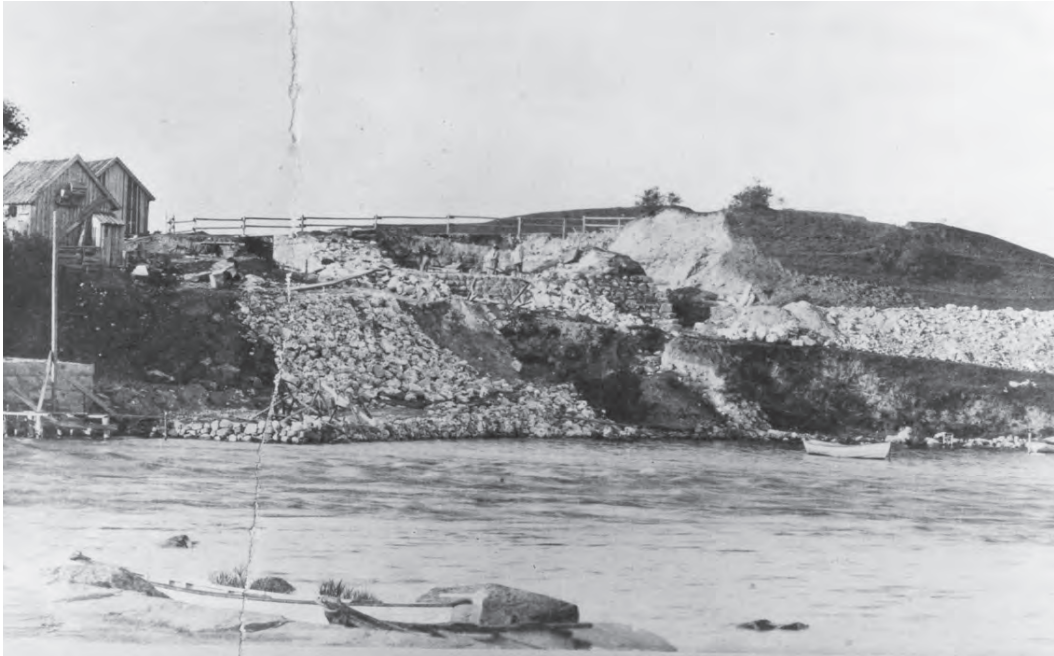
S:t Laurentii kyrka, Falkenbergs enda medeltida byggnad.

Falkenbergs historia

Köpstaden Ätraby och borgen Falkenberg

Falkenbergs stad är troligtvis av medeltida ursprung. Det första skriftliga belägget finns i den norska sagalitteraturen där Håkon Håkonsson 1256 sägs ha bränt upp en köpstad vid Ätran. 1313 och 1432 benämndes staden som "Ätraby". Annat som visar på stadens medeltida ursprung är S:t Laurentii kyrka, den äldre stadskyrkan som tros vara uppförd på 1300-talet, samt Storgatans organiska form som följer Ätrans lopp.

Halland utgjorde under 1200-talet två län med gräns i Ätran, där södra delen tillhörde det danska kungariket. Under medeltiden uppfördes flera riksborgar i Danmark. Det var ett sätt att manifesteras kungens makt, men utgjorde även strategiska fästen under en orolig period. Dessa borgar fungerade som administrativa centrum i de slottslän som riket var indelat i. Mitt emot platsen för Ätraby uppfördes i slutet av 1200-talet en sådan borganläggning, kallad Falkenberg. Valet av plats var strategiskt, i gränsen mellan två län som tillhörde olika kungamakter.

*Ruinen efter borgen Falkenberg vid utgrävningen 1938.
Foto: Hallands Konstmuseum.*

Den första kartan över Falkenberg, troligtvis upprättad på 1600-talet i samband med att Halland blev svenskt. Notera att kartan är ritad omvänt med söder uppåt istället för norr. Karta: Riksarkivet.

Borgen ödelades 1434 i samband med Engelbrektsupproret och därefter kom Ätraby istället att benämnas Falkenberg.

Nyby – en parallell stadsbildning

Parallellt med Falkenberg/Ätraby uppstod en stadsbildning något längre uppströms Ätran, kallad Ny Falkenberg eller Nyby. Denna stad omnämns i skriftliga källor från 1474. Städerna tros ha existerat parallellt under 1400- och 1500-talet.

Nyby låg längs med det som idag heter Tröingevägen och hade en egen stadskyrka, S:ta Gertruds. Stadsrättigheterna drogs dock in 1552 med hänsyn till att städerna låg för nära varandra, borgarna beordrades då att flytta till "Gamle Falckenberg". Nyby kom senare att ödeläggas helt.

År 1578 framtogs Falkenberg sina stadsrättigheter och degraderades till "landtbye", men detta överklagades och man

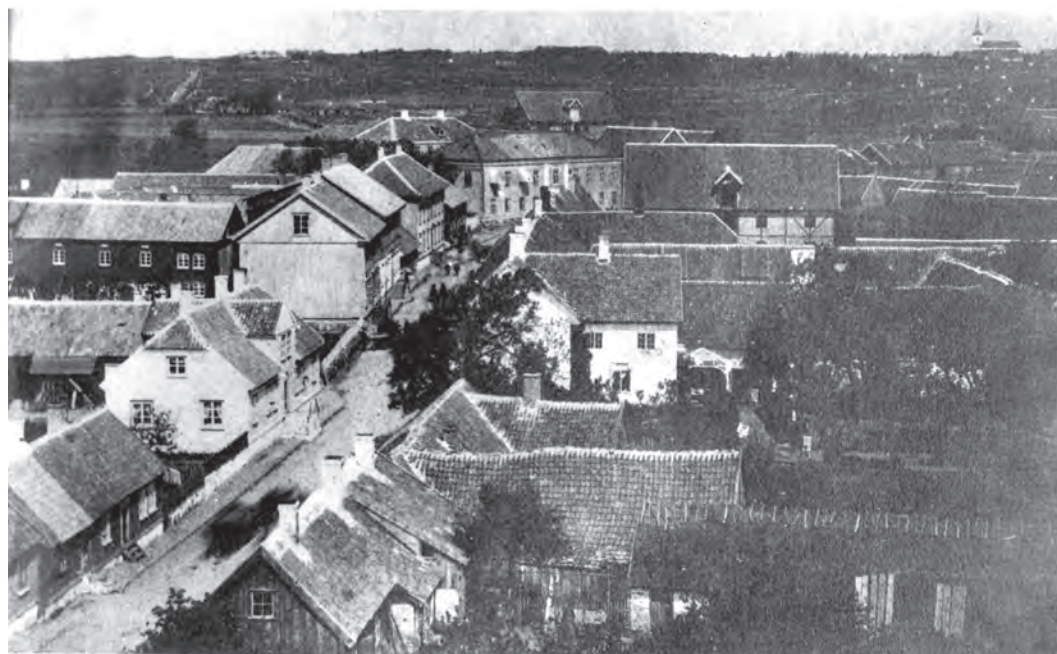
återfick privilegierna som köpstad redan 1582.

Den agrara köpstaden

Efter många år av stridigheter blev Halland slutligen svenskt 1658. Den första kända kartan över Falkenberg är från denna tid. Falkenberg låg då koncentrerat kring Storgatan med S:t Laurentii kyrka centralt intill det enda torget. Vid torget fanns allmänna byggnader som skola, våghus och rådhus. Kvarteren stämmer i stora drag överens med dagens kvartersindelning i de äldre delarna av staden.

Falkenberg var fram till industrialismens intåg en agrar köpstad med karaktären av en stor landsby. Den bestod av runt hundra gårdar med omgivande åker- och ängsmark där borgarna till stor del ägnade sig åt jordbruk, fiske och hantverk. Ätran var av central betydelse för näringslivet, och dess vildlaxstam möjliggjorde inkomster till staden via laxfisket. Laxrökare var under lång tid ett vanligt förekommande yrke och leran längs åslänterna bidrog till att krukmakerier och kakelugnsmakerier etablerades på stadsgårdarna. Söder om Ätran, på gården Hertings mark, uppfördes ett tegelbruk på 1700-talet.

Landsvägen söderut gick fram till 1760 via en träbro vid Garvareforsen där Ätran var som smalast. Denna bro var utsatt för väder och vind och fick ofta repareras. På 1700-talet byggdes istället Tullbron, en kraftig stenvalvsbro som stod klar 1761. I samband med bronns tillkomst anlades

Ovan: Laxrökare var ett vanligt förekommande yrke i Falkenberg. På bilden syns Gustav Sjöberg på den Sjöbergska gården där det bedrevs rökning av lax och köttprodukter ända fram på 1950-talet. Foto: Rian bildarkiv.

Föregående sida:

*Överst: Gårdar längs Storgatan kring 1870.
Foto: Fredrik Bratt/Rian bildarkiv.*

*Nederst: Vy från Vallarna över Tullbron och kvarteret Bron, fotograferad på 1860-talet.
Foto: Fredrik Bratt/Rian bildarkiv.*

ett nytt torg och ett rådhus vid nuvarande Rådhusorget och centrumets tyngdpunkt försköts norrut.

Bebyggelseskick

Den förindustriella bebyggelsen bestod av gårdar med låga envåningsbyggnader och större delen av bebyggelsen var uppförd i trä, med stomme av timmer eller skiftesverk. Byggnadsskicket följde samma mönster som på landsbygden med bostadshus i form av långloftsstugor och kringbyggd gårdsplan. Bostadshusen låg ofta vända mot gatan och in mot gården fanns ekonomibyggnader, trädgård och odling. Tomterna var smala och avlånga och sträckte sig genom kvarteren från gatan till ån eller den omgivande inägomarken.

Från början var fasaderna omålade eller rödfärgade. Först under 1800-talet panelkläddes husen och fasaderna mot gatan målades i ljusa oljefärger. Taken var länge täckta av halm men på 1760-talet utfärdade landshövdingen ett förbud mot halmtak på grund av brandfaran i den täta bebyggelsen. Efterhand ersattes taken med lertegelpannor, men det var dock först i slutet av 1800-talet som de sista halmtaken försvann i innerstaden. Falkenberg drabbades av flera stora stadsbränder under 1700- och 1800-talet, vilket ledde till att bebyggelsen succesivt förnyades.

Falkenbergs järnvägsstation kring sekelskiftet 1900.
Foto: Järnvägsmuseet.

Hamnen och Hellmanska magasinet, ett av de många korsvirkesmagasin som uppfördes för spannmålsförvaring kring denna tid.
Foto: Rian bildarkiv.

Hamnbygge och begynnande industrialisering

Under mitten av 1800-talet bidrog ett flertal faktorer, såsom effektiviserat jordbruk och gynnsamma handelsförhållanden, till att den svenska spannmålsexporten fick ett stort uppsving. Falkenberg saknade fram till 1860-talet både stapelstadsrättigheter och en funktionell hamn. I Ätran fanns små träbryggor och större fartyg lade till på redan utanför Ätrons mynning.

På 1850-talet började hamnfrågan diskuteras på allvar och en ny hamn med in-

seglingsränna anlades 1858-1863 söder om Tullbron, på samma sida som stadskärnan. Hamnbygget medförde att staden fick tillbaka sina stapelstadsrättigheter och möjligheten att exportera spannmål och andra varor. Till följd av den ökade spannmålsexporten uppfördes under 1860-talet flera stora spannmålsmagasin inne i centrala Falkenberg vilka kom att präglade stadsbilden. Flertalet av dessa var uppförda i korsvirke, en teknik som annars främst använts i södra delarna av Halland.

Falkenbergs industrialisering var ännu i

slutet av 1800-talet fortfarande mycket blygsam. Längs Ätran låg små verksamheter som vid denna tid kom att utvecklas och få en mer industriell prägel. Till dessa hörde bland annat garverier och färgerier. Förbättrade kommunikationer, främst genom järnvägens, men även genom telegrafens (1869) och något senare telefonens (1894) intåg, innebar att viktiga förutsättningar för stadens industriella utveckling kom på plats.

Järnvägen genom Halland byggdes ut under 1880-talet. År 1886 kunde sträckan Helsingborg–Halmstad–Varberg

öppna. Ett par år senare var hela Väst-kustbanan, från Malmö till Göteborg, klar för trafik. Sträckan utgjordes från början av en kedja av enskilda järnvägsbolag. Mellan Varberg och Halmstad byggdes banan av Mellersta Hallands Järnvägs AB. Falkenbergsdelen, inklusive stationshuset, var färdig kort före invigningen i september 1886.

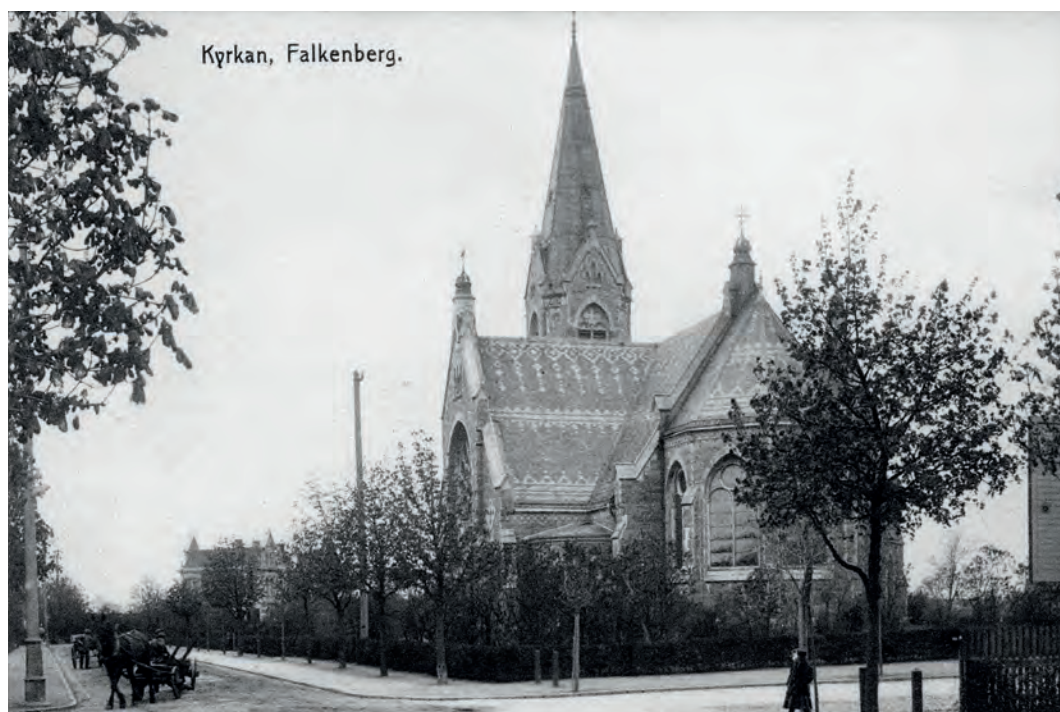
Det var först på 1890-talet som den industriella utvecklingen sköt fart på allvar och då bland annat i samband med bygget av Falkenberg – Limmareds järnväg. Genom vattenkraftens utbyggnad och bygget av Hertings kraftstation i början av 1900-talet elektrifierades staden och industrialiseringen fick ytterligare skjuts. Från att industribeståndet endast utgjorts av en läderfabrik och ett par färgerier växte nu flera större industriföretag upp såsom Falkens bryggeri, Fajans och Falkenbergs tegelbruk, Lundgrens garveri och Falkenbergs valskvarn.

Staden planeras

Falkenberg, liksom andra medeltida städer, hade vuxit fram utan stadsplan. Staden kartlades på 1600-talet samt 1754, men dessa kartor innebar ingen reglering av tillkommande bebyggelse. År 1841 drabbades staden hårt av en omfattande brand. Inför återuppbyggnaden av de kvarter som förvandlats till aska upprättades en regleringsplan för att minska

Foto av Nils Gellerstedts stadsplan, upprättad 1915. Redan då planerades det för en ringled kring stadskärnan med en bro vid Garvareforsen och en vid Krukmakaregatan. Karta: Kommunarkivet.

Mitt i institutionsområdet uppfördes Falkenbergs nya kyrka som ett dominant inslag i stadsbilden. Foto: Rian bildarkiv.

riskan för brandspridning. En ny regleringsplan antogs 1899. Vid denna tid hade folkmängden ökat avsevärt och det planlades för flera nya kvarter väster om det gamla stadsområdet. Den första stadsplanen kom 1915 och var upprättad av Nils Gellerstedt.

Expansion och nya byggnadstyper

I industrialiseringens spår följde befolkningstillväxt och nybyggnation. Staden började nu växa utanför sin gamla gränser, särskilt väster om stadskärnan där stadsplanens nya kvarter snart blev fullbyggda

och en utkantsbebyggelse tog vid. Järnvägsstationens placering väster om stadskärnan innebar en förskjutning av stadens tyngdpunkt åt detta håll. På den tidigare oexploaterade marken växte ett institutionsområde i parkmiljö fram intill stationsbyggnaden och den nya kyrkan. Väster om den så kallade Holgerslyckan uppstod ungefär samtidigt ett område med mer oreglerad bebyggelse i kvarteret Svärdet och Nyckeln. Utmärkande för detta område var ansamlingen av samlingslokaler för de framväxande folkrörelserna liksom biografen.

Genom industrialiseringen uppstod även nya byggnadstyper och ett delvis nytt byggnadsskick. Tegelbyggnader blev nu vanliga och husen blev högre. Ett embryo till den oscariska tidens stenstad, med flerbostadshus i två till fyra våningar i tidens eklektiska fasadarkitektur, uppstod söder om Rådhusstorget.

De nya påkostade byggnaderna ritades ofta av skolade arkitekter utan lokal förankring, såsom Adrian C Peterson, Fredrik Dahlberg och Ernst Torulf och bidrog till att arkitekturstilar såsom nyrenässans, jugend och nationalromantik blev fram-

Till vänster karta över Falkenbergs stadsområde upprättad 1754. Tomterna är koncentrerade längs Storgatan och stadsområdet sträcker sig parallellt med Ätran. Till höger karta över staden från 1913. Här har stadsområdet sprängt sina gamla gränser och expanderat västerut. Notera att staden nu genomkorsas av järnvägsspår.

Villor längs Strandvägen på Herting 1934. Foto: Kommunarkivet.

trädande inslag i stadsbilden. Därtill kom de stora fabriksbyggnaderna med påkostad tegelarkitektur, som Falkens bryggeri och valskvarnen, i likhet med de tidigare uppförda magasinsbyggnaderna utmed Hamngatan, att utgöra nya påtagliga beståndsdelar i den centrala staden runt sekelskiftet 1900.

Från att tidigare ha varit sällsynt blev puts ett vanligare fasadmateri

under 1900-talets början. Som exempel kan nämnas de 1914 uppförda Folkets hus och varmbadhuset liksom de putsfasader som 1700-talsbyggnaderna på Hvitån och Gästgivaregården erhö

1900. Fasadmaterialet fick sitt definitiva genombrott i samband med uppförandet av egnahems- och villabebyggelsen på östra sidan Ätran under 1910- och 20-talen.

Hertingområdet

Ett avgörande beslut för stadens fortsatta expansion utmed Ätran var köpet av Hertings egendom 1901, genom vilket man både kom över Hertingfallet och ett ansenligt markparti öster om ån. År 1908 totalinkorporerades området, vilket därtills hört till Skrea socken, med Falkenbergs stad.

I den södra delen av Hertingområdet började en villa- och egnahemsstad att växa fram under 1910-talet, med början i kvarteren närmast Ätran, i stort i enlighet med Nils Gellerstedts planförslag från 1906. Under 1920-talet fortsatte utbyggnaden, nu enligt Albert Lilienbergs ännu ej antagna stadsplaneförslag. När detta sent omsider fastslogs 1932 var området nästintill fullbebyggt.

Den bebyggelse som växte fram på Hertingområdet utgjorde ett nytt inslag i stadsbilden. Utmed de trädplanterade gatorna låg enhetlig, prydlig villa- och egnahemsbebyggelse med ljusa putsfasader i trädgårdsstadens anda.

Kommunen expanderar

Staden fortsatte att växa under 1900-talet, både till yta och antal invånare. Ett nytt torg, Stortorget, anlades på den gamla marknadsplatsen nordväst om Rådhusorget och flera nya gator tillkom såsom Nygatan och Holgersgatan.

Den kommunala förvaltningen hade sedan länge vuxit ur den gamla rådhusbyggnaden som även fungerade som skola, magistrat och polis. Under 1950-talet uppfördes därför ett nytt stadshus i kvarteret Svea. I samband med kommunreformen 1952 slogs Skrea landskommun ihop med Falkenbergs stad. År 1971 genomfördes ytterligare en kommunreform som innebar att storkommunerna på landsbygden slogs samman med Falkenbergs stad och bildade Falkenbergs kommun där Falkenberg blev centralort.

Stadsomvandling och sanering

Under andra halvan av 1900-talet genomgick merparten av de svenska stadskärnorna en omfattande stadsomvandling, där äldre bebyggelse revs och ersattes med nya byggnadstyper som parkeringshus och varuhus. Längs Nygatan påbörjades omvandlingen redan på 1950-talet då äldre småskalig trähusbebyggelse fick ge vika för större hyreshus och affärsfastigheter, vilket gav upphov till en ny stadsbild. Det fanns planer på omfattande så kallad sanering av stadskärnan, bland annat av trähusbebyggelsen i Gamla stan. Rivningsplanerna genomfördes aldrig fullt ut utan bara i enstaka kvarter, som i Kronan, där äldre trähus ersattes av parkeringshus och galleria. På 1980-talet antogs en bevarandeplan för de äldre delarna av stadskärnan

Det gamla rådhuset till vänster och det nyuppförda stadshuset till höger, foto taget kring 1960. Foto: Kommunarkivet.

Brandstationen från andra halvan av 50-talet som revs i början av 2000-talet inför exploatering i kvarteret Hjulet. Foto: Riksantikvarieämbetet.

Trähusbebyggelsen i kvarteret Kronan fick under 1970-talet ge vika för varuhus och parkeringshus. Foto: Kommunarkivet/byggnadsnämnden.

Nygatan med kvarteret Holger till vänster, under 1900-talet. Foto: Riksantikvarieämbetet.

och trähuskvarteren i Gamla stan undgick därmed rivning.

Under stora delar av 1900-talet debatterades frågan om genomfartstrafiken. Via Tullbron gick rikstväan genom Halland och till följd av den ökande bilismen på 1900-talet blev den smala Tullbron ett hinder för trafiken. Samtidigt medförde utbyggnaden av Hertingområdet ytterligare belastning för bron. År 1939 tog stadsfullmäktige beslut att bredda bron, vilket följdes av omfattande protester. Detta ledde till att beslutet aldrig genomfördes. År 1962 drogs E6:an utanför staden och 1986 invigdes Söderbron som ledde trafiken söder om stadskärnan.

Staden fortsatte under andra halvan av 1900-talet att expandera med nya stadsdelar, som Tröingeberg, Slätten och Hjortsberg.

Under 2000-talet har stadsomvandlingen fortsatt, bland annat genom att järnvägen fått en ny sträckning med station utanför centrum. I de mer centrala kvarteren Hjulet, Svärdet och Krispeln har omfattande rivningar genomförts där 1900-talets årsringar har ersatts med modern bebyggelse i en betydligt större skala än i övriga staden.

Storgatans norra del, foto taget mellan 1910 och 1920. Foto: Kommunarkivet.

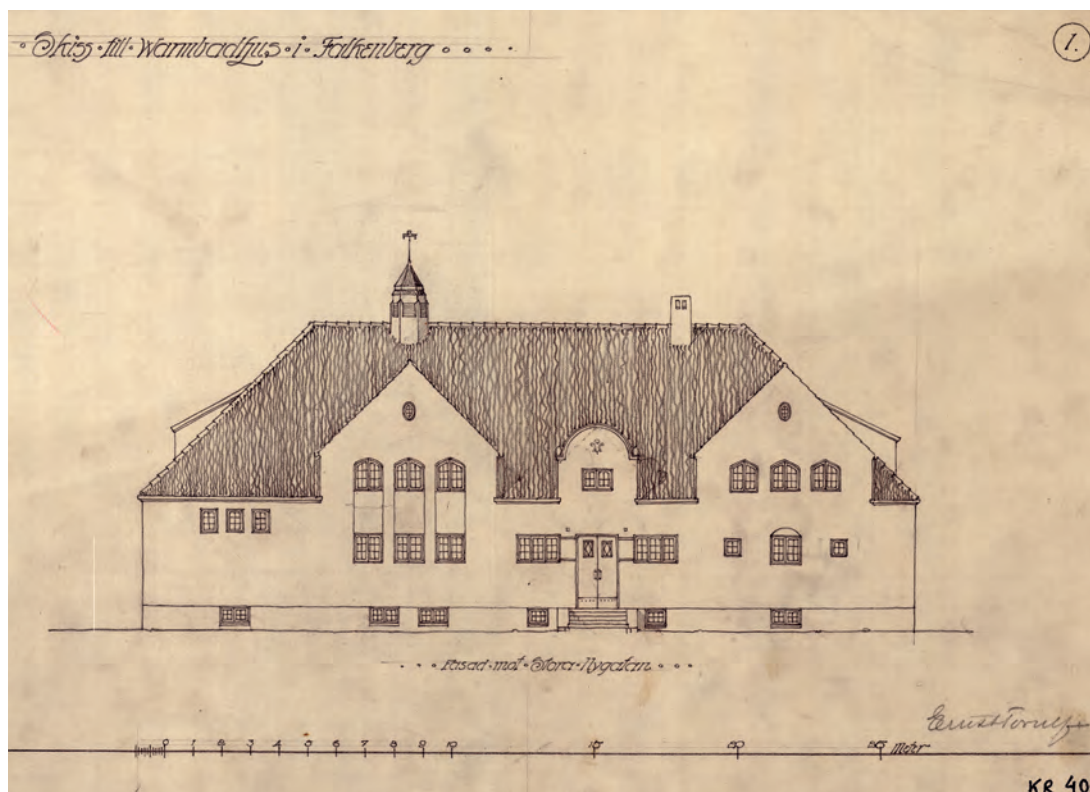
Vykort som visar marknadplatsen, numera Rörbecksplatsen och Stortorget. Foto: Kommunarkivet.

Arkitekturstilar i Falkenberg

Mycket har skrivits om arkitekturstilar genom tiderna, deras stildrag och utveckling, nationellt och internationellt.

Det är inte alltid som de centrala, nationella dragen, såsom de framställs i litteraturen, överensstämmer med de olika landsändarna, i periferin. Den generella bilden är att de olika stilarnas genomslag infallit senare i landsorten än i huvudstaden.

Lokala byggnadstraditioner har därtill spelat en stor roll. Här följer några lokala exempel på byggnader från olika perioder.

Ritning över varmbadhuset i Falkenberg, utförd av Ernst Torulf. Stads- och regionarkivet, Göteborg.

Förindustriell bostadsbebyggelse

Tak av handslaget enkupigt lertegel

Skorsten, murad i rött tegel och med utkragat krön

Stående locklistpanel målad i ljus oljefärg

Sidohängda träfönster med spröjs, målade i en avvikande kulör

Hängrännor och stuprör i samma kulör som bakomliggande panel

Entrédörr i trä med trappa i natursten mot gatan

Panelklädd inkörsport

Profilerad vattbräda i trä

Naturstensgrund

Slottshagen 4, uppfört under tidigt 1800-tal.

Panelarkitektur – schweizerstil

Tak av lertegel

Skorsten i rött tegel med murad krönlist

Sidohängda utåtgående träfönster med fast korspost, ”flaggfönster”

Hyvlad, liggande och stående, panel av olika typer

Takskägg, listverk och dekor i avvikande kulör.

Snickarglädje som efterliknar murat tegel

Kraftig, profilerad vattbräda

Putsad grund med kvaderindelning

Lejonet 22. Bostadshus uppfört i schweizerstil 1869.

Nyrenässans

Flackt tak av tegel

Tandsnittsfris

Tempelgavlar,
”frontoner”, över fönster

Pilastrar intill
fönster

Gördelgesims
mellan våningar

Putsad fasad

Påkostad inkörs-
port med tredelade
helfranska dörrblad
och överljus

Rusticerad våning

Slätputsad sockel-
våning, här med
nedsänkta
butikslokaler

Gästgivaregården 9, uppfört 1881.

Sekelskiftets industriarkitektur

Röd tegelfasad

Småspröjsade gjutjärns-
fönster

Stickbågar över fönster

Runda dekorativa fönster

Mönstermurad fris

Fönsterlös fasad inde-
lad i fält med pilastrar

Ankarjärn

Markerad sockel-
våning

Valskvarnen, Sjövisaren 8, uppförd 1904-1905.

Jugend

Valmat mansardtak av skivtäckt kopparplåt

Mjukt rundade former

Ovalt fönster

Småspröjsade träfönster

Fasad av förbländertegel

Antydning till pilastrar i fasadens murverk

Balkonger med konsoler i smidesjärn i organiska former

Trappa av natursten

Kyrkan 5, f.d. tingshuset uppfört 1905.

Nationalromantik

Brant sadeltak i rött tegel

Mörkröd tegelfasad

Putsad takfot i avvikande kulör

Småspröjsade träfönster

Översljusfönster med spröjs

Kvaderstensgrund

Valv kring indragen entréport

Kapellkyrkogårdens kapell, uppfört 1915.

20-talsklassicism

Sidohängda träfönster med fast mittpost och spröjs

Tak av enkupigt lertegel

Välvda takkupor med profilerad beslagning och dekor i kopparplåt

Fotplåt/hängränna i kopparplåt

Fasad i handslaget rött tegel med infärgat fogbruk

Portomfattning med pilastrar, fasaddekor, trappa och sockel i krysshamrad natursten

Pardörr i lackat trä med glasad överdel

Mönstrat smidesgaller framför källarfönster

Kronan 25, f.d bank uppförd 1919-20.

20-talsklassicism – egnahem

Brant sadeltak med
litet taksprång

Yttertak av enkupigt tegel

Sidohängda utåtgående trä-
fönster med fast mittpost
och spröjs

Fasad av ljus, vit
falkenbergsputs

Förstukvist av lock-
panel med national-
romantiska drag i
samma kulör som
fasaden

Sockel i
mörkgrå kulör

Fönsterkulör tydligt
avvikande mot den
ljusa fasaden

Planterlyckan 8, uppförd 1921.

Funktionalism

Sidohängda utåtgående träfönster med fast mittpost och bågar utan spröjs. Fönster i liv med fasaden

Synliga taktassar

Yttertak av falsad, skivtäckt plåt

Flackt sadeltak med litet taksprång. Smal, putsad taklist

Ljus, spritputsad fasad utan dekor

Vertikalt fönster som markerar trapphuset

Trappa i natursten, med räcke i smidesjärn

Litet och nätt skärmtak över entrén

Asymmetrisk fönster- och dörrplacering

Vinkeln 6. Villa i funkisstil.

Modernism

Fasadskivor
i marmor

Tak av skivtäcktt kopparplåt

Fältindelad fasad

Emaljerade plåtkassetter

Tvåluftsfönster

Betongpelare

Fasadindelning
i fält

Butiksskylt i neon

Assymetriskt
formspråk

Skyltfönster
i bottenvåning

Holger 1, affärshus uppfört 1958.

Senmodernism

Burspråk i motsvarande
formspråk som övriga
byggnaden

Platt tak med bred sarg i kulör
som avviker från fasaden

Fasad i mexitegel

Stora balkonger längs
med fasaden

Låg mur i
mexitegel

Indragna balkonger
och altaner

Gästgivaregården 17-20, radhus uppförda runt 1970.

Kulturmiljöområden

1. Stads kärnan
2. Gamla stan
3. Norra Storgatan
4. Valskvarnen och hamnen
5. Stationsområdet och kyrkan
6. Kvarteret Svärdet m fl
7. Stortorget och Nygatan
8. Vallarna
9. Västra Herting

1. Stads kärnan

1. Stads kärnan

Kvarteren runt Rådhusstorget och Storgatans mellersta del utgör Falkenbergs administrativa och kommersiella centrum. Den gamla stads kärnan består av varierad, representativ bebyggelse från skilda epoker. Inom området finns såväl förindustriell småskalig bebyggelse, industrialismens stenstadstendenser liksom modernistisk arkitektur. Här ligger flera av stadens mest prominenta byggnadsverk såsom Kuben, Grand och världhuset Hwitan.

Områdets historik

Områdets kvartersmönster fanns till stora delar redan under 1600-talet och utgår från det s-formade stadsområde som under senmedeltiden utvecklades utefter Ätråns västra strand. Genom tillkomsten av Tullbron vid mitten av 1700-talet skedde en förskjutning av stadens centrum från det gamla torget vid S:t Laurentii kyrka till Storgatans sträckning norr om bron. Ett nytt torg anlades 1760 vid den så kallade Tolfwers plats, där ett nytt rådhus uppfördes. Som hovarkitekt Carl Hårleman noterat vid sitt besök 1749, fanns då endast två stenhus

*T.v: Rådhusstorget med gamla rådhuset och stadshuset.
T.h: Storgatan mot söder vid kvarteret Bron.*

i staden; nuvarande Falkmanska gården och världhuset Hwitan, båda uppförda av dåvarande borgmästaren. Bebyggelsen i området fick under 1800-talet överlag en mer representativ prägel. Flera av de gamla trähusen ersattes, bland annat till följd av stadsbränder, ofta av hus i tegel. I korsningen Brogatan/Storgatan uppförde rådman Hero ett nytt tegelhus i 1½ våning efter 1823 års brand. Det timrade lilla rådhuset ersattes av det nuvarande tegelhuset i två våningar 1826. Utmed torgets södra sida uppfördes ett bostadshus i tegel i två våningar 1841 av handlanden J.P Lundberg. Parallellt med

1. Stadskärnan

Storgatan mot söder vid kvarteret Bron. Vykort från ca 1905.
Foto: Rian bildarkiv.

Ovan: Parti av Rådhusorget med stadshotellet och Borgmästargården. Vykort från början av 1900-talet. Foto: Rian bildarkiv.

denna stenhushusbyggnation byggdes även fortsättningsvis nya trähus inom området under hela 1800-talet.

Näringslivets utveckling under senare delen av 1800-talet medförde nya inslag i stadsbilden. Till följd av den agrara revolutionen och spannmålsexportens uppsving under 1860-talet uppfördes stora spannmålsmagasin i korsvirke och/eller tegel, såsom i kvarteren Bron och Gästgivaregården. Utmed Ätran fanns sedan tidigare byggnader för småskalig industriverksamhet i form av garverier och färgerier. Ågatan eller "Elfgatan" anlades först i slutet av seklet.

Runt 1880 börjar, med stöd av bestämmelserna i 1874-års byggnadsstadga för rikets städer, flera större flerbostadshus i tegel och med affärslokaler i bottenvåningen byggas i stadens centrala delar. Ett tidigt exempel på detta är stadshotellet i gult tegel i kvarteret Pokalen uppfört 1879. Under de följande årtiondena uppförs flera liknande byggnader i tidens olika arkitekturstilar, såsom vid korsningen Storgatan/Brogatan och i kvarteret Centralen. Det rör sig främst om byggnation av enstaka tomter utifrån småstadens skala och förutsättningar. Någon egentlig och sammanhängande stenstadsbebyggelse blir ej resultatet.

Under 1900-talets första årtionden fortsätter Falkenbergs centrala delar att utvecklas till ett kommersiellt och administrativt centrum. Den representativa karaktären och statusen förstärks genom nya bankhus och affärs- och bostadshus i 2-4 våningar utmed Storgatan. Två stora anläggningar som kommer att präglade stadsbilden är Grand Hotel vid Ätran och drätselkammarens röda tegelhus i kvarteret Svea, båda uppförda runt 1930 och ritade av göteborgsarkitekten Ernst Torulf.

I kvarteret Svea fortsatte omvandlingen under 1950-talet för att ge lokaler för

Den lilla stenstad som växte upp kring Brogatan var ett nytt inslag i stadsbilden kring sekelskiftet 1900. Foto Järnvägsmuseet KCAA000438.

stadens styre och administration. Den nya påkostade stadshusanläggningen, invigd 1960, uppfördes som separata byggnadsvolymer och upptog nu större delen av kvarteret. Bland byggnaderna utgjorde den modernistiska, kubformade entrébyggnaden ett påtagligt inslag i stadsbilden. Samtidigt omgestaltades även Rådhusorget.

1960- och 70-talens stadsomvandling inom området påverkade främst kvarteren Kronan och Kärnan vilka slogs ihop till ett sammanhängande kvarter. En gata, Falkgatan, försvann och ett par storskaliga anläggningar, affärshuset

Före 1970-talets rivningar delades Kvarteren Kronan och Kärnan av Falkgatan. Gatan liksom den tidigare bebyggelsen ersattes av affärshuset Kronan. Foto: Rian bildarkiv.

Pokalen 5 med karakteristiska träfasader utmed Färgarestråtet mot Storgatan och Rörbeckska huset.

1. Stadskärnan

Kronan och Sparbankens nya huvudkontor, ersatte äldre träbebyggelse.

Områdets kulturmiljö

Kvarteren runt Rådhusorget och mellersta Storgatan har i över 200 år utgjort stadens representativa, kommersiella och administrativa centrum. Bebyggelsen är generellt välbevarad och speglar denna utveckling varför i princip hela området är att betrakta som en värdefull kulturmiljö.

Stadsplanemönstret med den slingrande Storgatan, de asymmetriska kvarteren samt Rådhusorget och den överlag småskaliga bebyggelsen har givit stadskärnan dess karaktär. Med undantag för de delar som tillkom under 1970-talets stadsomvandling utgörs bebyggelsen av en kontinuerligt framvuxen samling byggnader från olika epoker. I småstadens skala framträder vissa större märkesbyggnader, såsom Grand Hotel med dess exponerade läge vid Ätran och Tullbron och det intilliggande korsvirkesmagasinet (nuvarande restaurang Gustaf Bratt) vilket har fått konkurrens av ett modernt bostadshus under senare år.

Bebyggelsen i Falkenbergs centrala delar är särskilt värdefull ur byggnads-historisk synpunkt. Husen, arkitekturen och materialen speglar stadens geografiska läge som gammal gränsbygd. Här finns stadens största koncentration av

Ovan: Värds huset Hwitan är tillsammans med Falkmanska gården de enda bevarade stenhusen från 1700-talet. Nedan: Storgatan mot söder i höjd med kvarteren Centralen och Gästgivaregården. Närmast t.h. Falkmanska gården. Fasadputsen på båda husen har tillkommit först under slutet av 1800-talet.

Grand Hotel, som tidigare dominerade vyn från Tullbron, har under senare år fått konkurrens av flerbostadshuset till vänster i kvarteret Bron.

Gårdsinteriör från Gästgivaregården 9. Fastigheten har en välbevarad gårdsmiljö och innehåller flera värdefulla byggnader.

stenhus, de äldsta bevarade exemplen från 1700-talet men även exempel på korsvirkeskonstruktioner och 1800-talets panelarkitektur. I den södra delen, i kvarteren närmast Brogatan, utgör ansatsen till en stenstad i 2-4 våningar vidare ett karakteristiskt inslag.

Stadshuskomplexet är ett arkitektoniskt genomarbetat monument med modernistiska inslag som samtidigt ansluter till stadens skala. Med ”Kuben” och det

gamla rådhuset i fonden samt stilfull 2-3 vånings tegelbebyggelse från 1800- och 1900-talen runt övriga sidor utgör torget därtill ett arkitektoniskt ovärderligt stadsrum där den mönsterlagda gatstensbeläggningen med ljusa och mörka stenar, fontän och trädrad är centrala för upplevelsen.

1. Stadskärnan

Fint burspråk på gården till Bron 1.

Välbevarat entréparti med butiker i kv Vitan.

Doriska kolonner och ekport vid den påkostade entrén till det gamla sparbankshuset vid Storgatan.

Borgmästargården vid Rådhusstorget.

Tegelhuset i kv Lönner avslutar på ett tydligt sätt stadskärnans utbredning i söder.

Kulturvärden att beakta

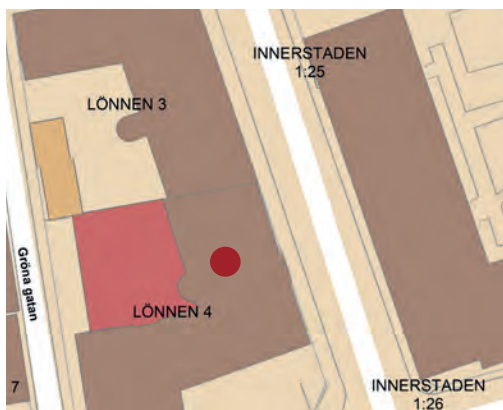
- Kvarters- och gatumönster.
- Den äldre bebyggelsens individuella karaktär, volym och material.
- Stadskärnans varierade och representativa karaktär med företrädesvis stenhus i 2-3 våningar.
- Gatubeläggning med små- och storgatsten.
- Rådhusorget med fontän, mönsterlagd gatsten och trädrad.
- Gårdbebyggelse och gårdsmiljöer, särskilt i kvarteren Gästgivargården, Pokalen och Vitan.
- Kajmur i kvadersten.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Äldre eller ursprungliga detaljer, som paneler, fönster, dörrar, listverk och trappor är viktiga miljöskapande inslag och bör bevaras. Vid behov bör kopior nyttillverkas.
- Gatstensbeläggning, äldre lyktstolpar och smidesstaket bevaras.
- Torgets utbredning och gestaltning bevaras.
- Eventuell kompletterande bebyggelse skall anpassas till befintlig bebyggelse avseende läge, skala, material och proportioner.
- Området är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark ska föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

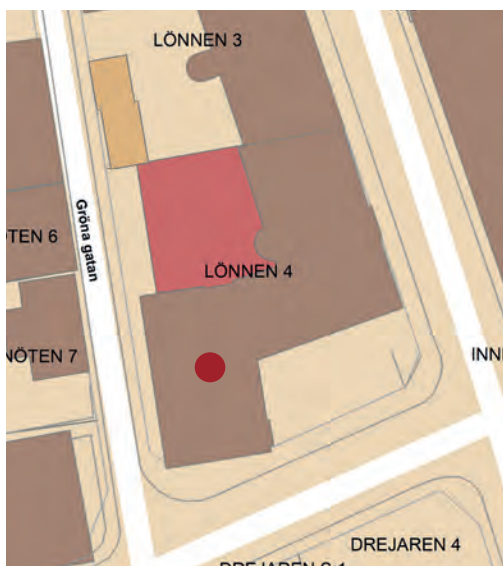
Lönnen 4

Storgatan 45/ Hallanäsgatan 5

Flerbostadshus i tegel uppfört 1905. Har inhyst tryckeri i gatuplan. Fasad mot innergård i ljus puts.

Tydlig avslutning av stadskärnan och stenstaden mot söder.

Värdering: Klass B

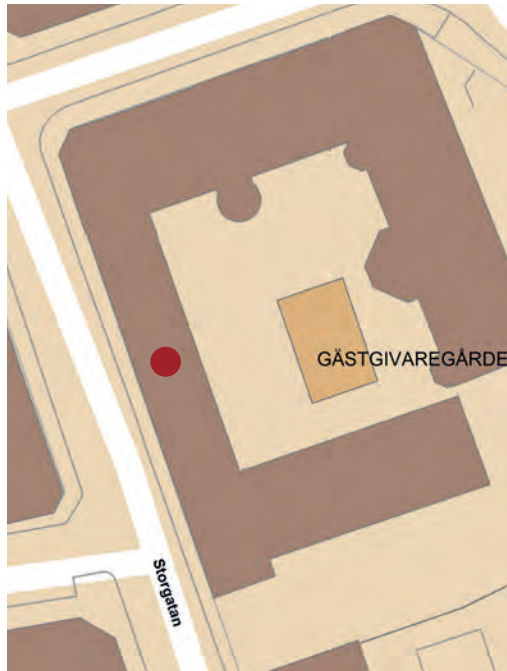
Gröna gatan 4

Flerbostadshus mot Gröna gatan uppfört 1960 av Falkenbergs Boktryckeri AB.

Välbevarad modernistiskt arkitektur i konstruktivistisk stil.

Värdering: Klass B

**Gästgivaregården 9,
Falkmanska gården**
Storgatan 42/ Hallanäsgatan 5

Affärs- och flerbostadshus i tegel och korsvirke uppfört som handelsgård och gästgiveri av borgmästare Sören Sörenson. Huset beboddes av hans son som senare tog namnet Falkman.

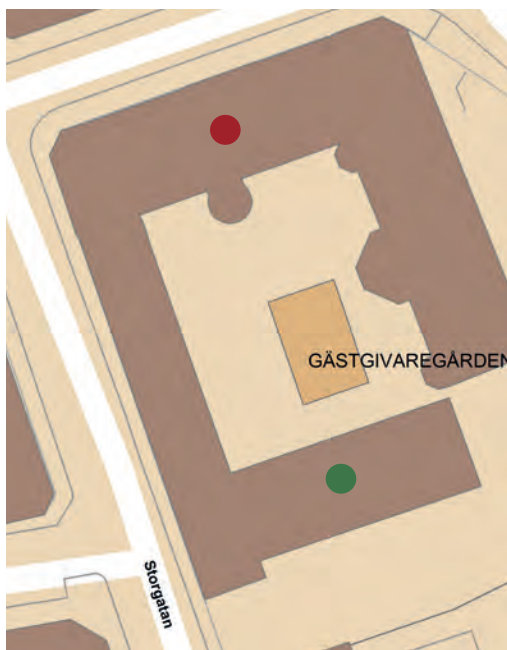
Äldsta delen av korsvirke uppförd runt 1710. Tillbyggnad i tegel troligen omkring 1730. Delar av huset har ursprungligen varit magasin. Fasaden spritputsades på 1890-talet. Mot gården finns en välbevarad svalgång av hög ålder.

Omfattande renovering och delvis ombyggnad 1983-84.

Byggnaden är ett av Falkenbergs äldsta och kulturhistoriskt viktigaste hus.

Värdering: Klass A

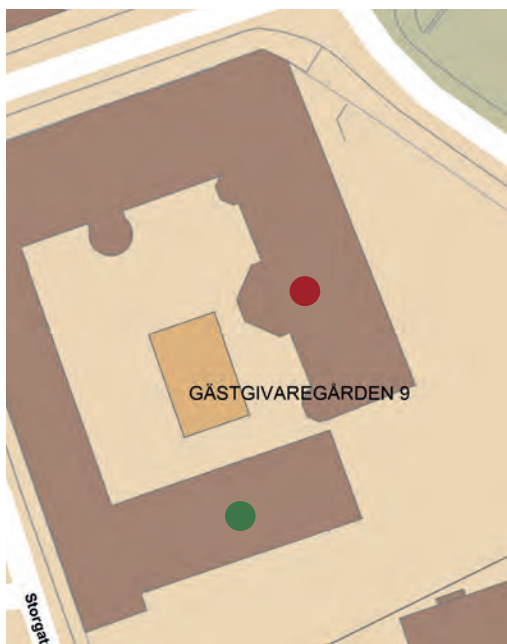

Storgatan/Brogatan 2

Affärs- och flerbostadshus i putsat tegel uppfört som bostadshus 1881 av A Andersson Falkman. Ombyggt 1919-42 med butikslokaler. Takkupor tillkom på 1980-talet i samband med ombyggnad för vindsinredning. Gårdsbyggnad uppförd som stall 1915.

Ett av de första stenstadshusen. Välbevarad port mot Brogatan. Särpräglad trapphus med tornöverbyggnad mot gården.

Värdering: Klass B

Hamngatan 1

Byggnaden är ursprungligen uppförd 1872, som magasin i två våningar. Om- och påbyggd till flerbostadshus 1915. Vindsinredning 1937.

Gårdshus med bostäder uppfört i tegel 1866-72 av A Andersson Falkman. Vindsinredning 1983. Tidigt exempel på "förädling" av ekonomibygnad till bostadshus genom klassicerande fasadarkitektur.

Värdering: Klass B

Gästgivaregården 17-20

Hamngatan 5A-5D

Fyra stycken radhus i mexitegel med platta tak uppförda runt 1970 i senmodernistisk stil. Ritningar av Bygg- och planprojektering AB.

Välbevarad tidstypisk bostadsbebyggelse.

Värdering: Klass C

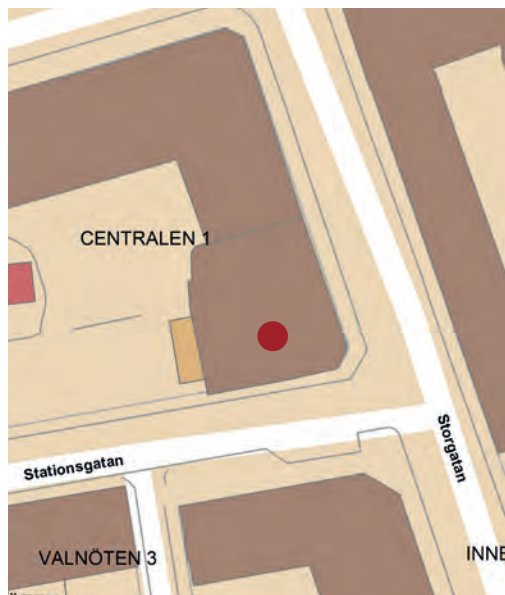
Centralen 1

Storgatan 41/Brogatan 4

Affärs- och flerbostadshus i tegel uppfört 1895. Tillbyggt åt väster 1907. Fönsterbyte och vindsinredning med takkupor på 1990-talet.

Tegelarkitektur med rik fasaddekor.

Värdering: Klass B

Storgatan 41/Stationsgatan 1

Affärs- och flerbostadshus i tegel uppfört 1904 av Dan Lundgren och John L. Skantze. En mindre affärsbyggnad utmed Stationsgatan revs på 1980-talet.

Stenstadshus med jugenddrag.

Värdering: Klass B

Centralen 2 *Stationsgatan 3*

Bostadshus i trä uppfört 1889 av skeppsagenten Sven Boman. Inredning affärslokal 1971.

Välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

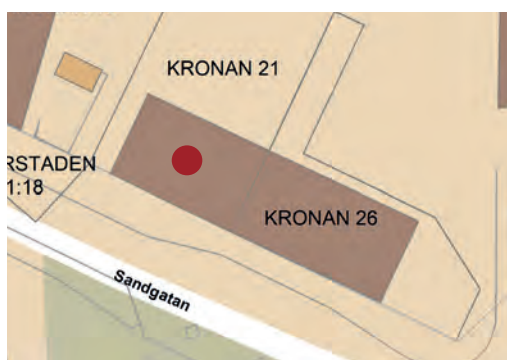

Kronan 10 *Sandgatan /Nygatan*

Affärs- och flerlerbostadshus uppfört 1932 för Falkenbergs kooperativa handelsförening.

Tidstypisk funktionalistisk tegelarkitektur.

Värdering: Klass C

Kronan 21 *Sandgatan 3*

Flerbostads- och kontorshus uppfört 1938 av provinsialläkaren G Hellström. Skyltfönster 1983.

Välbevarad funktionalistisk arkitektur.

Värdering: Klass B

Kronan 25

Brogatan 3/Storgatan 39

Affärs- och flerbostadshus i putsat tegel uppfört 1895 av Falkenbergs Sparbank. Vindsinredning med takkupor 1983. Butiksentré och delvis fönster utbytta under 2000-talet. Småskaligt stenstadshus med detaljrik fasad i nyrenässans.

Värdering: Klass B

Storgatan 37/Brogatan 3A

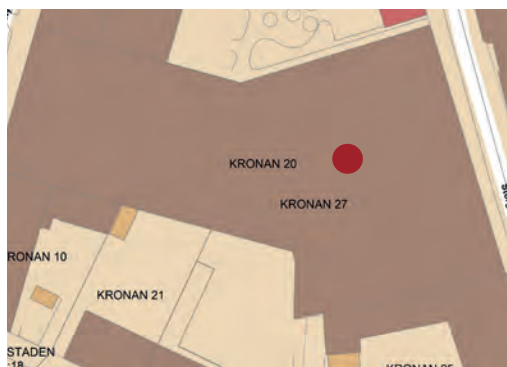
Affärs- och flerbostadshus i tegel uppfört 1919-20 av Falkenbergs Sparbank, ritat av arkitekt Ernst Torulf.

Stort gårdshus. Ny träport mot Storgatan under 2010-talet.

Välbevarat, påkostat exempel på tegelarkitektur med nationalromantiska och klassicistiska drag.

Värdering: Klass B

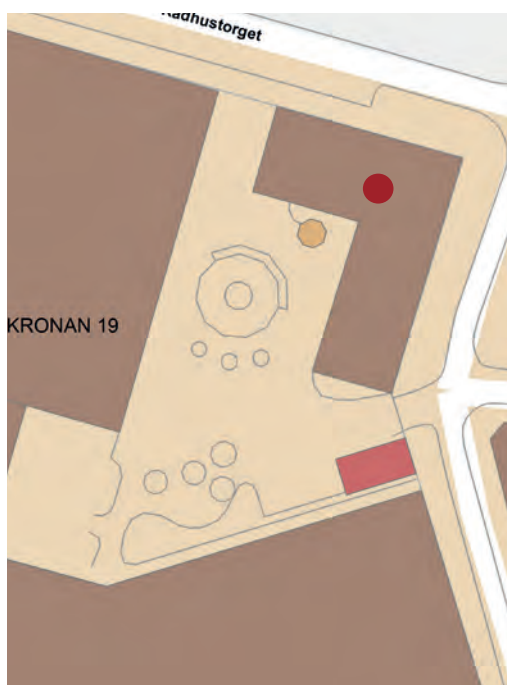

Kronan 20 *Storgatan 35/Nygatan 42*

Affärshuset Kronan. Uppfört 1974. Ritningar Helge Bloch arkitektkontor AB.

Tidstypiskt storskalig affärsanläggning i centrumläge, delvis anpassad efter omgivande bebyggelse.

Värdering: Klass C

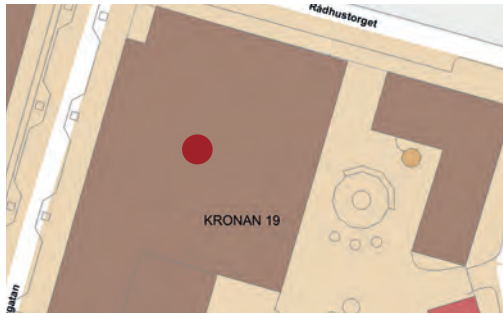
Kronan 19, Borgmästargården *Storg 31-33/Rådhusetorget 2*

Affärs- och kontorshus uppfört efter branden 1841 i tegel. Tillbyggt 1851 och 1854 samt i vinkel mot gården 1913, i samma stil som ursprungsbyggnaden. Från 1851 och in på 1900-talet bostad åt borgmästare Anders Lundberg och dennes familj.

Mycket välbevarad, starkt karaktärsskapande byggnad vid Rådhusetorget.

Värdering: Klass A

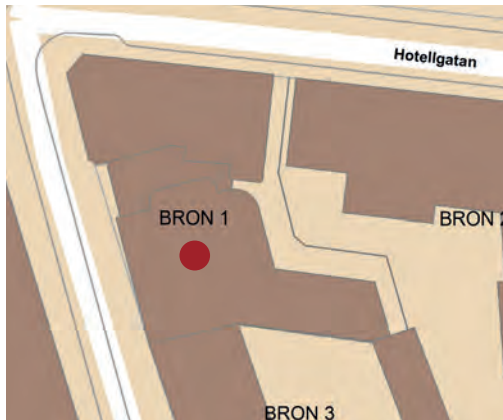

Rådhusorget 4/Nygatan 38

Bankhus uppfört 1975 för Falkenbergs Sparbank. Arkitekt Bengt Hultmark, konstnärlig utsmyckning Walter Bengtsson. Påkostat kontorshus med tidstyvisk, delvis anpassad utformning.

Värdering: Klass C

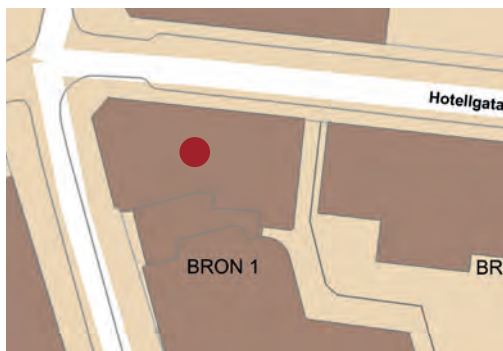
Bron 1

Storgatan 36D

Affärs- och flerbostadshus uppfört 1907 av AB Göteborgs Bank. Kvartersbyggnad i nationalromantisk stil med massiv fasad av tegel och natursten.

Vacker dekor i relief i takgesims

Värdering: Klass B

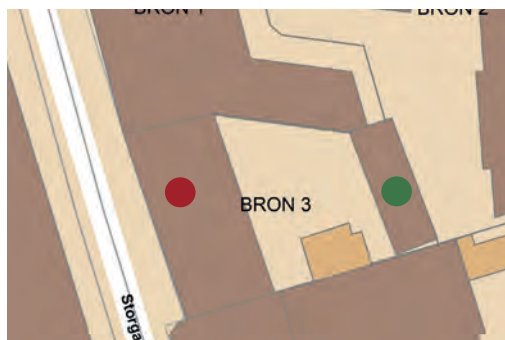

Storgatan 36A-C/Hotellgatan

Affärs- och bostadshus uppfört 1876 av järnhandlaren P L Henriksson. Järnhandel fanns kvar i byggnaden till början av 2000-talet. Takkupor och fönsterbyte 2011. Originalfönstren i trä var grönmålade.

Värdering: Klass B

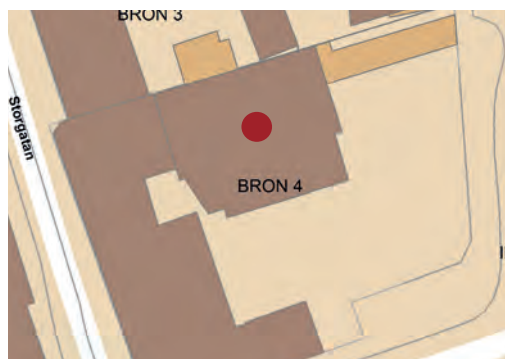

Bron 3

Storgatan 38A

Affärs- och flerbostadshus uppfört 1903 av urmakare Gustaf Sjöberg. Byte av fönster under 2000-talet. Lagerbyggnad av tegel på gården.

Värdering: Klass B

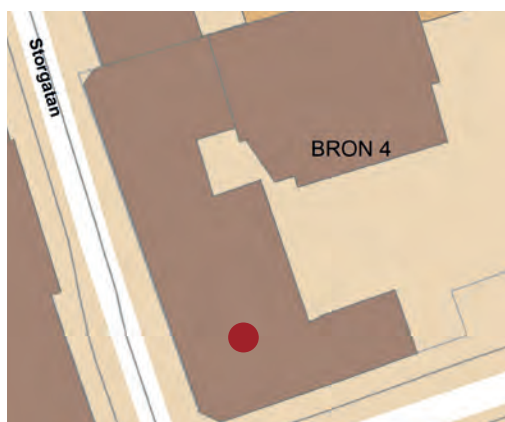

Bron 4

Brogatan 1A

Magasinsbyggnad ”af Korsvirke” uppförd som sädesmagasin 1861. Ombyggnader till ”diskotekklubb” 1968. Huset svårt brandskadat juli 2011. Tillbyggnad av glaskub 2012.

Värdering: Klass B

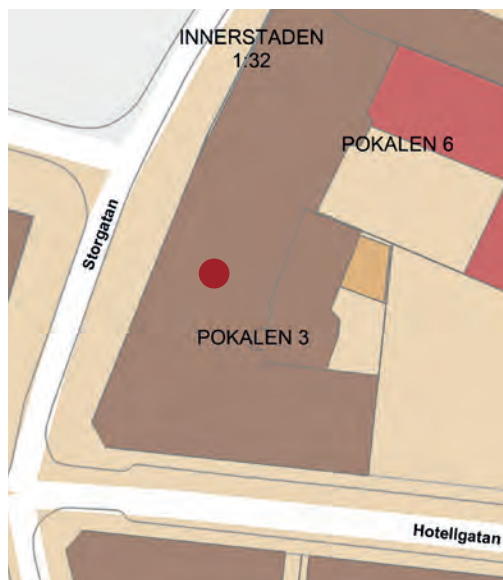

Brogatan 1/Storgatan 40

Affärshus uppfört i tegel 1823 av rådmannen och handlanden A J Hero. Ombyggt i samband med bränder 1841 och 1888. Skyltfönster upptogs 1901, 1931 och 1938. Sistnämnda år slätputsades även fasaden och rensades från ”alla lister och foder”.

Värdering: Klass B

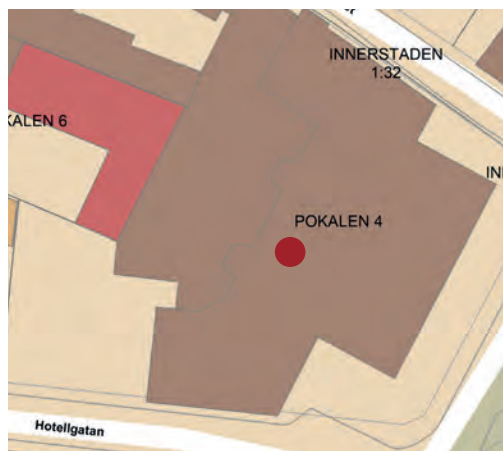
Pokalen 3

Storgatan 34/Hotellgatan 3-5

Affärs- och bostadshus uppfört 1879 i gult tegel av Spiritousa-bolaget som stadshotell och senare även spritförsäljningslokaler. Ombyggt och påbyggt till flerbostadshus 1931 och 1942. Vindsinredning 1976. Fönsterbyte 1990-talet.

Första stadshotellet och ett tidigt stenstadshus. Källaren Laxen har bevarad fast interiör och väggmålning av Arvid Carlsson.

Värdering: Klass B

Pokalen 4, Grand Hotel

Hotellgatan 1/Färgarestråtet 2

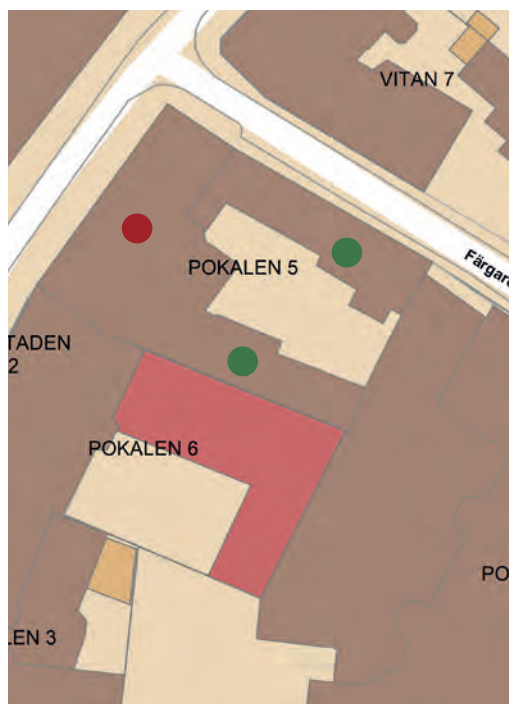
Grand Hotel. Uppfört 1930. Arkitekt Ernst Torulf. Garage och förrådsbyggnad mot gårdssidan. Utbyggnad med inbyggd terrass mot Ågatan 1962, senare tillbyggd.

Välbevarad klassicerande exteriör med mycket exponerat läge.

Värdering: Klass B

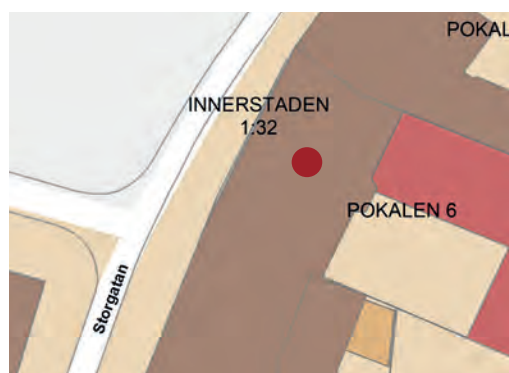
Pokalen 5

Storgatan 30/Färgaresträtet 4

Före detta handelsgård uppförd 1842 av rådmann L.M. Lundberg. Påbyggnad till två våningar 1863. Skyltfönster tillkom 1907. Tillbyggnader mot gården och takkupor 1910-20-talen. Magasinsbyggnad mot Färgaresträtet 1842. Uthus, f.d. ladugård, mot gården 1842.

Mycket välbevarad handelsgård med flera byggnader och fin gårdsmiljö.

Värdering: Klass A

Pokalen 6

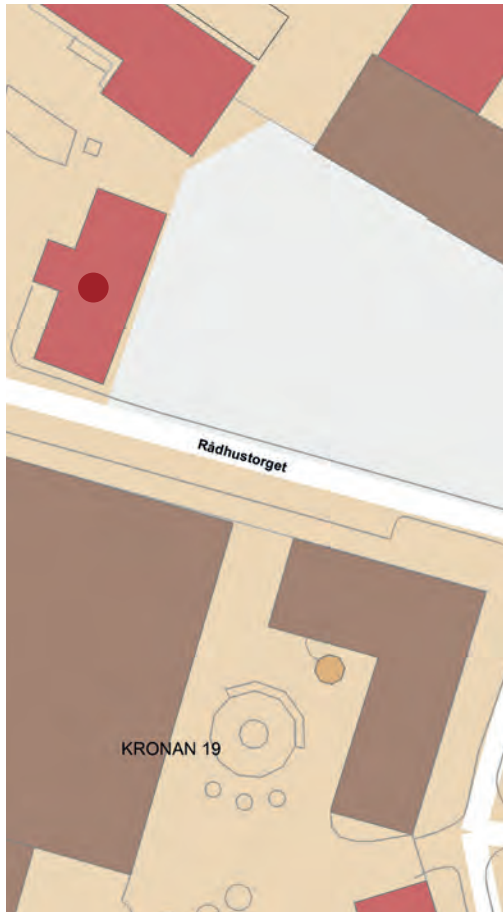
Storgatan 32

Affärs- och bostadshus uppfört i gult tegel 1936.

Välbevarat funkishus med klassicistiska drag. Även fin gårdsfasad.

Värdering: Klass B

Innerstaden 3:1, Rådhuset *Rådhusorget 5*

Kommunal förvaltningsbyggnad i tegel uppfört som rådhus 1826, efter ritningar av J W Gerss. Om- och tillbyggt 1913 efter ritningar av Ernst Torulf. Har tidigare innehållit rådhusrätt, skola, arrest och polishus.

Exteriört mycket välbevarad, omistlig symbolbyggnad.

Byggnadsminne enl. KML

Värdering: Klass A

Svea 10, Stadshuset

Rådhusstorget 3A-C/ Nygatan

Förvaltningsbyggnader/kommunhus uppförda 1958-60 av Stiftelsen Oscar Rörbecks donation efter arkitekt Len-nart Thams ritningar. Anläggningen innehåller flera volymer uppförda som separata byggnader med olika fasaduttryck omväxlande i Ekebergsmarmor och rött tegel. Vid torget är den uppglasade fasaden i Kuben anslående. Mellan husen ligger Stadsterrassen och en vat- tenspegel, konstnärlig utsmyckning och mönsterlagd gatsten, vilken fortsätter i torgets markbeläggning. Arkitektoniskt helgjuten anläggning med såväl mo- dernistiska som traditionella inslag.

Byggnadsminne (KML kap 3)

Värdering: Klass A

Rörbeckska huset

Rådhusstorget 1/Storgatan 29

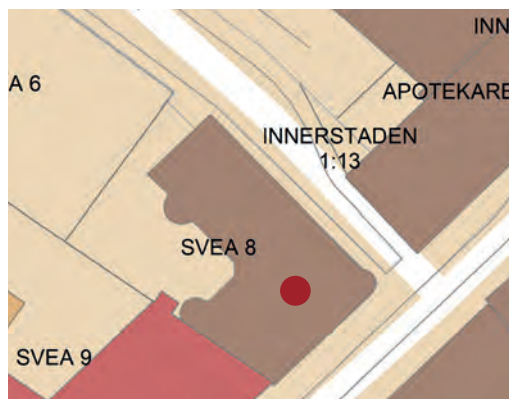
Affärs-, kontors- och bostadshus uppfört 1929 av drätselkammaren i Falken- berg. Arkitekt Ernst Torulf. Idag kom- munal förvaltning. Mycket välbevarad 1920-talsklassicistisk exteriör.

Byggnadsminne (KML kap 3)

Värdering: Klass A

1. Stadskärnan

Svea 8

Apoteksgatan 2/Storgatan 25

Affärs-, kontors- och bostadshus uppfört 1904 av handlanden Gustaf Hallberg. Fint exempel på jugendarkitektur. Mycket välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

Apotekaren 2

Storgatan 23/Köpmansgatan 2

Uppfört som bostadshus och salubod 1861. Apoteksrörelse till 1959. Tillbyggd mot söder och mot gården 1899. Frontespis tillkom 1928. Välbevarat stenhus som avslutar stadskärnan i norr.

Värdering: Klass B

Apotekaren 4

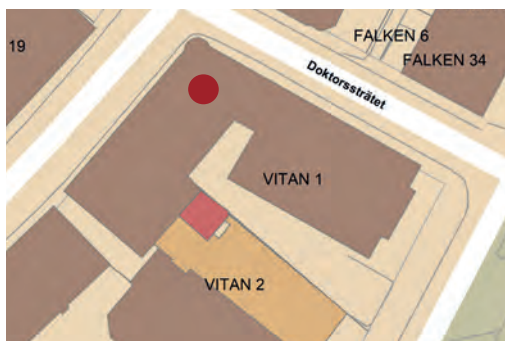
Köpmansgatan 4

Affärs- och bostadshus uppfört 1957 av HSB Falkenberg efter ritningar av arkitekt Gunnar Lydh.

Välbevarad fasad med franska balkonger.

Värdering: Klass C

Vitan 1

Storgatan 18/Doktorsträtor 2B

Affärs- och bostadshus i trä uppfört 1876 Fasadändring med tilläggsisolering och byte av fasadmateriel 1977. Karakteristiskt burspråk.

Värdering: Klass C

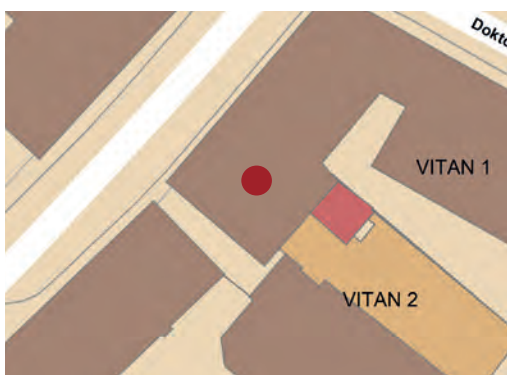

Doktorsträtor 2A/Ågatan 17

Flerbostadshus i putsat tegel uppfört 1938 av disponenten Erland Skantze.

Välbevarad funkis. Originalportar.

Värdering: Klass B

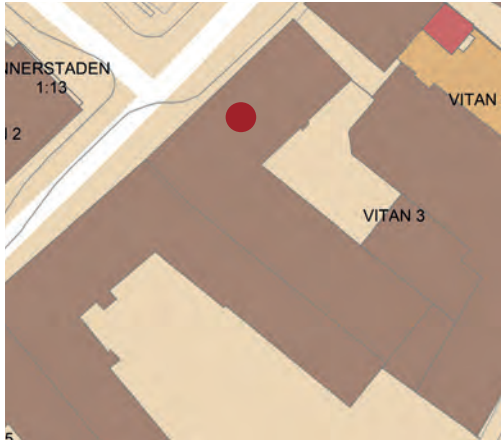
Vitan 2

Storgatan 23/Köpmansgatan 2

Affärs- och bostadshus i trä uppfört 1880. Ombyggnader på 1930-, 60- och 1980-talet. Var kontor med tillhörande tryckerilokaler för Hallands Nyheter under många år.

Värdering: Klass C

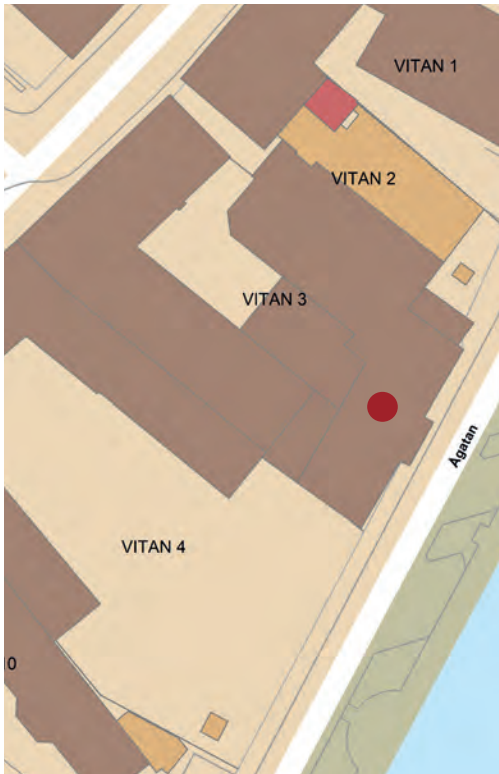

Vitán 3

Storgatan 22

Kontorsbyggnad i timmer med revete-rad fasad uppförd som bostadshus före 1819. Har innehållit garveriaffärslokaler mm. Var redaktionslokaler för Hallands Nyheter i över hundra år. Påbyggnad mot gården 1951 och 1974. Fasadändring 1982.

Värdering: Klass B

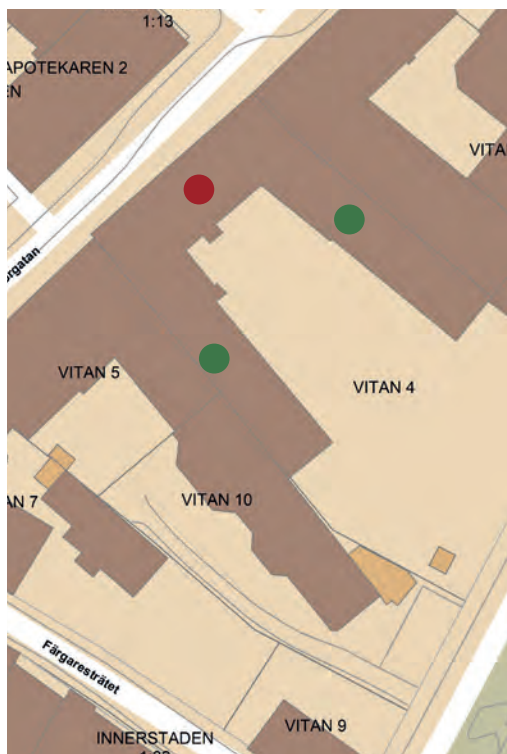
Ågatan 21

Bostadshus/hotell uppfört 1865 i korsvirke som färgerilokaler. Ombyggt till bostäder och delvis höjt 1892. Om- och tillbyggnader för Hallands Nyheter under 1940-, 60- och 80-talen.

Välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

Vitan 4, Vårdshuset Hvitana

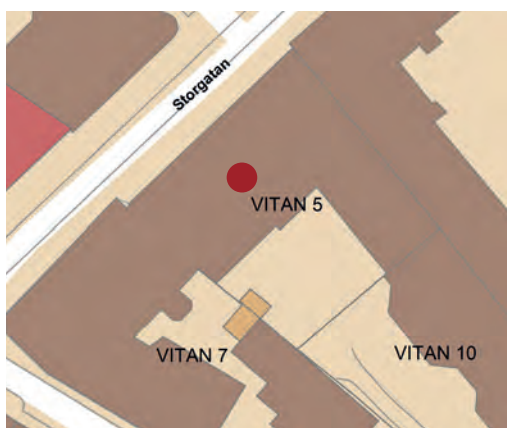
Storgatan 24, Ågatan 23

Vårdshusbyggnad uppförd i tegel på 1740-talet av borgmästare Johan Falkman Sörensson. Har innehållit bostad, butiker och utskänkningslokaler. Ombyggnader 1925 och 1965 för gästgiveri och restaurangverksamhet.

Flygelbyggnader mot gården uppförda 1921 av Systemaktiebolaget i Falkenberg på platsen för tidigare uthusbyggnader.

Ett av stadens äldsta bevarade stenhus. Anrik välbevarad anläggning med vacker gårdsmiljö och högklassiga tillbyggnader för hotellverksamheten.

Värdering: Klass A

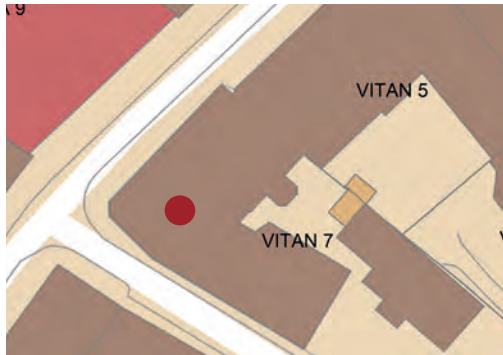
Vitan 5

Storgatan 26

Affärs- och flerbostadshus med skurad puts på tegelfasad uppförd 1931 med tillhörande vinkelbyggnad mot gården. Invändig muralmålning av Arvid Carlsson. Välbevarad klassicistisk arkitektur. Ursprungliga butiksentréer och skyltfönster.

Värdering: Klass B

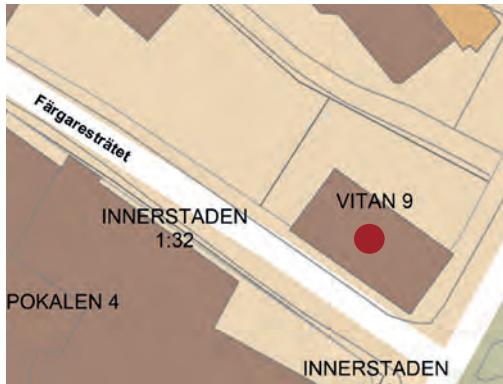

Vitan 7

Storgatan 28/Färgarestråtet 1

Affär- och flerbostadshus i timmer uppfört 1850. Om- och tillbyggnad 1910 då byggnaden breddades och reveterades samt byggnaden mot Färgarestråtet tillkom. Högt miljövärde.

Värdering: Klass B

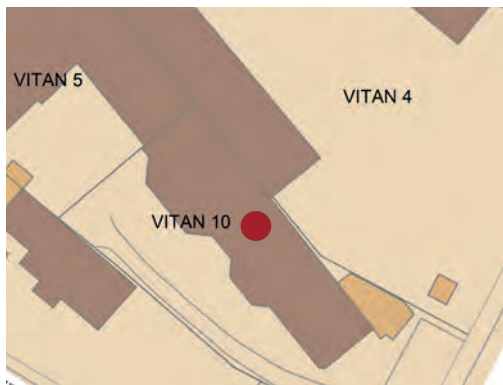

Vitan 9

Färgarestråtet 3/Ågatan 27

Före detta färgeribyggnad i tegel uppförd 1872 då den byggdes samman med en äldre byggnad i skiftesverk. Har innehållit flera verksamheter, senast restaurang. Bevarad småskalig före detta industribyggnad vid Ätran.

Värdering: Klass B

Vitan 10

Ågatan 25

Flerbostadshus i postmodernistisk stil uppfört 1989. Arkitekt Rolf Ahlberg. Ersatte äldre uthus i trä och korsvirke från 1870-talet.

Ansluter väl till den äldre bebyggelsen.

Värdering: Klass C

Vy från Storgatan med Borgmästargården i fonden.

2. Gamla stan

2. Gamla stan

Gamla stan utgör den äldsta delen av stadskärnan och har medeltida ursprung. Storgatan, som är stadens ursprungliga huvudgata, sträcker sig från söder till norr och kantas av tät, småskalig och välbevarad träbebyggelse. I mitten av området reser sig den medeltida S:t Laurentii kyrka intill Gåsatorget som tidigare var stadens enda torg. Området är idag klassat som riksintresse för kulturmiljövården.

Områdets historik

Området som idag kallas för Gamla stan är av medeltida ursprung och utgjorde tidigare stadskärnan. Som i många medeltida städer var bebyggelsen koncentrerad kring en lång huvudgata med små tvärgränder, så kallade strät, som sträckte sig mot Ätran eller ut mot inägomarken. Huvudgatan fick senare namnet Storgatan. De äldsta kända kartorna över staden är från 1600- och 1700-talen och kvarters- och gatusträckningarna i Gamla stan följer där i grova drag nuvarande indelning. Mitt i staden låg S:t Laurentii kyrka och söder om kyrkan bredde

stadens torg, senare kallat Gåsatorget, ut sig. Längs kyrkogårdsmuren i söder låg en rad offentliga byggnader så som skola, rådhus och våghus. På torget fanns även en offentlig brunn där stadsborna hämtade sitt vatten.

1759-60 uppfördes en ny stenvalvsbro norr om stadens centrala delar, vilken anslöt till landsvägen genom Halland och förband staden med Skrea socken. I samband med bronns tillkomst anlades ett nytt torg närmare den stora landsvägen där även ett rådhus uppfördes, vilket medförde att centrum försköts

T.v: Den före detta prästgården med S:t Laurentii kyrka i bakgrunden.

T.h: Den småskaliga träbebyggelsen sträcker sig längs Storgatan.

2. Gamla stan

norrut. Det äldre torget behöll sin funktion som torg och vissa offentliga institutioner fanns kvar i detta område, såsom skola, fattighus och väktarstuga. Under andra halvan av 1800-talet expanderade stadsområdet åt väster och fler kvarter tillkom kring ”Westra bakgatan”, numera Gröna gatan samt väster om kvarteret Brännugnen. Som en följd av 1800-talets kraftiga befolkningsökning uppfördes hus med flera lägenheter.

1881 togs en stor del av det gamla torget i anspråk då man anlade Falkenbergs första stadspark, Laurentiiparken. På 1930-talet drogs järnvägen om och spåren förlades rakt över Gåsatorgets kvarvarande södra del.

Bebyggelsen bestod av tätt liggande gårdar med byggnader av timmer eller skiftesverk. Bostadshusen låg längs gatan och ekonomibyggnader såsom stall och lador längre in på tomten. Många tak var täckta med halm eller stickspån och brandrisken var stor. Området drabbades av flera kraftiga stadsbränder och det finns därför få byggnader i området som är uppförda före 1800. Vid Tullbrons tillkomst hamnade denna del i skymundan och hade därför länge kvar sin agrara prägel. Platsen kom att kallas för ”Nederbyn” och här bedrevs djurhållning och hantverksrörelser så som laxrökerier och krukmakerier långt in på 1900-talet.

*Karta över Falkenberg som redovisar tomter och fastighetsägare upprättad av Johan Söderling 1754.
Karta: Lantmäteriet.*

En av de äldsta bilderna över Falkenberg, tagen av Fredrik Bratt från tornet på S:t Laurentii kyrka. Många av byggnaderna på bilden finns kvar än idag. Notera de många halmtaken. Foto: Rian bildarkiv.

Framåt mitten av 1900-talet började jordbrukets ekonomibyggnader försvinna. Vissa fastigheter styckades av och delar av de avlånga tomterna närmast Åtran bebyggdes med moderna villor.

Under 1960- och -70-talen genomgick stadskärnorna i Sverige en kraftig omvandling, där saneringsplaner togs fram och den äldre träbebyggelsen ersattes av storskaliga komplex. Så skedde även i Falkenberg, främst i de centrala delarna, men saneringen hann dock aldrig genomföras i Gamla stan. En parallell diskussion kring ett bevarande av miljön

hade pågått sedan 40-talet och 1975 fastställdes rivningsförbud för stora delar av bebyggelsen längs Storgatan med hänsyn till dess kulturhistoriska värde. Därefter togs en bevarandeplan fram för att skydda den gamla bebyggelsen. Hela det äldre stadsområdet klassades även som riksintresse för kulturmiljövården.

Under 1990-talet tillkom ett nytt bostadsområde kallat Brännugnen i kvarteren Lästen, Yxan, Lastlyckan och del av kvarteret Brännugnen. Området ritades av Staffan Premmert, FFNS arkitekter, och utformades som en nytolkning av

Hindströmsgården, Brännugnen 6 och 7, är det äldsta trähuset i centrum, uppfört under tidigt 1700-tal. Notera hur byggnaden följer gatans krökta form!

2. Gamla stan

den äldre bebyggelsen med gatuhus och gårdshus.

Områdets kulturmiljö

Gamla stan består av småskalig trähusbebyggelse som följer Storgatan och S:t Lars kyrkogata. De låga bostadshusen är placerade längs gatorna med trädgårdar och ekonomibyggnader in mot gården. Flera fastigheter har styckats av, men den äldre gatu- och tomtstrukturen är i stora drag bevarad. Gator och trottoarer är belagda med kullersten, ett viktigt inslag som förstärker områdets förindustriella karaktär.

De flesta bostadshusen är i en våning med enkel rumsbredd, klädda i locklistpanel målade i ljus oljefärg med fönster och dörrar i trä. Taken är täckta av lertegel. Ett mycket välbevarat exempel är Hindströmska gården i kv Brännugnen 6 & 7, som följer gatans krökning och tros vara det äldsta trähuset i staden. På flera tomter finns äldre ekonomibyggnader kvar och gårdsplanerna är belagda med kullersten. Några gårdar bär spår av de förindustriella hantverksverksamheter som tidigare var vanliga i Falkenberg. Törngrens krukmakeriverkstad på Slottshagen 1 är mycket välbevarad och var länge ett av Europas äldsta krukmakerier som fortfarande var i drift. Den Sjöbergiska gården utgör ytterligare en välbevarad hantverksmiljö, där det be-

Ovan: Laxrökeriet med rök- och risbod på fastigheten Laxen 6 & 7 utgör en välbevarad hantverksmiljö.
Nedan: Längs den kullerstenbelagda Storgatan sträcker sig småskalig trästadsbebyggelse.

Längs Hamngatan ligger stora funkisvillor på rad.

drevs laxrökeri mellan 1857 och 1950-talet. Det är även den enda gården där stadens tidigare agrara prägel bevarats fullt ut med ekonomibyggnader så som stall, loge, rökhus och risbod. Denna gårdsmiljö är mycket värdefull och ett viktigt inslag i riksintressemiljön.

Det äldre torget har kvar sin utbredning i form av en öppen platsbildning men utgörs idag till största delen av Laurentii-parken med prydliga gångar, rospalteringar och höga karaktärsträd. Norr om

Mitt i området ligger den medeltida S:t Laurentii kyrka med kyrkogård.

parken ligger den sammanhängande ålderdomliga kyrkomiljön kring S:t Laurentii kyrka. Kyrkan är en tornförsedd romansk stenkyrka med vitputsad fasad som omges av en äldre kyrkogård med glest placerade gravstenar. Kring kyrkogården löper ett gjutjärnsstaket. Kring kyrkan ligger den före detta prästgården, en för sin tid påkostad byggnad i tegel uppförd 1829. På prästgårdstomten finns även en före detta tiondelada som idag är ombyggt till bostad.

Längs Ätran och Hamngatan löper en stensködd kajkant med förtöjningsringar som visar på den tidigare hamnverksamheten på platsen. Den äldsta delen av kajen kallas för Kjellbergiska bryggan. Hamngatan präglas numera delvis av funktionalistisk villabebyggelse som tillkommit under 1900-talet. Det Sjöbergiska laxrökeriets rökhus och risbod utgör med sina låga rödfärgade bodar ett karaktäristiskt inslag i miljön som visar på hur tomterna längs Ätran var disponerade före industrialiseringen.

2. Gamla stan

*T.v: Långsmal trädgård omgiven av traditionella staket och plank, Brännugnen 6 och 7.
T.h: Den välbevarade gårdsmiljön på Laxen 7, Sjöbergsgården.*

Vissa tomter avslutas mot gatan med en stödmur i granit. Vid Hamngatan ligger flera äldre magasin i tegel med koppling till hamn och exportverksamhet, till exempel Slotthagen 8 som är ombyggt till hotell samt korsvirkesmagasinet Rian 10 från 1860-talet, som idag inrymmer Falkenbergers museum.

Miljön är som helhet ett mycket välbevarat exempel på en förindustriell trästad, med värdefulla inslag även från sent 1800- och tidigt 1900-tal.

På grund av de mycket höga kulturhistoriska värdena är området känsligt för förändringar. Stor hänsyn bör tas till både de övergripande dragen såsom skala, volym, proportioner och material men likväl på detaljerad nivå, när det kommer till de enskilda byggnadernas utförande och detaljer.

Området är tillsammans med bebyggelsen längs Storgatans mellersta och norra delar klassat som riksintresse för kulturmiljövården enligt miljöbalken kap. 3.

I det moderna bostadsområdet Brännugnen har man skapat små gatt och gränder såsom i den äldre delen av staden.

Gatuhusen länkas samman av små plank.

Ovan t.v: Bostadsområdet Brännugnen, en parafras på Gamla stans småskaliga trähusbebyggelse.

Nedan t.v: Korsvirkesmagasinet i kvarteret Rian uppfördes för havreexport under 1860-talet. Korsvirkestommen täcks av keramiska plattor.

Kulturvärden att beakta

- Äldre gatu- och kvartersstruktur.
- Den småskaliga traditionella trästadsbebyggelsen med bostäder och uthus.
- Välbevarade innergårdsmiljöer.
- Kyrkomiljön med kyrka, kyrkogård, prästgård och tiondelada.
- Hamnmagasin i tegel och korsvirke.
- Plank och portar mellan gatuhusen.
- Stenskodda kajkanter med förtöjningsringar.
- Gatubeläggning i kullersten.
- Gåsatorget/Laurentiiparken med torgets utbredning och äldre parkmiljö.
- Funktionalistiska villor längs Hamngatan.
- Det moderna bostadsområdet Brännugnen med sin originella karaktär som knyter an till den traditionella bebyggelsen.

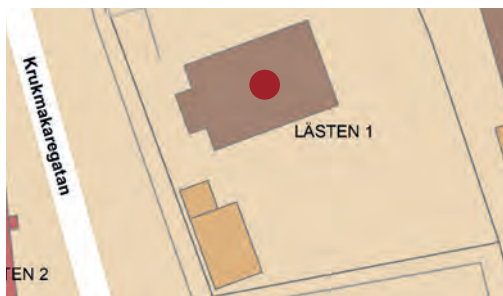

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Äldre eller ursprungliga detaljer som paneler, fönster, dörrar, listverk och trappor är viktiga miljöskapande inslag och bör så långt som möjligt bevaras. Vid behov bör kopior nyttillverkas.
- Bostadshusens tak ska vara täckta av lertegel, med undantak för vissa magasin samt det sena 1900-talets bostadshus. Befintligt handslaget tegel vårdas och bevaras.
- Taktytor mot Storgatan samt S:t Lars Kyrkogata behålls obrutna.
- Fasaderna ska övervägande vara i locklistpanel av traditionellt/befintligt utförande.
- Plank mellan husen bevaras.
- Traditionell färgsättning ska eftersträvas, se kapitlet ”Byggnadsvård och kulturmiljö”.
- Innergårdar med gårdsbebyggelse, kullerstensbeläggning och andra värdefulla inslag bevaras.
- Gatumiljön med kullerstensbeläggning och traditionella armaturer bevaras.
- Kyrkomiljön kring S:t Laurenti kyrkan och prästgården vårdas och bevaras.
- Tillkommande bebyggelse bör endast uppföras undantagsvis. Sådan bebyggelse ska underordnas den befintliga bebyggelsen och ansluta till denna avseende material, proportioner och karaktär.
- Bostadsområdet Brännugnen vårdas utifrån sin specifika karaktär. Arkitektoniska detaljer och omgivande miljö bevaras.
- Området är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark måste föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

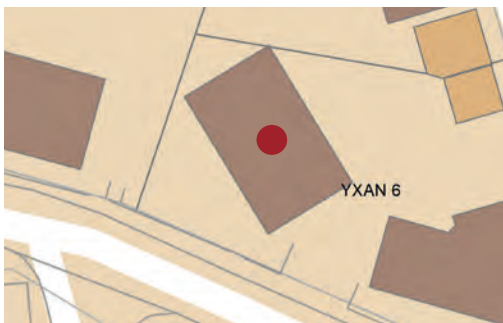

Lästen 1

Krukmakaregatan 22

Bostadshus uppfört 1885 av skeppare Nils August Andersson. Vindsinredning från 1958. Bevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

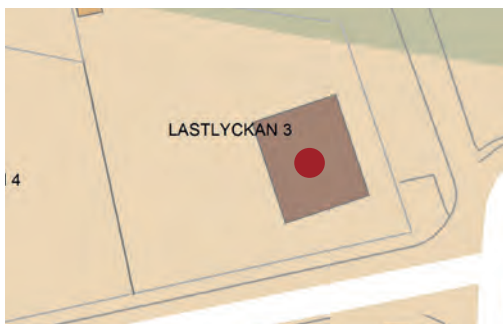

Yxan 6

Krukmakaregatan 13

Byggnad uppfört som flerbostadshus 1905 av S G Bergström. Liggande panel och frontespiser mot två håll. Ekonomi-byggnaderna revs på 1980-talet.

Värdering: Klass B

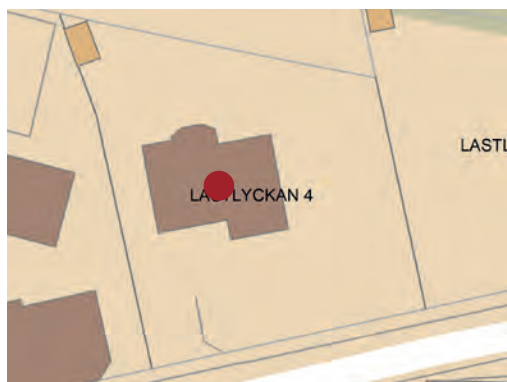
Lastlyckan 3

Storgatan 59

Villa i trä uppförd 1945 av Nils Christensson.

Värdering: Klass C

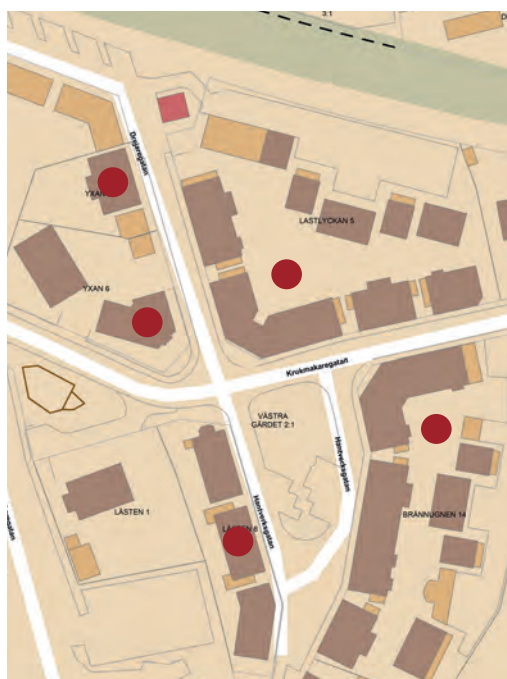

Lastlyckan 4

Krukmakaregatan 3

Bostadshus i tegel med putsad fasad, uppfört av Carl Johan Jansson 1883. Om- och tillbyggt 1931. Omges av en lummig trädgård.

Värdering: Klass B

Lastlyckan 5, Yxan 1, 5 & 6, Lästen 6 & Brännugnen 14

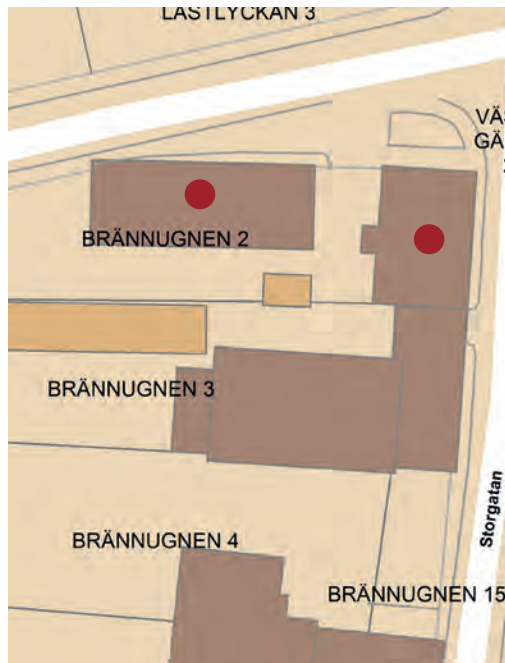
Krukmakaregatan/Drejaregatan/Hantverksgatan

Bostadsområdet Brännugnen. Sammanhängande bostadsområde uppfört på 1990-talet och ritat av Staffan Premmert. Området är mycket originellt då det är gestaltat som en nytolkning av den äldre bebyggelsen i Gamla stan. Gatuhus med individuella detaljer, material och kulörer. Uthusliknande gårdshus i röd panel som innehåller lägenheter. Gatstensbelagda gator och torgliknande grönområde i mitten.

Värdering: Klass C

2. Gamla stan

Brännugnen 2

Storgatan 61

Bostadshus uppfört 1856 av Petronella Wenström på hög putsad stengrund med fritrappa. Karaktäristiskt äldre teleskåp på fasaden.

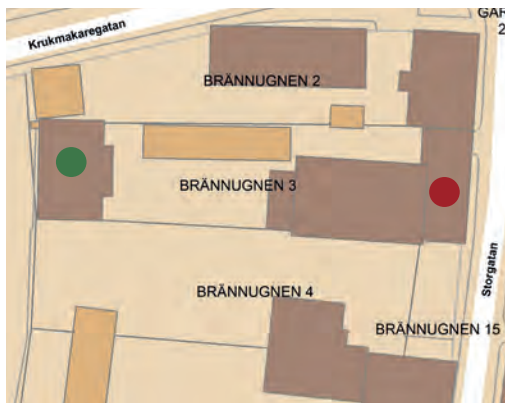
Värdering : Klass B

Södergatan 2 A

Bostadshus uppfört 1884. Delar av byggnaden har tidigare fungerat som ekonomibyggnad, bland annat laxbod och öllager. Inrett som bostad 1971.

Värdering: Klass B

Brännugnen 3

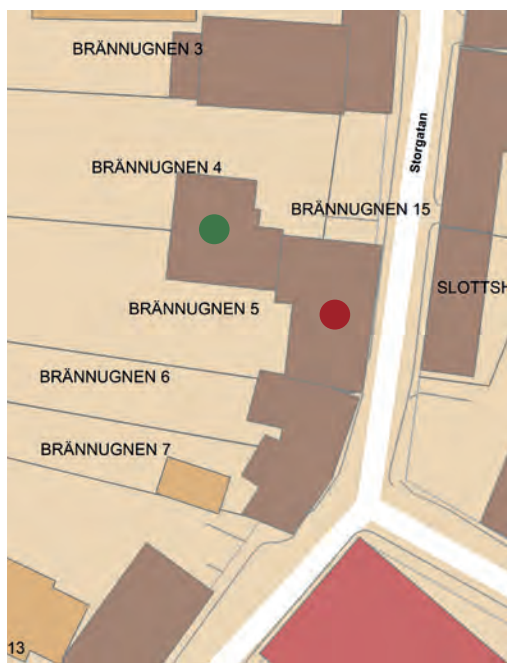
Storgatan 63

Bostadshus från 1850, tillbyggt i vinkel 1890. Välbevarad karaktär mot Storgatan med pardörr, fönster och inkörspport.

Gårdshus i korsvirke från 1890, senare ombyggt och exteriört förändrat.

Värdering: Klass B

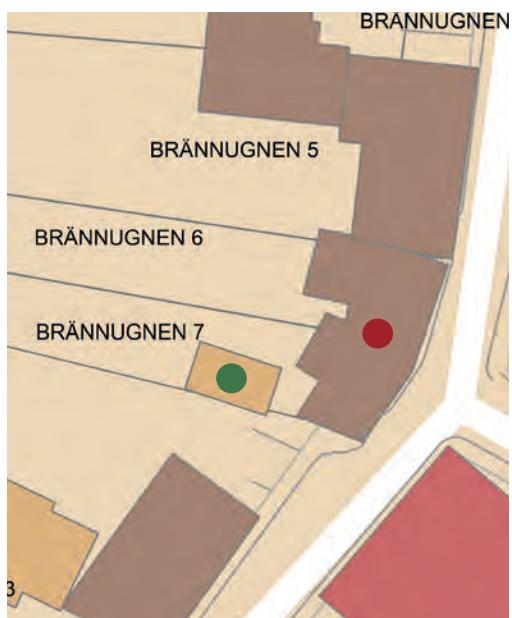
Brännugnen 4-5

Storgatan 65-67

Bostadshus mot gatan uppfört på 1700-talet. Liggande panel samt locklistpanel. Körport och pardörr. Handslaget lertegel på taket.

Bostadshus på gården, uppfört 1924 i anslutning till det äldre bostadshuset. Byggt i vinkel med entréparti i 20-talsklassicistisk stil.

Värdering: Klass B

Brännugnen 6-7, Hindströmsgården

Storgatan 69

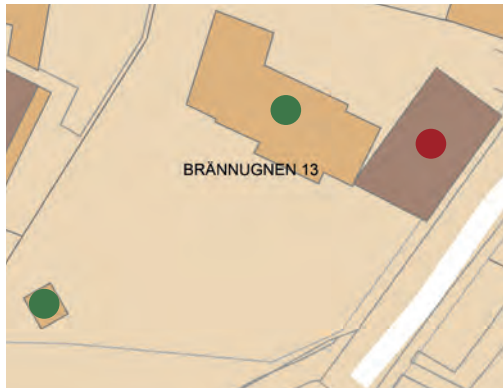
Bostadshus av timmer och skiftesverk som följer gatans vinkel. Uppfört under 1700-talet och tros vara det äldsta trähuset i innerstaden. Välbevarat interiört med mycket låg takhöjd. Ägs av Falkenbergens kommun och används som museum.

Ekonomibyggnad mot tomtens södra gräns. Uppförd i skiftesverk med vedbod, dass och hönshus samt ett bostadsrum. Värdefull gårdsmiljö.

Värdering: Klass A

2. Gamla stan

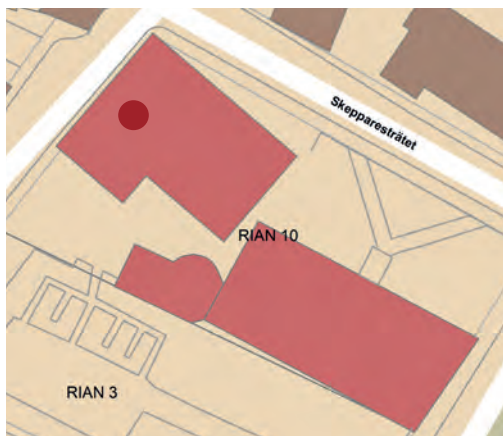

Brännugnen 13, Fältströmska gården *Storgatan 71*

Bostadshus uppfört 1881, kallat Fältströmska gården. Takkupa och frontespis tillkom 1935 i samband med vindsinredning.

På tomten finns även en rödmålad ekonomibygnad i vinkel från 1862, senare inredd till ateljé samt ett äldre lusthus med lövsågerier. Innergården är belagd med kullersten.

Värdering: klass B

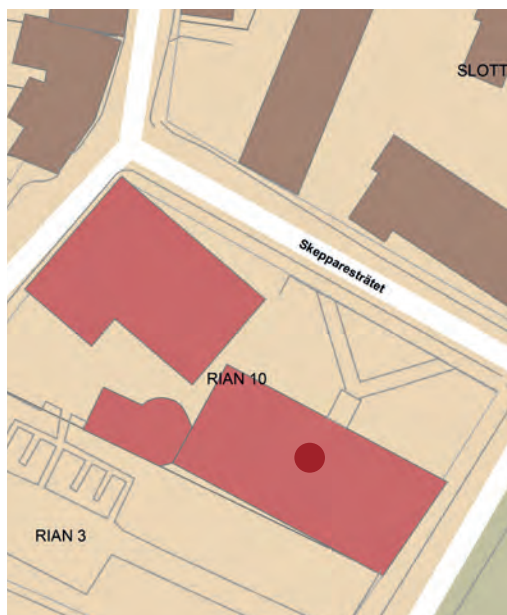
Rian 10 *Storgatan 68-70*

Kontorsbyggnad i gult tegel uppförd 1947 av grosshandlare C-G Fältström, då byggnaden ersatte en äldre gård på tomten. Ombyggt som kontor för Tullverket och hamnkontoret 1969 och tillbyggt med lager i öster.

Värdering: Klass C

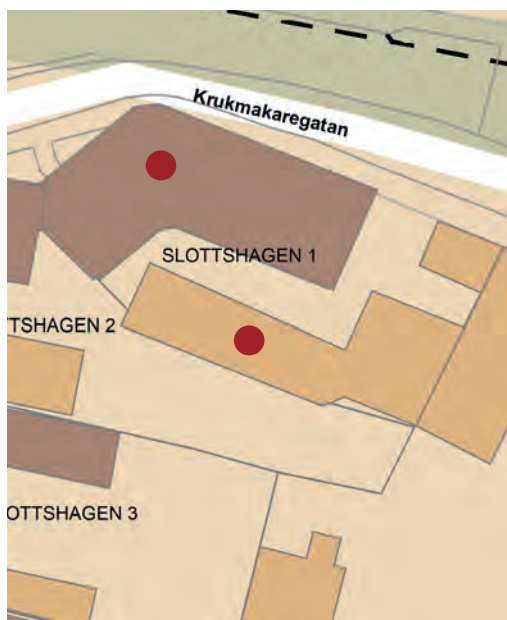

Rian 10, Fältströmska magasinet
Skepparestrådet 2

Magasinsbyggnad uppförd 1866 i korsvirke med fyllning av tegel. Fönsterluckor i trä. Korsvirket är klätt med keramikplattor. Torkria med plåthuv mot västra gaveln uppförd 1883.

Byggnaden ägs av kommunen och är ombyggd till museum.

Värdering: Klass A

Slottshagen 1, Törngrens krukmakeri
Krukmakaregatan 4

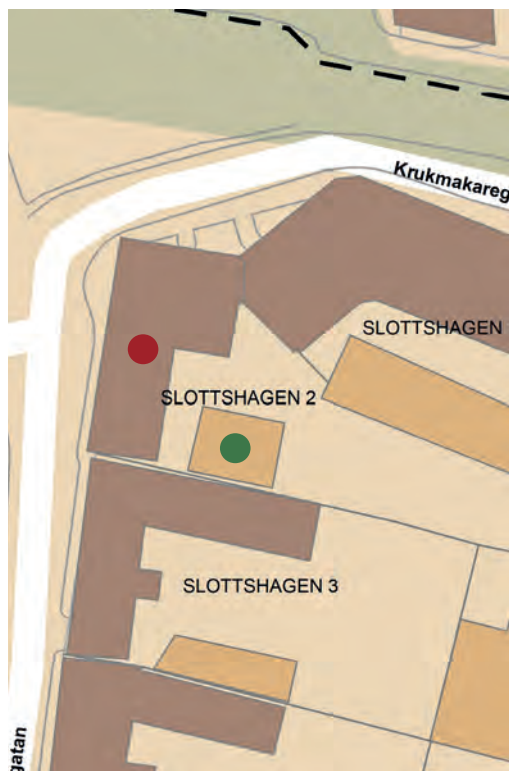
Krukmakeriverkstad, ålderdomlig gårdslänga från 1789 med krukmakarverkstad som byggts till 1860, 1882 och 1909. Mycket värdefull gårdsmiljö.

Värdering: Klass A

Flerbostadshus i vinkel mot gatan uppfört 1906 av kakelugnsmakare Carl L Törngren. Byggnaden är i två våningar med reverterad fasad. Ursprungliga korspostfönster mot gatan.

Värdering: Klass B

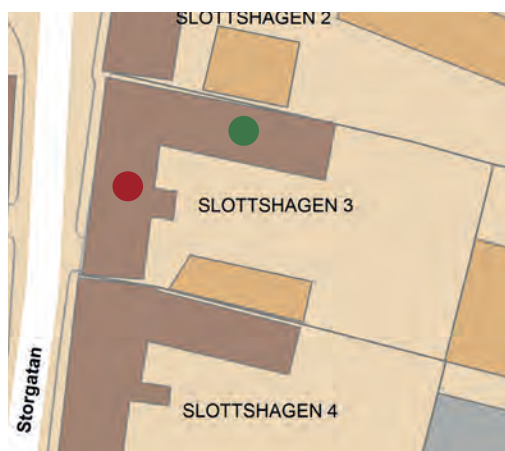
Slotshagen 2

Storgatan 58

Bostadshus i vinkel uppfört 1872 av sjömannen A G Eriksson. Södra delen av byggnaden har tidigare fungerat som packhus, loge och lada. Överbyggd körport mot gatan, ombyggd till entré. Taket är täckt med handslaget lertegel.

Drejarverkstad på innergården, uppförd 1884. Sammanhängande gårdsmiljö tillsammans med Slotshagen 1.

Värdering: Klass B

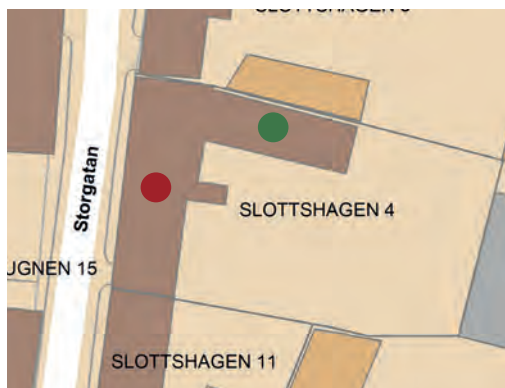
Slotshagen 3

Storgatan 60

Bostadshus av timmer, troligtvis från tidigt 1800-tal. Körport och pardörr mot gatan. Mindre tillbyggnad mot gården från 1984. Vinkeldel mot gården som delvis fungerar som uthus. Stenlagd gårdsplan.

Värdering: Klass B

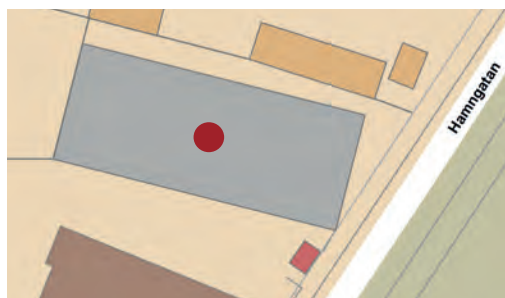
Slottshagen 4

Storgatan 62

Stenbergsska gården, bostadshus i timmer uppfört före 1841. Delar av byggnaden har tidigare varit loge och lada.

Uthus från 1903, ombyggt 1979 och sammanbyggt med bostadshuset.

Värdering: Klass B

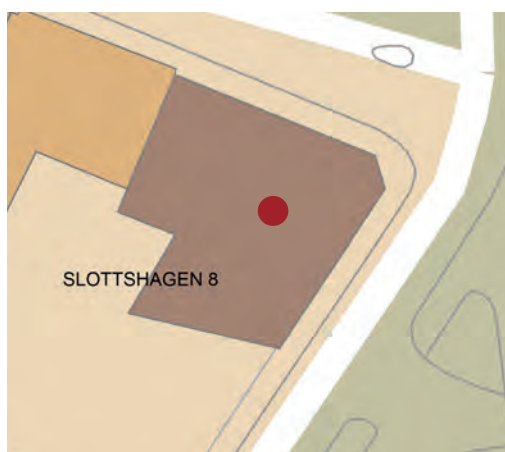

Slottshagen 5

Storgatan 64

Magasinsbyggnad i rött tegel på kvaderstenssockel, uppförd 1904. Stora portar mot Hamngatan.

Värdering: Klass B

Slottshagen 8

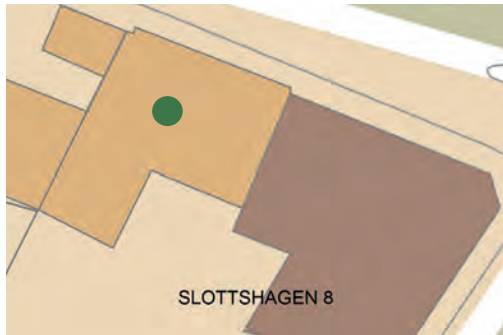
Hamngatan 27/Krukmakaregatan 2

Magasinsbyggnad i rött tegel uppförd 1906 av G O E Nordblom & co. Småspröjsade fönster, port mot Hamngatan och karaktäristiska trekantiga takkupor. Ombyggt till hotell 2015-16. I samband med detta höjdes takkonstruktionen.

Forts. nästa sida

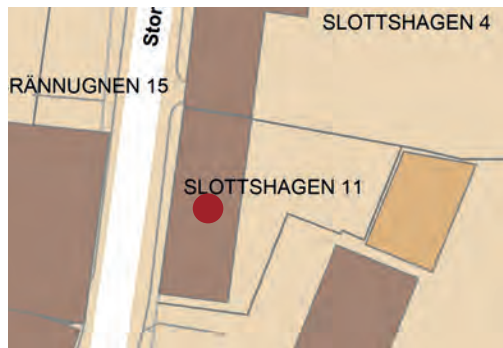

2. Gamla stan

Välbevarat magasin i trä mot Kruk-
makaregatan, sammanbyggt med föregå-
ende byggnad. Magasinet har rödmålad
fasad, krysspröjsade fönster och svart
papptak.

Värdering: Klass B

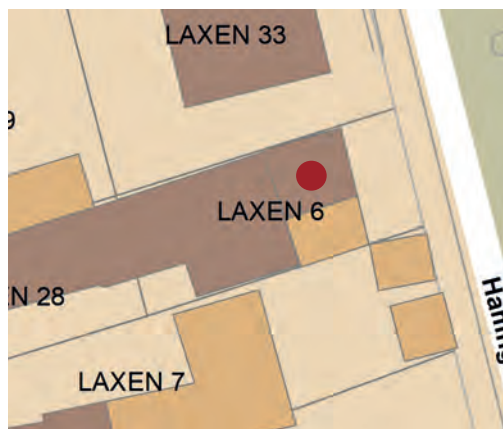

Slotshagen 11

Storgatan 64 A-B

Bostadshus uppfört före 1836, delvis i
timmer. Ombyggt från enfamiljshus till
pensionärslägenheter 1966. Rödmålad
locklistpanel och två senare tillkomna
ytterdörrar mot Storgatan.

Värdering: Klass B

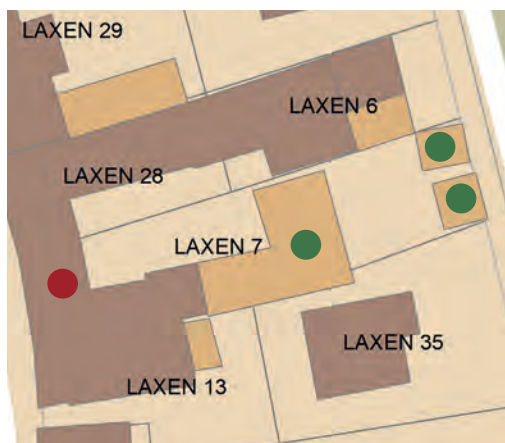
Laxen 6

Hamngatan 15

Lagerbyggnad från 1896, sammanbyggd
med före detta ladugård på Laxen 28.
Tillbyggnad mot Hamngatan 1945. En
del av den sammanhängande gårdsmil-
jön vid Sjöbergsgården.

Värdering: Klass B

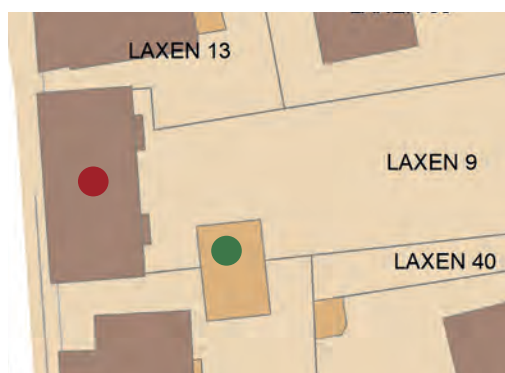
Laxen 7, Sjöbergsgården

S:t Lars kyrkogata 12/Hamngatan 17

Sjöbergs laxrökargård. Gathus från sent 1700- eller tidigt 1800-tal. Kringbyggd gårdsmiljö med äldre ekonomibyggnader så som stall, lada, loge etc. Stensatt gårdsplan med pump av trä. Fristående laxrökarbod samt risbod på tomtens östra del där laxrökeriverksamhet bedrivits mellan 1857-1950-tal. Används idag som museum.

Tillsammans med byggnaderna på Laxen 6 och Laxen 28 bildar Sjöbergsgården en mycket välbevarad kringbyggd gårdsmiljö av högt kulturhistoriskt värde.

Värdering: Klass A

Laxen 9

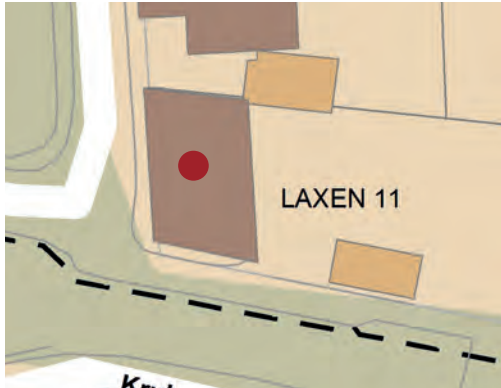
S:t Lars Kyrkogata 16

Större bostadshus uppfört 1874 av

Johannes Nilsson med liggande panel och dekorativa fönsteromfattningar. Ekonomibyggnad från 1922. Ursprunglig tomtindelning är bevarad.

Värdering: Klass B

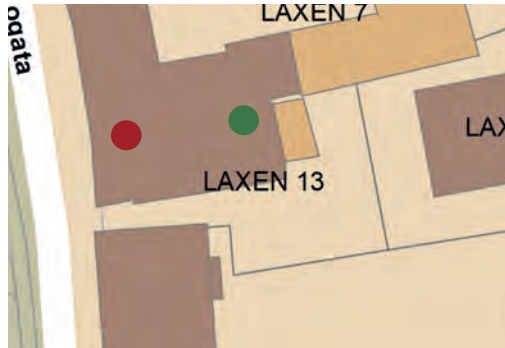

Laxen 11 *Storgatan 62*

Bostadshus med valmad gavel uppfört 1877 av Johanna Pethronella Bernström. Tillbyggt 1900. Ombyggt med exteriöra förändringar under 2010-tal.

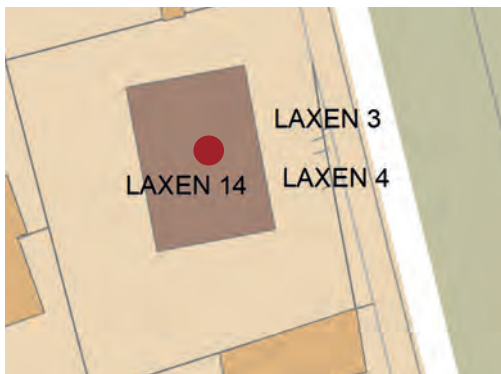
Värdering: Klass B

Laxen 13 *S:t Lars Kyrkogata 14*

Gathus från 1874 som under 1900-talet inrymt bageri. Ekomomibygnad på gården som byggts om till bostad.

Värdering: Klass B

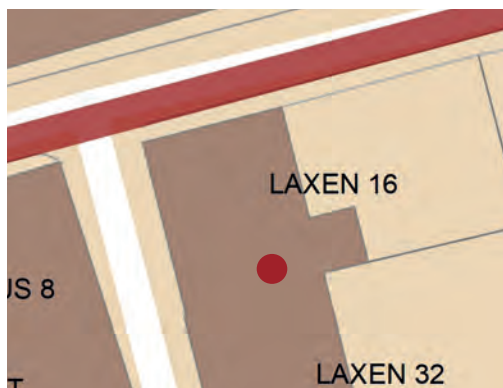

Laxen 14 *Hamngatan 11*

Funktionalistisk villa med putsfasad och pulpettak, uppförd 1938 och ombyggd 1976.

Värdering: Klass C

Laxen 16

S:t Lars Kyrkogata 2/Hallanäsgatan 4

Bostadshus i gult tegel ritat av Gösta Fredblad och uppfört 1954 av direktör Hans Rasmusson. Takkupor och balkong tillkom 1962.

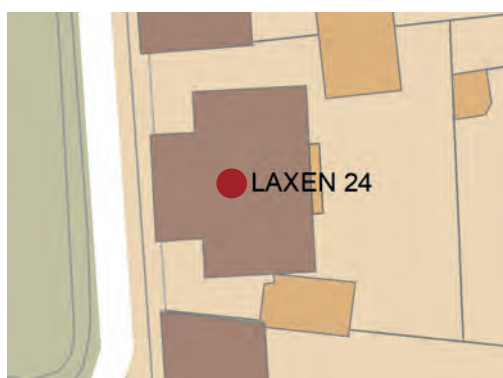
Värdering: Klass C

Laxen 17

Hamngatan 7/Hallanäsgatan 2

Modernistiskt bostadshus i rött tegel, uppfört 1965 av direktör Hans Hansson efter ritningar från Bruno Anderssons arkitektbyrå. På tomten har tidigare funnits ett tullhus och ett badhus.

Värdering: Klass C

Laxen 24

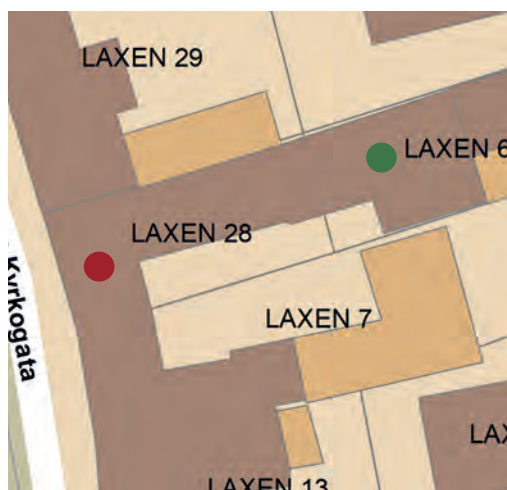
S:t Lars Kyrkogata 18 A-D

Flerbostadshus uppfört 1982-83 av FABO i traditionell stil, väl anpassat till omgivningen i skala, material och detaljer.

Värdering: Klass C

2. Gamla stan

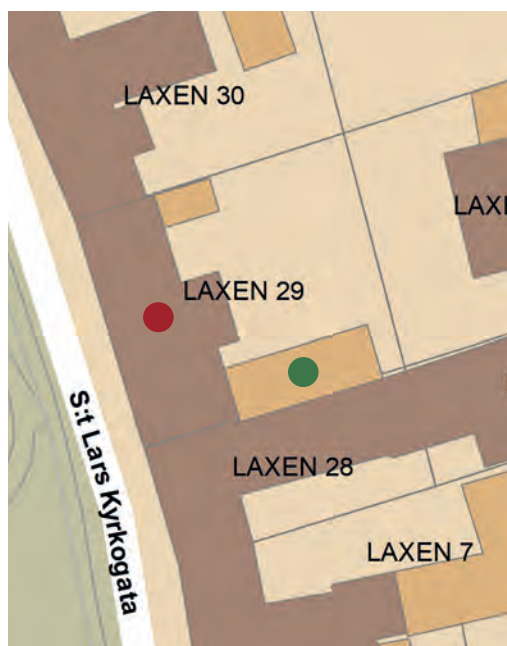

Laxen 28

S:t Lars kyrkogata 10

Gatuhus troligen uppfört under tidigt 1800-tal, sammanbyggt med före detta ladugård i vinkel (numera bostad). Denna del är uppförd i skiftesverk. Bildar tillsammans med Laxen 6 & 7 en sammanhängande och mycket värdefull gårdsmiljö.

Värdering: Klass B

Laxen 29

S:t Lars Kyrkogata 8

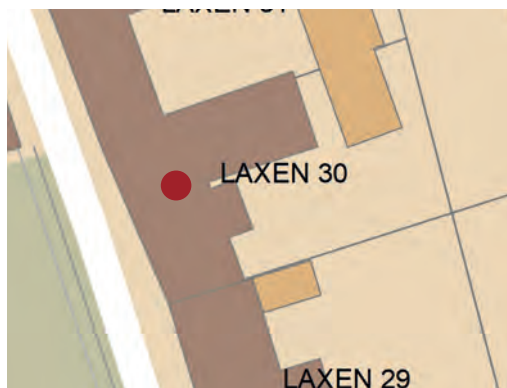
Tvåvåningsbyggnad i timmer som inrymt flera bostäder, uppförd före 1807 då den brandförsäkrades. Ursprungligen i en våning, senare påbyggd. Tillbyggdes mot gården 1872. Locklistpanel med bröstning mot gatan. Gården har bebotts av bland annat rektorer, guldsmeder och färgare. Hembygdsmuseum sedan 1965. Mycket välbevarad interiört.

Ekonomibyggnad mot gården med pulpettak och röd träpanel.

Värdering: Klass A

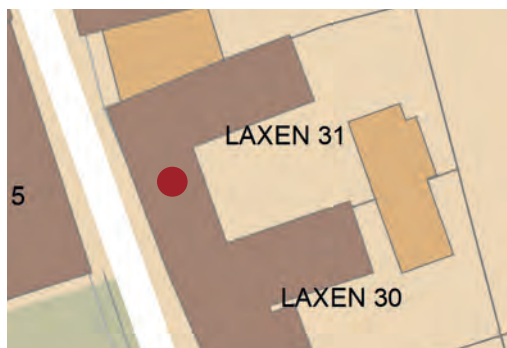

Laxen 30

S:t Lars Kyrkogata 6 B

Bostadshus i vinkel uppfört av "furu- och grantimmer" i början av 1800-talet. Ombyggt till pensionärsbostäder 1969.

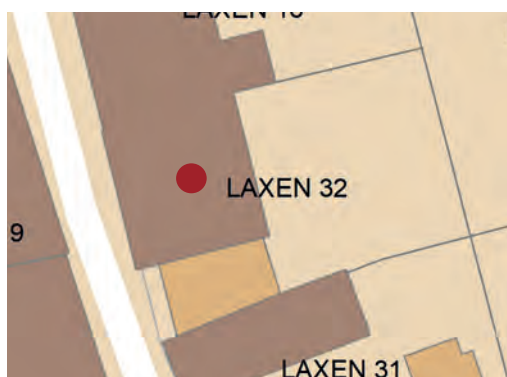
Värdering: Klass B

Laxen 31

S: Lars Kyrkogata 6 A

Bostadshus uppfört 1967 i traditionell stil av museichef Anna Skantze. Tidigare byggnad på tomten har utgjort förlaga.

Värdering: Klass C

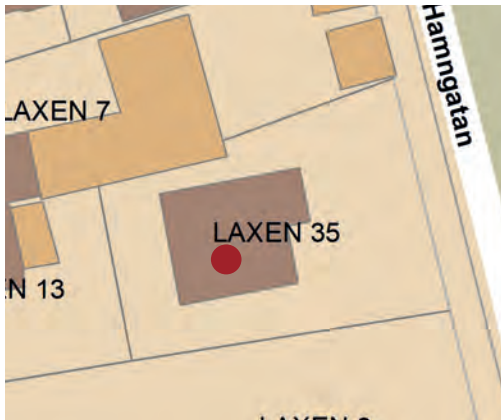
Laxen 32

S:t Lars Kyrkogata 4

Bostadshus uppfört 1959 av åkeriägare Bengt Bengtsson. Ritat av Bruno Andersson.

Värdering: Klass C

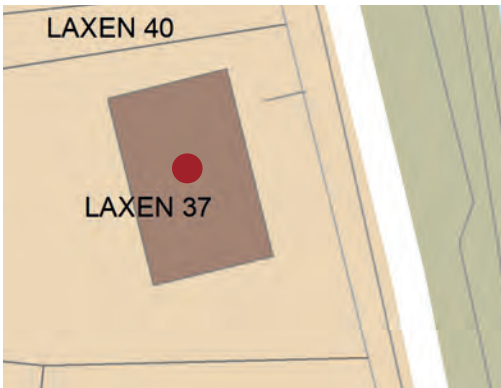

Laxen 35

Hamngatan 19

Välbevarad funkisvilla med reveterad fasad, uppförd 1936-37 och ritad av Carl Landsten. Tidstypisk mur mot Hamngatan.

Värdering: Klass B

Laxen 37

Hamngatan 23

Bostadshus med fasad av mexitegel och flackt tak med en bred träsarg uppfört 1969-70. Tidstypisk arkitektur som ansluter till övriga funkisbyggnader längs gatan.

Värdering: Klass C

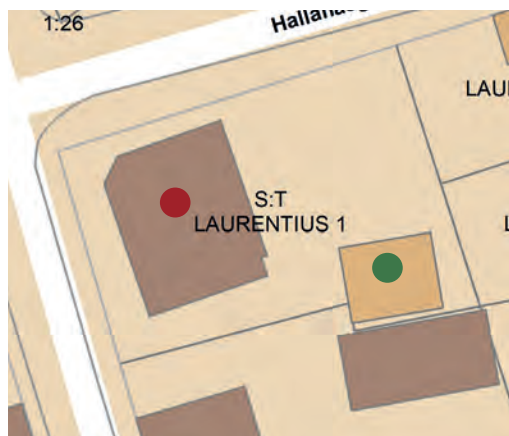
Laxen 38

Hamngatan 25

Villa i påkostad nyfunkisstil uppförd 2009 och ritad av Ingela Nevbäck. Exempel på modern byggnad som ansluter till övrig funkisbebyggelse.

Värdering: Klass C

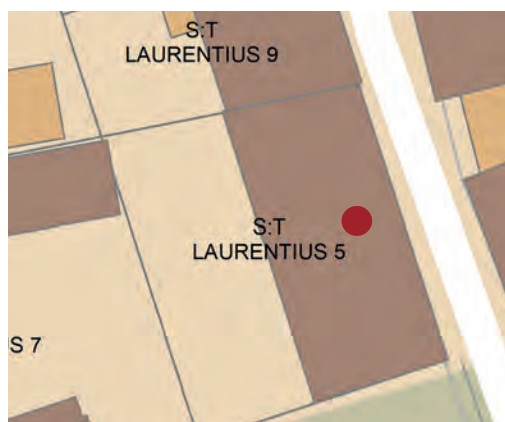
S:t Laurentius 1

Storgatan 46/Hallanäsgatan 6

Bostadshus i vinkel uppfört av garvare A Ch Johansson 1891. Rikt utsmyckad panelarkitektur och karaktäristiskt vinklat hörn. Takkupor från 1929.

Ekonomibyggnad från 1891.

Värdering: Klass B

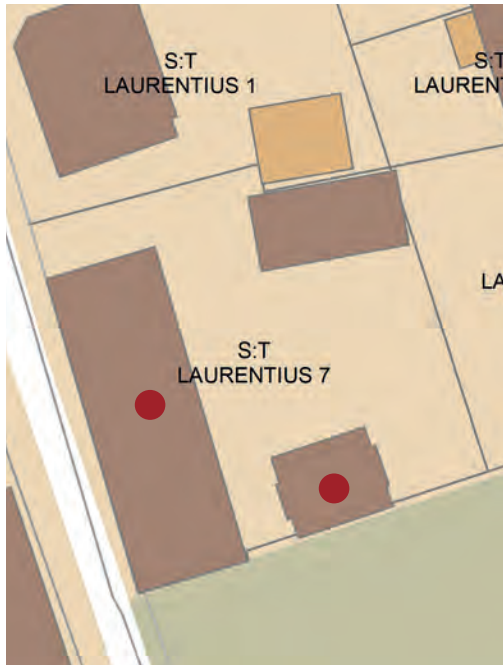
S:t Laurentius 5

S:t Lars Kyrkogata 3A-C

Tre radhus i rött tegel i nedtonad funktionalistisk stil. Byggnaderna är ritade av Gunnar Lydh 1956.

Värdering: Klass C

S:t Laurentius 7, Gamla prästgården

S:t Lars Kyrkogata 6 B

Före detta prästgård, uppförd i tegel efter brand 1829. Ett av få äldre stenhus i staden. Sålde av församlingen 1891, därefter butik, drätselkammare och biljardsalong.

Värdering: klass A

Före detta tiondelada vid fastighetens södra gräns, uppförd 1806. Har efter prästgårdens försäljning använts för tillverkning av charkuterier. Numera ombyggd till bostad.

Värdering: Klass B

S:t Laurentius 10

Storgatan 50

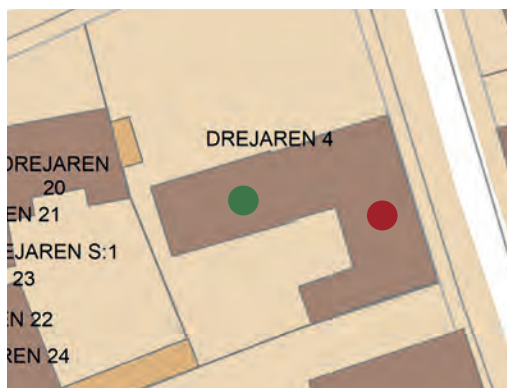
S:t Laurentii kyrka, stenkyrka i romansk stil. Troligtvis uppförd under 1300-talet. Den enda medeltida byggnaden i Falkenbergs tätort. Tillbyggd åt öster under 1500-talet och ombyggd med ny tornhuv under andra halvan av 1700-talet.

Kring kyrkan finns en äldre kyrkogård med gjutjärnsstaket

Värdering: Klass A

Kyrkligt kulturminne (KML kap 4)

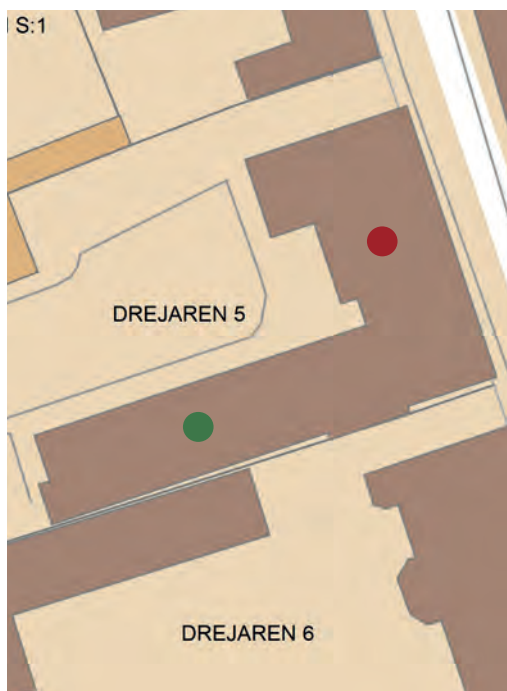

Drejaren 4 *Storgatan 47*

Bostadshus uppfört i furutimmer 1846 av krukmakare Peter Gustaf Stenberg. Förrådsbyggnad i tegel, sammanbyggd med gatuhuset.

Värdering: Klass B

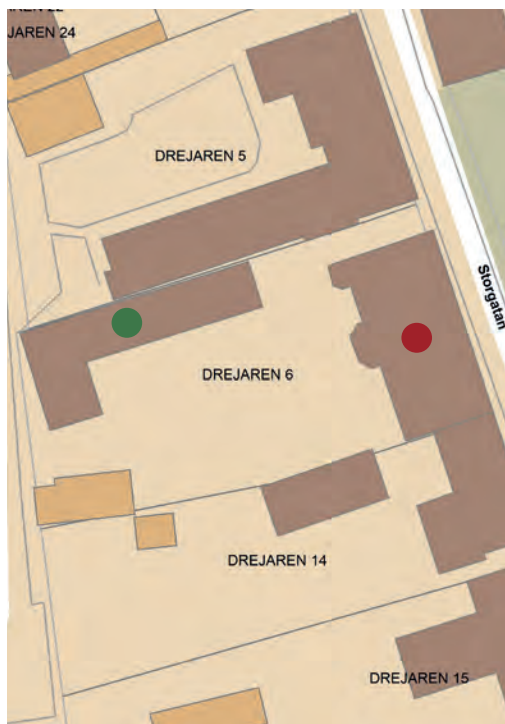
Drejaren 5 *Storgatan 49*

Gäthus från 1851, uppfört av jordbrukaren Anders Svensson. Karaktäristisk fritrappa mot gatan.

Sammanbyggt med gårdshus uppfört 1896 samt 1907. Ombyggt till flerbo-stadshus 1983.

Värdering Klass B

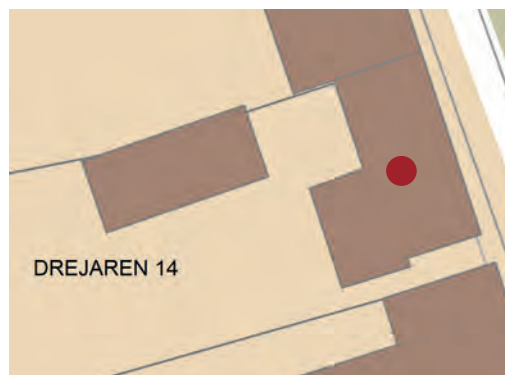

Drejaren 6 *Storgatan 51*

Gatuhus uppfört som enbostadshus 1876 av vice konsul J A Hedén. Om- och påbyggnad 1915. Ombyggt till flerbostadshus 1982.

Gårdshus i tegel uppfört som uthus med stall och brygghus 1877. Tillbyggt 1960 och ombyggt till flerbostadshus 1981.

Värdering: Klass B

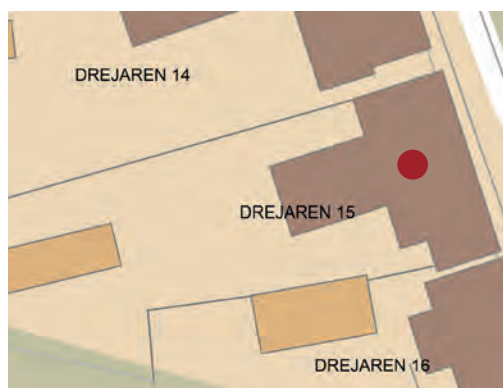

Drejaren 14 *Storgatan 53*

Bostadshus uppfört av "arbetskarlen" Lars Johansson 1847. Stomme av "furu- och grantimmer". Bostadshuset är mycket välbevarat med tidstypisk färgsättning.

Värdering: Klass B

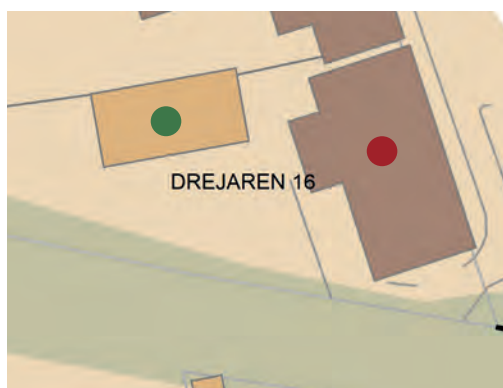

Drejaren 15

Storgatan 55

Bostadshus av ”Ek- och furutimmer” uppfört 1847. Om och tillbyggt 1924 och 1959 då det blev ”Läsrum för sjöfolk”. Gårdshuset flyttat till tomten 1959 och senare ombyggt till garage. Körport mot gården.

Värdering: Klass B

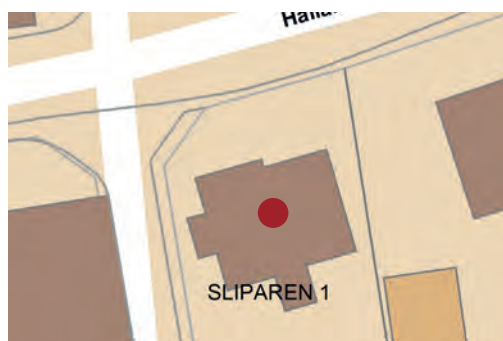

Drejaren 16

Storgatan 57

Bostadshus uppfört av sjömannen Sven Bernström. Tillbyggt åt söder 1875. Om- och tillbyggt 1965. Uthus uppfört som bostadsrum 1872, numera förråd. Välbevarad gatu- respektive gårdsbyggnad.

Värdering: Klass B

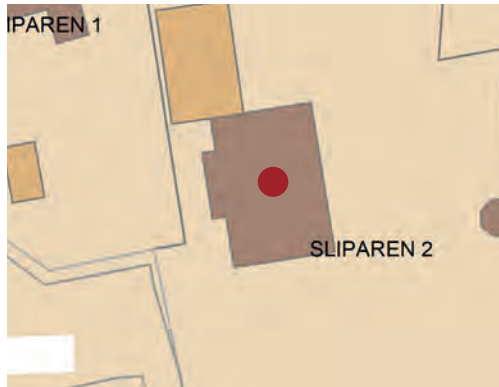
Sliparen 1

Hallanäsgatan/Skolgatan

Bostadshus i trä, flyttat till nuvarande plats från kvarteret Spiran 1985. Ursprungligen uppfört runt 1910.

Värdering: Klass B

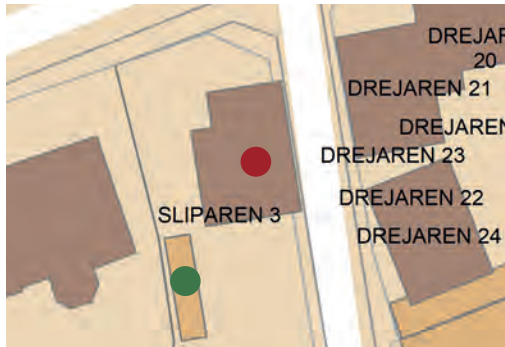

Sliparen 2

Hallanäsgatan 10 B

Bostadshus uppfört 1898 av jordbrukaren Olof Jönsson som tvåbostadshus. Tillbyggt mot gården 1912. Har inrymt socialbyrå 1946-59. På fastigheten finns flera sentida byggnader.

Värdering: Klass B

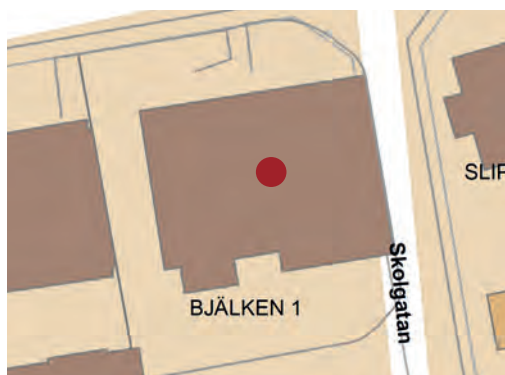

Sliparen 3

Hallanäsgatan 10 A

Bostadshus av torpliknande karaktär uppfört 1864 samt uthus från 1886. Byggnaden har flyttats något i samband med järnvägens tillkomst 1886. Två äldre kakelugnar från Törngrens.

Värdering: Klass B

Bjälken 1

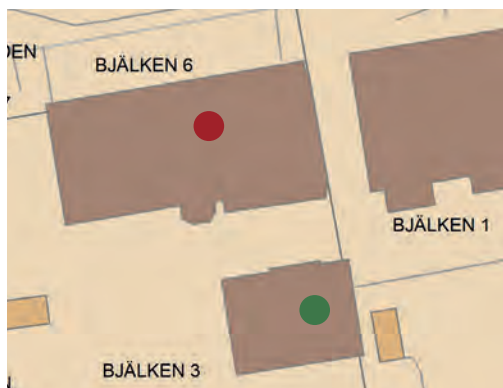
Hallanäsgatan 12 A-B

Flerbostadshus uppfört i trä 1898 av trävaruhandlaren Lars Tobiasson. Välbevarad panelarkitektur med glasveranda i två våningar från 1907.

Värdering: Klass B

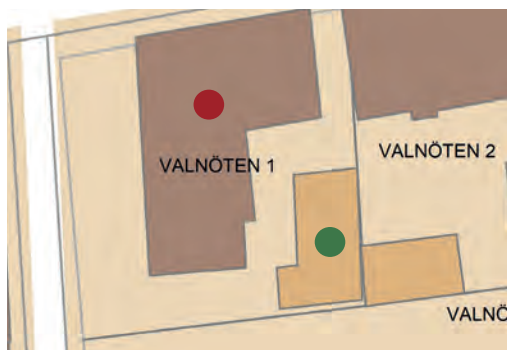

Bjälken 3

Hallanäsgatan 14

Flerbostadshus i trä uppfört 1892 av timmermannen Johan Andersson. Påbyggt och tillbyggt 1906. Bostadshus på gården från 1894. Välbevarat exempel på hyreshus från tiden kring sekelskiftet 1900.

Värdering: Klass B

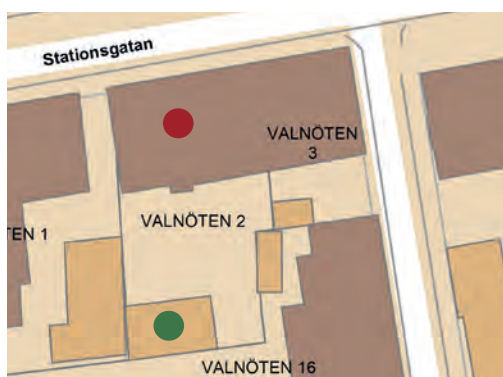

Valnöten 1

Storgatan 57

Bostads-, kontors- och affärshus uppfört 1861 av Carl A Wallberg. Påbyggt med ytterligare en våning 1935. Uthus i tegel från 1883.

Värdering: Klass B

Valnöten 2

Stationsgatan 2

Bostadshus flyttat till nuvarande plats 1857 av skepparen L B Moberg. Tillbyggt i vinkel 1884 och breddat 1922. Mycket välbevarat exempel på trästadsbebyggelse.

Värdering: Klass B

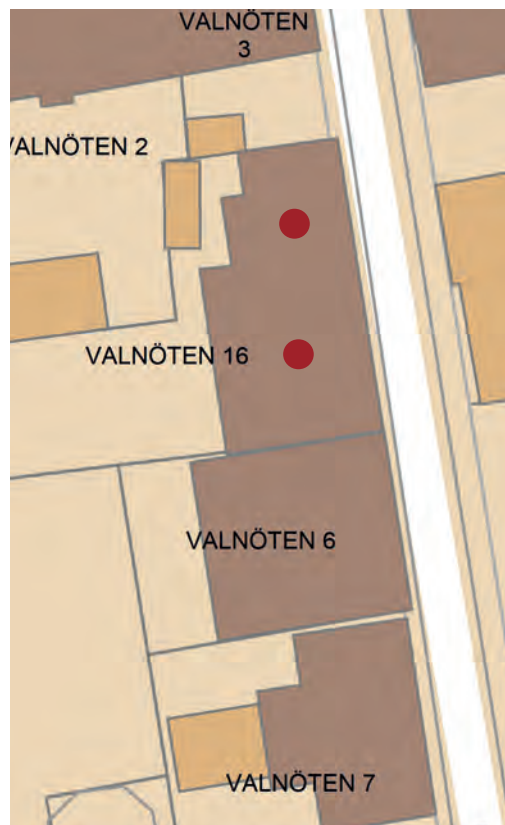

Valnöten 3

Gröna gatan 1 A

Bostadshus i trä med reveterad fasad och valmat plåttak, uppfört 1912 av poliskonstapel Alexander Johansson. Spritputs med slätputsade partier. Uthus uppfört före 1954.

Värdering: Klass B

Valnöten 16

Gröna gatan 1 B

Bostadshus uppfört 1860 av arbetskarlen Anders Bengtsson och sammanbyggt med intilliggande byggnad. Välbevarat exteriört och interiört.

Värdering: Klass B

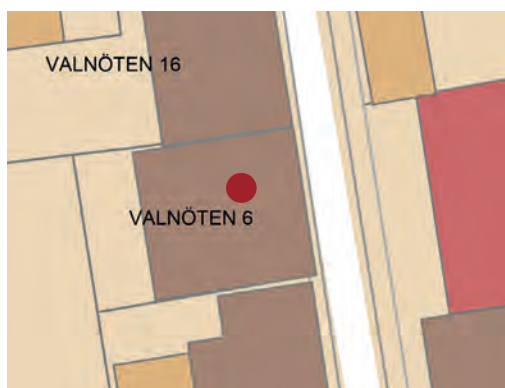

Gröna gatan 3

Bostadshus uppfört 1869 av kronolotsen C Ekman.

Värdering: Klass B

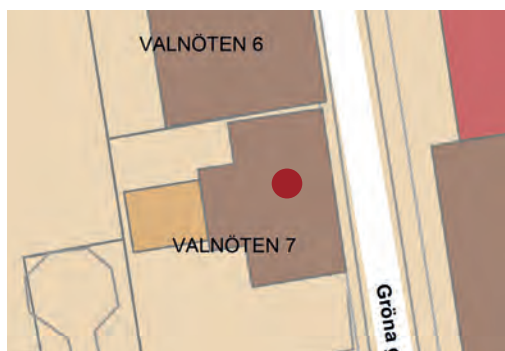

Valnöten 6

Gröna gatan 5

Magasins- och stallbyggnad i rött tegel-uppförd 1915 för Falkenbergs kooperativa handelsförening. Stallet ombyggt till garage 1935. Transformatorstation inredd 1971 och magasinsdelen ombyggt till föreningslokal 1982.

Värdering: Klass B

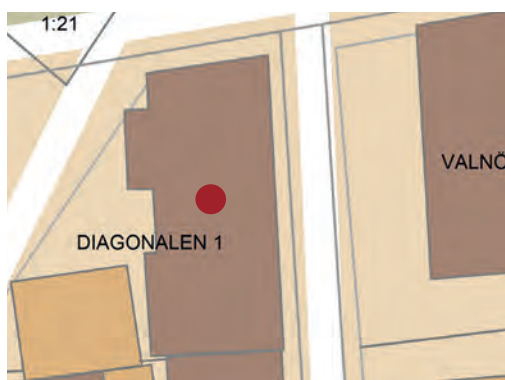

Valnöten 7

Gröna gatan 7 A-B

Bostadshus uppfört 1863 av L P Bergström. På- och tillbyggt 1904. Tegelpannor av så kallat boulett-tegel.

Värdering: Klass B

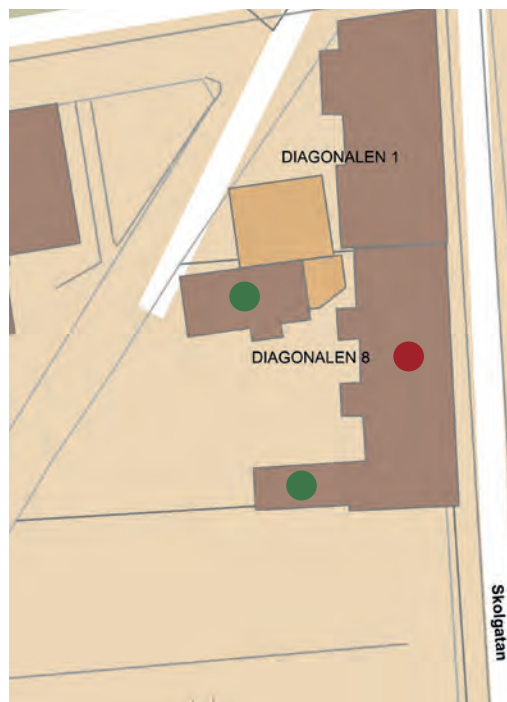
Diagonalen 1

Stationsgatan 8/Skolgatan 11

Bostadshus uppfört 1863 av timmermännen J E Stenbäck och N P Bengtsson. Tillbyggt åt söder 1872 med snickarverkstad. Välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

Diagonalen 8

Stationsgatan 8/Skolgatan 11

Bostadshus uppfört 1861 av smedmästaren J G Walerius och muraren Anders Nilsson. Tillbyggt 1874 och 1893. Gårdshus uppfört 1874 och uthus 1893. Här har även funnits en smedja som revs 1978. Byggnaderna skapar tillsammans med stenläggning en fin gårdsmiljö.

Värdering: Klass B

Vy över Gåstorget, Laurentiparken och S:t Laurentii kyrka.

3. Norra Storgatan

Ovan: Storgatans nordligaste del avslutar trästaden.

T.v: 1800-talets rika panelarkitektur är ett karaktärsskapande inslag i området.

3. Norra Storgatan

Norra delen av den gamla stadskärnan utgörs av en något yngre motsvarighet till Gamla stans trästadsbebyggelse. Flera fastigheter illustrerar det senare 1800-talets påkostade panelarkitektur med friliggande byggnader och fasader med snickarglädje. Utmed den slingrande Storgatan ligger även traditionell småskalig bebyggelse med delvis bevarade gårdshus. Områdets östra del består till stor del av ett radhusområde från 1970-talet.

Områdets historik

Under 16- och 1700-talen utökades stadsområdet mot norr längs Storgatan. 1754-års stadskarta visar kvarter och tomter till och med kvarteret Tullstugan i norr, vilka tillkommit sedan mitten av 1600-talet. Liksom för övriga Falkenberg vid denna tid får vi tänka oss en starkt agrart präglad stadsdel. Utmed ”bygatan”, Storgatan, låg handels- och hantverksgårdarna på rad som i en landsby, ibland med ladugårdar ut mot gatan. På dagarna fördes borgarnas kreatur ut till bete på den intilliggande utmarken. Den kanske tydligaste resten av denna period är Storgatans bevarade krökta sträckning.

Fram till mitten av 1800-talet skedde endast mindre utvidgningar av stadsområdet. På 1855 års karta hade bebyggelse tillkommit utmed tvärgatan Norra bakgatan, nuvarande Fabriksgatan.

De äldsta idag stående byggnaderna är uppförda i början av 1800-talet. Ett flertal stadsbränder under 1800-talet medförde att trästaden successivt förnyades. En låg småskalig träbebyggelse med enkla uthus mot innergården fortsatte, med små variationer, att uppföras fram till början av 1900-talet. Med tiden tillkom bland annat högre stengrund och tegeltak istället för halmtak.

3. Norra Storgatan

Norra Storgatan mot söder. Foto från början av 1900-talet.
Foto: Rian bildarkiv.

Falkens bryggeri var fram till 1970-talet ett påtagligt inslag vid Åtran.
Foto: Rian bildarkiv

Under andra halvan av 1800-talet började även en ny, större typ av byggnader att ta plats; dubbelradiga hus i 1 ½-2 våningar, vilka kläddes med hyvlad, ibland liggande, oljefärgsmålade paneler. De mer påkostade, högborgerliga bostadshusen, såsom Ehrengranatska villan, försågs med frontespiser och rik lövsågsdekor.

Stadens industrialisering mot slutet av seklet utgjorde länge ett karakteristiskt inslag i området vid Åtran genom Falkens bryggeris stora anläggning vilken etablerades 1896.

Sedan 1960-talet har två bostadsområden tillkommit i området. I kvarteret Lejonet uppförde HSB 1964 två flerbostadshus i två våningar. I kvarteret Falken, på bryggeriets gamla tomt, uppfördes 1975 ett enhetligt radhusområde med oljefärgade träfasader och sadeltak med betongpannor.

Områdets kulturmiljö

Storgatans norra del liksom bebyggelsestrukturen i denna del kröker sig karakteristiskt efter Åtrans lopp. Gatan liksom trottoarerna är belagda med gatsten. Bebyggelsen i de tre kvarter som idag vet-

ter mot Storgatan, Lejonet, Falken och Tullstugan, består till övervägande del av mycket välbevarad småskalig trästadsbebyggelse tillkommen i den för- eller tidigindustriella perioden. Stadsdelens enda tegelhus i kvarteret Tullstugan är undantaget som bekräftar regeln och förstärker därmed intrycket av enhetlighet.

Arkitektoniskt liknar "Överbyn" till stor del dess pendang i Gamla stan med fasader av locklist- eller fasspottspanel i varierande ljusa kulörer, sadeltak av tegel och entrépartier med pardörrar och stentrappor mot gatan. De äldre husen är

Ehrengranatska villan, Falken 10.

Varierad trästadsbebyggelse i kvarteret Tullstugan i korsningen mot Fabriksgatan.

generellt låga med enkel rumsbredd och har locklistpanel. De mer högresta yngre gatuhusen har dubbel rumsbredd, utskjutande takfot med listverk och stående eller liggande fasadpanel. Ett typiskt inslag är de plank och portar som upptar mellanrummen mellan husen och sluter gaturummet.

I södra delen av området ligger några fristående karaktärskapande byggnader som utmärks genom sina frontespiser och sin rika träarkitektur, Lejonet 19 och 22 samt Falken 10, (Ehrengranatska villan). I övrigt karakteriseras Norra Storgatan

av sluten kvartersbebyggelse i en våning, undantaget Tullstugan 6, som med sin långa, symmetriska fasad i två våningar, delvis avviker från de övriga gatuhusen. Utmed Fabriksgatan fortsätter den bevarade småskaliga träbebyggelsen ett halvt kvarter och möter sedan 1950-talets flerbostadsbebyggelse i väster. På fastigheterna runt korsningen Fabriksgatan/Storgatan finns områdets största koncentration av bevarad gårdsbebyggelse.

Det sentida radhusområdet på Falkens bryggeris gamla tomt är ett försök att återknyta till den småskaliga gatumiljön

genom anpassning av skala, taklutning och materialval.

Ett karakteristiskt inslag i stadsbilden är Storgatans och trästadens tydliga avslutning i norr. Här bryts gatumönstret och möter ett parkområde. Som sista utpost ligger fastigheten Falken 1 med traditionellt gatuhus från början av 1800-talet och med en putsad tillbyggnad i jugendstil i sluttningen ned mot Ätran. Utmed Ågatan löper en vällagd kvaderstensmur med entrépartier till de nordostliga tomtorna i kvarteret Falken.

3. Norra Storgatan

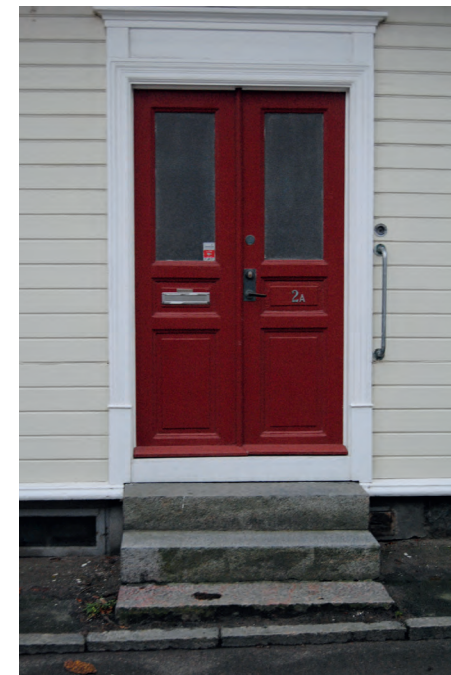

Ovan t.v: Den stensatta lilla gränden mellan Tullstugan 3 och 4. Notera den väl anslutande, rödfärgade längan som byggts i sen tid.

Ovan t.h: 1970-talets radhusbebyggelse i kvarteret Falken utmed Ågatan.

T.v: Fastigheterna i kvarteret Falken har sluttande tomter ned mot Ågatan. Stenmur med entré till Falken 1.

T.h: Entréparti med pardörr och sten-trappa mot Storgatan.

Kulturvärden att beakta

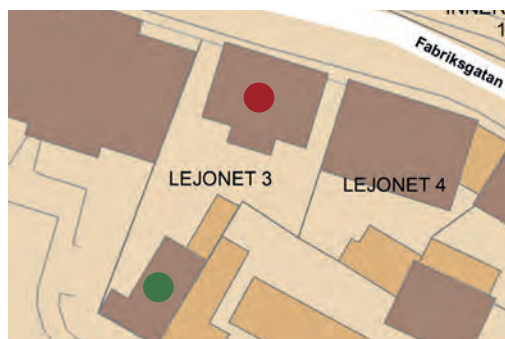
- Storgatans sträckning, gatubeläggning och tydliga avslutning.
- Den småskaliga traditionella trädadsbebyggelsen med inslag från olika epoker.
- Plank och portar mellan gatuhusen.
- Gårdsbebyggelse, uthus.
- Stenmur mot Ågatan med smidesgrind och stentrappa.
- Kajmur i kvadersten med trappa.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Takvinkel, takmaterial liksom hela takytor mot Storgatan bibehålls.
- Entréer med pardörrar och trappor mot gatan bevaras.
- Befintliga fasadpaneltyper liksom trädekor bevaras.
- Äldre eller ursprungliga fönster och dörrar bevaras. Nyttillverkade fönster och dörrar ska utföras i trä enligt befintlig, äldre förebild.
- Tillkommande byggnader skall ansluta till befintlig bebyggelse avseende skala, material, proportioner m.m.
- Delar av området är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark ska föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

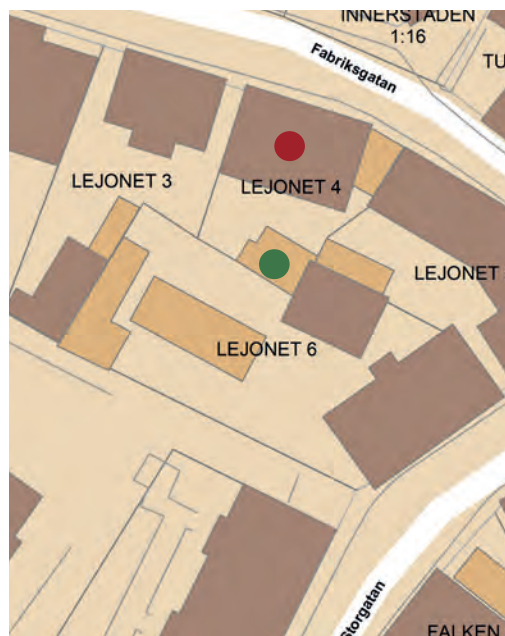
- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

Lejonet 3 *Fabriksgatan 4*

Bostadshus uppfört 1865 i korvirke. Tillbyggt 1949, takkupa tillkom 1964. Uthus med bostadsdel och bakugn uppfört 1893, tillbyggt på 1920-talet.

Värdering: Klass B

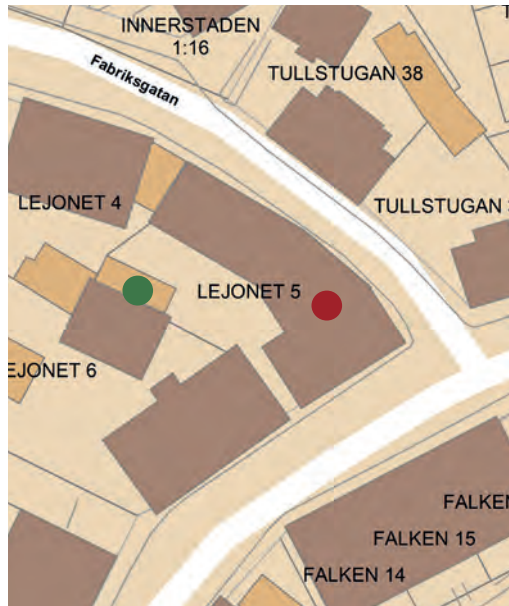
Lejonet 4 *Fabriksgatan 2*

Gatuhus uppfört som målarverkstad av målare Emil Lundgren 1891. Ombyggt till affärslokal och bostad 1982. Garage, uthus och förråd från början 1900-talet.

Gårdsbebyggelse delvis gemensam med Lejonet 5. Välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

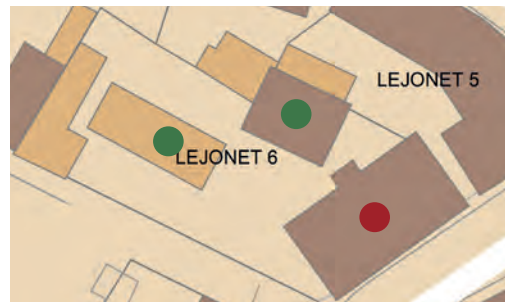
Lejonet 5

Fabriksgatan 2/Storgatan 11

Bostadshus vid Storgatan uppfört 1836 eller tidigare. Förhöjt 1884. Vindsinredning med takkupa och frontespis mot gården under 1900-talet. Bostadshus vid Fabriksgatan uppfört 1901. Har innehållit "målarverkstad och garvferirum". Gårdsbebyggelse delvis gemensam med Lejonet 5.

Sammanbyggda hus i vinkel, viktiga för stadsbilden. Välbevarad panelarkitektur.

Värdering : Klass B

Lejonet 6

Storgatan 13

Bostadshus uppfört 1873. Vindsinredning med takkupor och balkong 1926. Fasadändring 1982 med delvis återställande av utseende mot Storgatan.

Två gårdsbyggnader uppförda 1888 respektive 1877. I dessa har funnits sadelmakeri och skrädderi.

Välbevarad panelarkitektur och gårdsmiljö.

Värdering: Klass B

3. Norra Storgatan

Lejonet 18 *Storgatan 15-17*

Två flerbostadshus uppförda 1964 av HSB, Bostadsrättsföreningen Opalen.

Ansluter till bebyggelseområdets skala.

Värdering: Klass C

Lejonet 19 *Storgatan 21*

Affärs- och bostadshus uppfört 1857 av handlanden J L Dragstedt. Utbyggnad mot gården 1903. Skyltfönster, frontespis och takkupor tillkom 1927. Mycket välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

Lejonet 22 *Storgatan 19*

Kontorsbyggnad uppförd som bostadshus av rådman N M Rodin 1869. Frontespis mot gården 1892 och mot gatan 1902. Ombyggnad till kontors- och samlingslokaler 1968. Har bland annat inrymt folkskola. Mycket välbevarad panelarkitektur i schweizerstil.

Värdering: Klass A

Falken 1 *Storgatan 2/Ågatan 1*

Bostadshus mot Storgatan uppfört före 1840. Tillbyggnad i vinkel med reveterad fasad uppförd 1917 som bostadshus av stadsingenjör B Hellström. Uthus uppfört 1921.

Helhetsmiljö med välbevarade karakteristiska byggnadsvolymer och arkitektur från olika epoker. Trädgård med uthus och mur och entré mot Ågatan.

Värdering: Klass A

Falken 8 *Storgatan 6*

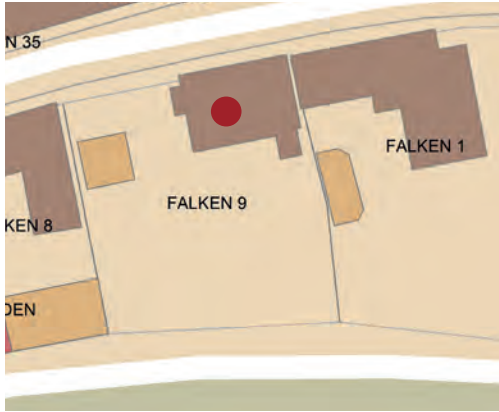
Bostadshus i korsvirke uppfört 1862 av skräddaren B J Pehrsson. Förlängd åt väster 1887. Uthus i vinkel ombyggt 1965 till bostad med inbyggd altan. Garage i tegel mot Ågatan 1964.

Välbevarat bostadshus med enkel rumsbredd.

Värdering: Klass B

3. Norra Storgatan

Falken 9 *Storgatan 4*

Bostadshus uppfört 1868 av bokbindaren S H Ohlsson. Vindsinredning med takkupor mot gården 1926. Altan mot gården 1942.

Välbevarat bostadshus med dubbel rumsbredd.

Värdering: Klass B

Falken 10 *Storgatan 16/Doktorsstrådet 1*

Bostadshus uppfört 1869 av doktor G A Ehrengranat. På norra sidan en åttkantig tornbyggnad.

Mycket välbevarad panelarkitektur i schweizerstil uppfört för känd Falkenbersprofil. Gårdssida med förträdgård och smidesstaket.

Värdering: Klass A

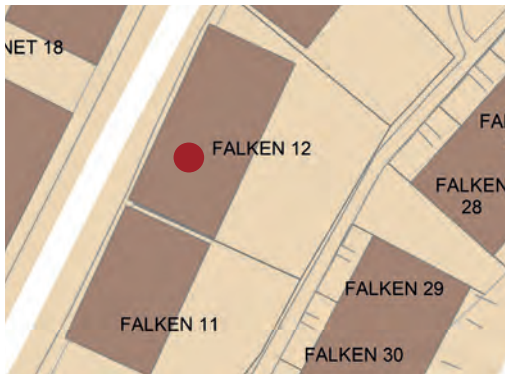

Falken 11
Storgatan 14

Bostadshus, ursprungligen uppfört 1868 som ladugård till Falken 12. Ombyggt till bostad med uthusdel på 1880-talet. Klassat som bostadshus 1917.

Välbevarat yngre trästadshus med dubbelrumsbredd och halvvåning.

Värdering: Klass B

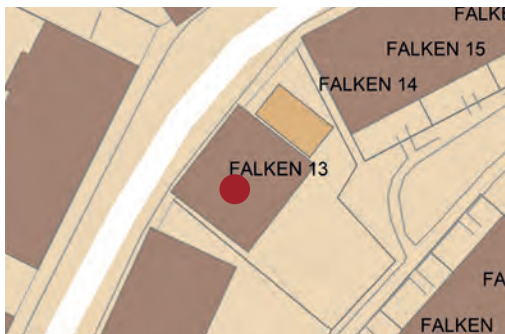

Falken 12
Storgatan 12B

Bostadshus uppfört 1868. Ombyggnad 1957. Har inrymt telegrafstation 1870-1904 och arbetsförmedling 1943-62.

Välbevarat yngre trästadshus med dubbelrumsbredd.

Värdering: Klass B

Falken 13
Storgatan 12A

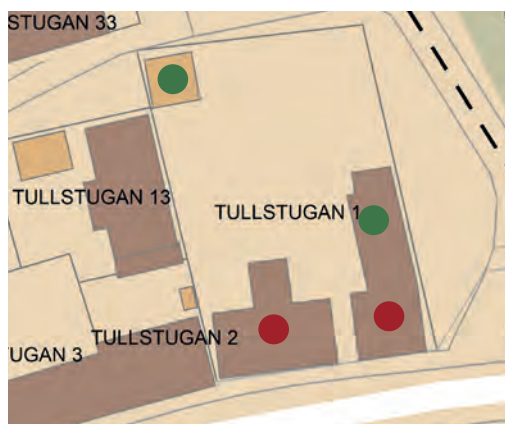
Bostadshus uppfört 1878. Avfasett hörn tidigare entré till till urmakeri. Ombyggnad till enbostadshus 1975.

Välbevarat yngre trästadshus.

Värdering: Klass B

3. Norra Storgatan

Tullstugan 1

Storgatan 1

På tomten finns två gathus och mellan dessa en vitmålad port.

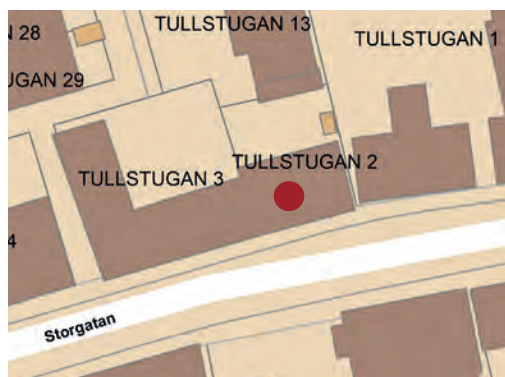
Bostadshus uppfört 1858 av timmermannen Ola Persson. Förstuga mot gården från 1940-talet. Uthus uppfört som ladugård 1858.

Bostadshus uppfört 1893 genom ombyggnad av ekonomibygnaden. Inredning av tvättstuga 1935.

Jordkällare med vitmålad fasad och sadeltak med enkupigt tegel. Kullerstensbelagd gård.

Välbevarad panelarkitektur och gårdsmiljö.

Värdering: Klass B

Tullstugan 2

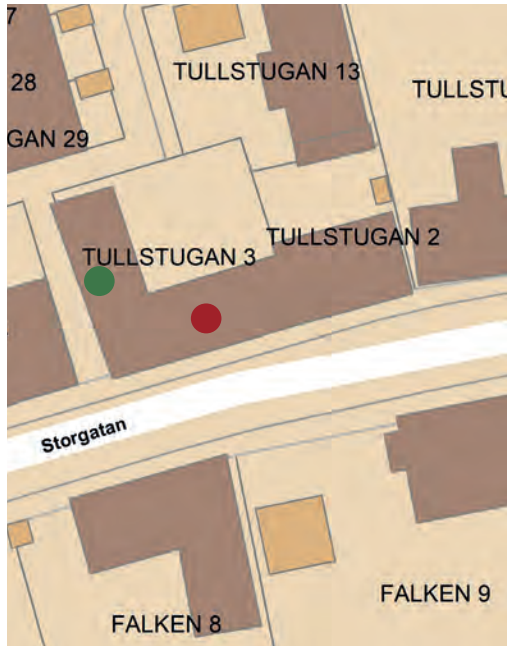
Storgatan 3A

Bostadshus uppfört 1881 som tunnbinderi och bostad av tunnbindaren C.F. Westerlund. Vindsinredning med takkupor 1976.

Välbevarad panelarkitektur.

Värdering: Klass B

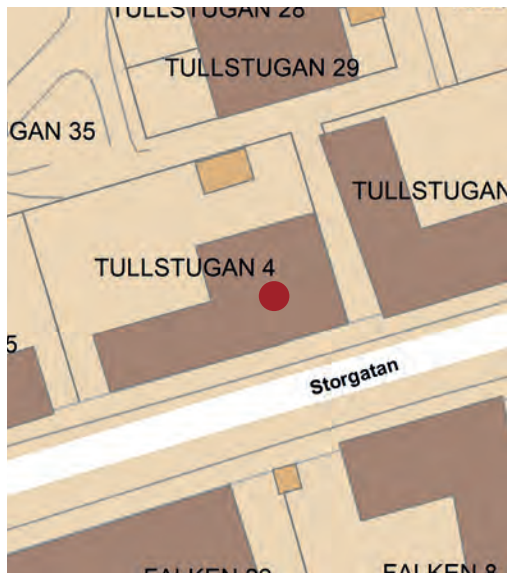
Tullstugan 3 *Storgatan 3C*

Bostadshus uppfört 1831 av garvaren A B Malmberg i "Eke och Fure Timmer". Källare utgrävd 1941. Vindsinredning 1970-tal. Bostadshuset rödfärgat mot gården.

En vinkeldel, på platsen för en ladugårdsbyggnad, nybyggdes på 1970-talet. Äldre uthusexteriör senare återskapad.

Äldre typ av trästadshus med enkel rumsbredd. Mycket välbevarat exteriört och interiört. Fin gårdsmiljö.

Värdering: Klass A

Tullstugan 4 *Storgatan 5*

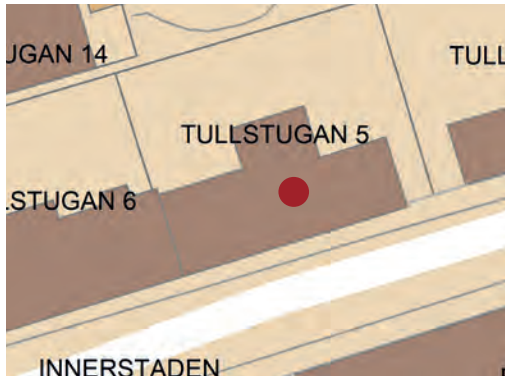
Bostadshus i timmer uppfört i början av 1800-talet. Tillbyggnad i tegel mot öster 1903 av slaktaren Oscar Lundgren för slakteri och charkuteri. Vindsinredning med takkupor 1978.

Äldre träbostadshus tillbyggt med områdets enda tegelhus.

Värdering: Klass B

3. Norra Storgatan

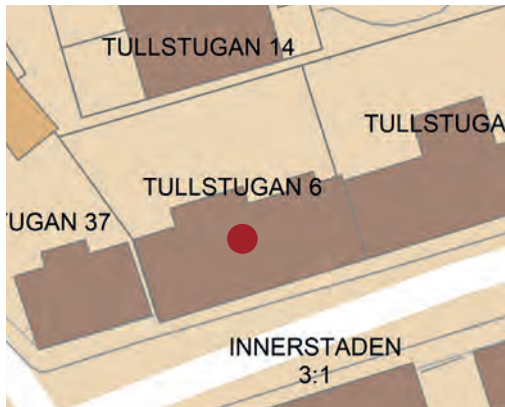
Tullstugan 5

Storgatan 7

Bostadshus uppfört 1847 av timmer. Förlängt 1879. Ombyggnad med vindsinredning 1975.

Välbevarad äldre bostadslänga. Körport till gårdssidan.

Värdering: Klass B

Tullstugan 6

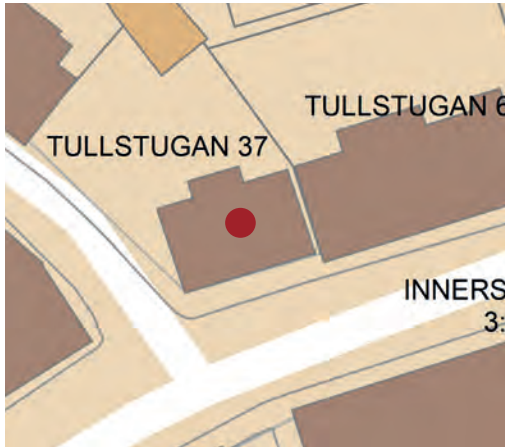
Storgatan 9 A

Bostadshus uppfört i korsvirke med brädklädsel 1862, som bostad och salubod av skepparen Carl Bengtsson. Om- och tillbyggnad mot gården 1925.

Välbevarad panelarkitektur i två våningar.

Värdering: Klass B

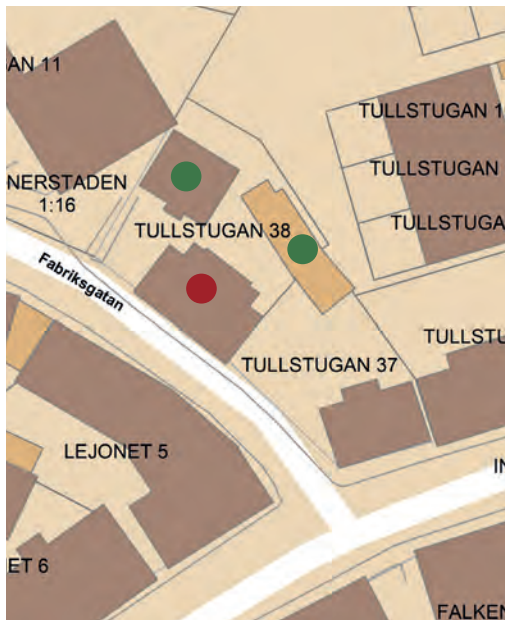

Tullstugan 37 *Storgatan 9 B*

Bostadshus av furutimmer uppfört 1846 efter brand. Ombyggnad exteriört och interiört 1954-56, bland annat vindsinredning.

Fastigheten utgör del av gamla tullhus-tomten. Tidigare hus på platsen var troligen tullhus till 1810.

Värdering: Klass B

Tullstugan 38 *Fabriksgatan 3A-B*

Bostadshus uppfört 1857.

Gårdsbyggnad uppförd som bostadshus 1864, rekonstruerad under 2000-talet. Uthus från 1880.

Plank mot Fabriksgatan uppfört under 2000-talet.

Välbevarad panelarkitektur med gatu- och gårdsbyggnader.

Värdering: Klass B

4. Valskvarnen och hamnen

T.v: Hamnområdet med Lantmännens silor i bakgrunden.

T.h: Kvarteret Sjövisaren domineras av valsquarnens stora tegelbyggnad från tidigt 1900-tal.

4. Valskvarnen och hamnen

Söder om centrum breder hamnområdet ut sig. Den delen av hamnen som angränsar till Peter Åbergs väg tillhör ursprungligen det äldre stadsområdet och ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården. Hamnen har en tydlig industriprägel med byggnader från olika tidsperioder.

Områdets historik

Falkenberg saknade ända fram till 1860-talet en anlagd hamn. Ätran var grund och staden hade stora problem med igensandning vid hamninloppet. Större fartyg fick därför lägga till ute vid redan. 1858-60 anlades en in-seglingsränna med hjälp av statsbidrag. I samband med hamnbygget fick staden också tillbaka sina stapelstadsrättigheter. Successivt kom hamnområdet att förseas med stenkajer och lastbryggor längs med Hamngatan. Den första stenkajen kallades för Kjellbergs brygga och byggdes av stenar från S:t Laurentii kyrkogårdsmur.

1919 sträckte sig hamnområdet från Ätrans mynning och nästan ända bort till Tullbron.

Jordbrukets utveckling under 1800-talet ledde till ökad spannmålsproduktion. Detta i kombination med hamnutbyggnaden gav möjligheter till export. Havreexporten minskade framåt sekelskiftet, men när Falkenbergs elektriska valsquarn etablerades ökade spannmålshandlingen i hamnen igen. Valsquarnen uppfördes 1904-1905 längs Storgatans södra del och var då en av de största industriella anläggningarna i Falkenberg. Anlägg-

4. Valskvarnen och hamnen

Hamnen med magasinet i kvarteret Rian på vänster sida. Vykort från järnvägmuseets arkiv.

Valskvarnen med industrispåret i förgrunden. Vykort från järnvägmuseets arkiv.

ningen möjliggjordes precis som stadens andra stora industri, Bryggeri Falken, genom att staden anlagt ett vattenkraftverk vid Hertings gård som stod för elproduktionen. Kvarnrörelsen avvecklades 1959 men anläggningen fick därefter ny användning som foderfabrik åt Lantmännen.

Områdets kulturmiljö

Idag löper en tydlig gräns längs Peter Åbergs väg som skiljer det gamla småskaliga stadsområdet från hamnområdets industrier.

Den del av hamnområdet som ingår i

kulturmiljöprogrammet omfattar den före detta vals kvarnen och närmast omgivande bebyggelse. Kvarnen är den enda kvarvarande av sekelskiftets industri anläggningar intill Ätran och berättar om den industriella utveckling som skedde efter att Falkenbergs stadsområde försetts med elektricitet. Kvarnbyggnaden är uppförd i fem våningar av rött tegel och arkitekturen är typisk för industribebyggelse från denna tid. Kring kvarnen har lager-, industri-, och kontorsbyggnader uppförts efterhand och bidragit till den heterogena miljö som ofta karaktäriserar industriområden. Längs kajen löper järnvägsspår, en rest av det industrispår

som tidigare var väsentligt för kommunikationen i området. Miljöns blandade karaktär gör också området betydligt mindre känsligt för förändringar och tillkommande bebyggelse.

Detalj av valsquarnens fasad.

Kulturvärden att beakta

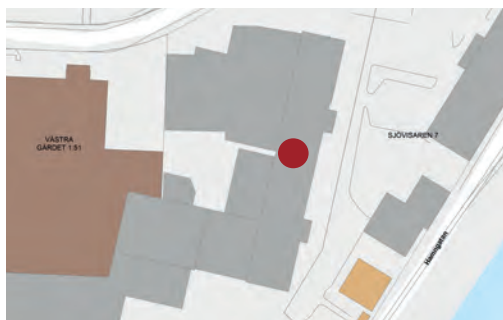
- Områdets industrikaraktär med heterogen bebyggelse av olika skala och material.
- Valskvarnens äldsta delar.
- Karaktäristisk kontorsbebyggelse.
- Kaj och hamnspår.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Hamn och industrikaraktär bevaras.
- Området tål att kompletteras med ny bebyggelse.
- Området är fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark ska föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

● Huvudbyggnad

Sjövisaren 8 *Kvarngatan*

Falkenbergs elektriska valskevarn uppförd 1904-1905. Välbevarad industriarkitektur från förra sekelskiftet.

Värdering: Klass B

Sjövisaren 7 *Hamngatan 41*

Kontorsbyggnad ritad av Gunnar Lydh 1954. Röd tegelfasad med stora fönsterpartier och litet 6-kantigt fönster centrerat över entrén. Inhyste tidigare Falkenbergs fisk och Svenssons skeppsmäkleri.

Värdering : Klass C

Hamnområdet med Lantmännens silor till höger.

5. Stationsområdet och kyrkan

5. Stationsområdet och kyrkan

När Mellersta Hallands Järnväg drogs genom Falkenberg på 1880-talet placerades järnvägsstationen strax väster om stadskärnan, på mark som tidigare varit obebyggd. Kring stationen växte ett nytt institutionsområde upp med kyrka, tingshus och badhus, starkt präglat av 1800-talets planeringsideal, där faktorer som frisk luft och grönska spelade en central roll.

Områdets historik

På 1850-talet började järnvägsnät för ångloksdrivna tåg anläggas mellan olika orter över hela Sverige. I september 1886 invigdes Mellersta Hallands Järnväg som knöt ihop järnvägssträckorna mellan Halmstad och Varberg. Vid järnvägens tillkomst placerades en station i Falkenberg, på utvald plats väster om stadskärnan.

Stationsbyggnaden ritades av Adrian Crispin Peterson i nyrenässansstil och skiljde ut sig från övriga stationer längs sträckan då byggnaden blev betydligt

T.v: Järnvägsstationen

T.h: Prästgården i rött och gult tegel omges av en stor trädgård.

större än de andra. Stationens etablering drog till sig ny bebyggelse och blev startskottet till det institutionsområde som kom att växa fram på platsen.

Stationshusets omgivning var så gott som obebyggda fram till 1890-talet då man valde att placera stadens nya kyrka på en tomt alldeles intill stationen. Här fick kyrkan ett strategiskt läge och utgjorde blickfång för de passagerare som anlände till staden med tåg. Kyrkobygget initierades av den nya kyrkoherden Elis Daniel Heuman och församlingen anlätade samma arkitekt som ritat järnvägs-

5. Stationsområdet och kyrkan

stationen. Den monumentala kyrkan, uppfördes i bohusgranit i den för tiden populära nygotiska stilen och stod klar 1892. I samband med kyrkobygget ritade arkitekten även en prästgård samt ett boställshus för järnvägstjänstemän, båda i rött tegel, vilka placerades intill kyrkan. Området var vid denna tid inte planlagt, men växte fram i enlighet med det sena 1800-talets stadsbyggnadsideal, starkt präglad av den nationella byggnadsstadgan från 1874. Grönska i form av trädtrader och parker var ett viktigt inslag i den tidiga industrialismens stadsplanering då det ansågs vara förskönande och bidra till hälsosam utevistelse. De trädkantade gatorna syftade till att förhindra brandspridning mellan byggnader. 1899 fastställdes en regleringsplan för Falkenberg där området ingick. 1906-1907 kompletterades institutionsområdet med ett tingshus för Årstad och Faurås härader, ritat av Fredrik Dahlberg i jugendinspirerad stil. 1932 förlades stadens första bibliotek i en befintlig tegelbyggnad intill tingshuset.

Stationsområdets offentliga karaktär fastställdes i den stadsplan som antogs 1915, då området reserverades för offentliga byggnader. Under 1800-talet hade hygienismen slagit igenom i samhället vilket ledde till att bad och renlighet fick ökad betydelse. Som en följd av detta uppfördes ett varmbadhus i nationalroman-

Ovan: Stationsområdet med den monumentala kyrkobyggnaden som reser sig intill obebyggd åkermark.

Nedan: Järnvägsstationen sedd från spårsidan.

Det före detta boställshuset som tidigare tillhörde Statens Järnvägar, omgivet av höga träd.

tisk stil öster om kyrkan. Intill badhuset ritades en mindre parkyta som anlades något senare, 1924. Parken utökades och slogs samman med det intilliggande kvarteret i samband med att en ny stadsplan antogs 1947. 1985 fick den officiellt namnet Badhusparken.

På 2000-talet drogs Väst kustbanan om och en ny station utanför centrum invigdes 2008, vilket förändrade platsens funktion.

Områdets kulturmiljö

Områdets offentliga karaktär är idag fortfarande tydligt avläsbar med de stora, individuellt utformade institutionsbyggnaderna i puts, sten och tegel. Trots att många av byggnaderna ritats av samma arkitekt skiljer de sig stilmässigt från varandra. Den nygotiska kyrkan med sitt höga torn utgör ett landmärke i staden och är även områdets centrala punkt. Öster om denna ligger järnvägsstationen i nyrenässans, vars fasaddekorationer skalats av något i funktionalistisk anda. Tingshuset är i tung jugendstil medan varmbadhuset mitt emot ritats av Ernst Torulf i nationalromantisk stil. De två bostadshusen, prästgården och boställshuset, är uppförda med drag av tegelgotik. Samtliga byggnader är mycket välbevarade och utgör ett värdefullt inslag i stadsbilden.

5. Stationsområdet och kyrkan

Stadsplanemässigt präglas området av 1800-talets planideal med stora fristående och påkostade institutionsbyggnader intill järnvägsstationen. Grönska i form av trädkantade gator och parker är ett tydligt inslag i miljön. Till kyrkan och tingshuset hör stora tomter med generösa gräsytor som omges av låga murar. Boställshuset och prästgården har stora trädgårdar som tidigare haft parkliknande karaktär. I anslutning till badhuset ligger den lummiga Badhusparken som planterats med olika träd- och busksorter. Parken genomkorsas av grusgångar och här finns flera offentliga konstverk. Badhuset med sin placering i parkmiljö är ett sent exempel på hygienismens genombrott i samhället.

Längs Stationsgatan sträcker sig alléer, ett karaktäristiskt inslag vid stationsområden, då bestämmelserna i 1874 års byggnadsstadga föreskrev breda trädplanterade gator som skydd mot brandspridning. Framför det gamla varmbadhuset är gatan belagd med smågatsten vilket förstärker områdets stadsmässiga karaktär. Bakom den före detta järnvägsstationen finns perrong med äldre väderskydd i trä kvar. Här sträcker sig fortfarande järnvägsspår. Dessa inslag bidrar till avläsbarheten av järnvägsmiljön.

Sammantaget bedöms området som mycket välbevarat och utgör ett värdefullt inslag i stadsmiljön.

Det före detta varmbadhuset i nationalromantisk stil, ritat av Ernst Torulf.

Falkenbergs kyrka utgör ett landmärke i centrum.

Områdets gator kantas av alléträd, ett typiskt drag för det sena 1800-talets stadsplanering.

Kulturvärden att beakta

- Monumentala fristående institutionsbyggnader.
- Stora grönskande tomter och parkytor kring institutionsbyggnaderna.
- Alléer och karaktärsträd.
- Gatubeläggning av smågatsten framför före detta badhuset.
- Badhusparken med grusgångar, skulpturer och fontän.
- Stationsmiljön med station, spår och perrongtak.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Äldre eller ursprungliga detaljer som fasadmaterial, fönster, dörrar och listverk är viktiga miljöskapande inslag och bör bevaras. Vid behov bör kopior nyttillverkas.
- Befintliga tomter bör inte förtätas. Institutionsbebyggelsen bör även fortsättningsvis vara fristående.
- Alléer längs gatorna vårdas och bevaras. Döda eller sjuka träd återplanteras.
- Träd, buskar och parkytor bevaras.
- Stationsmiljön med järnvägsstation och perrongtak bör fortsättningsvis vara avläsbar.
- Området vid Badhusparken är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark ska föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

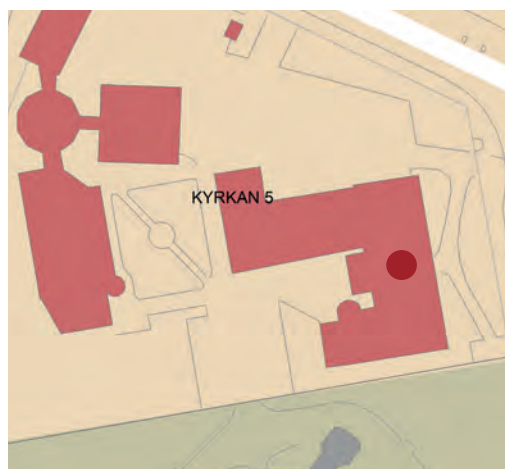

Kyrkan 4, Falkenbergs kyrka

Falkenbergs ”nya” kyrka, invigd 1892. Kyrkan ersatte den medeltida stadskyrkan S:t Laurentii i Gamla stan. Ritad av Adrian C Peterson i nygotisk stil och uppförd av bohusgranit med betongdekorationer. Taket består av mönsterlagt skiffer samt koppar. Genomgick en större ombyggnad 1958 under ledning av Sture Langö.

Värdering : Klass A

Kyrkligt kulturminne (KML 4 kap)

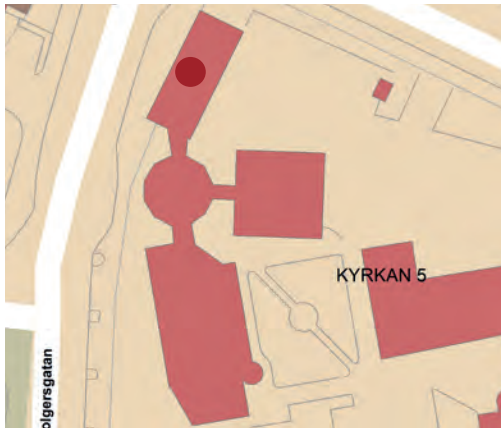
Kyrkan 5, f.d Tingshuset

Nygatan 41

Före detta tingshus för Årstad och Faurås härader. Uppfört 1905 efter ritningar av stockholmsarkitekten Fredrik Dahlberg i jugendinspirerad stil med fasad av förbländertegel. Ett av få L-formade tingshus i landet. Blev församlingshem 1972.

Värdering: Klass A

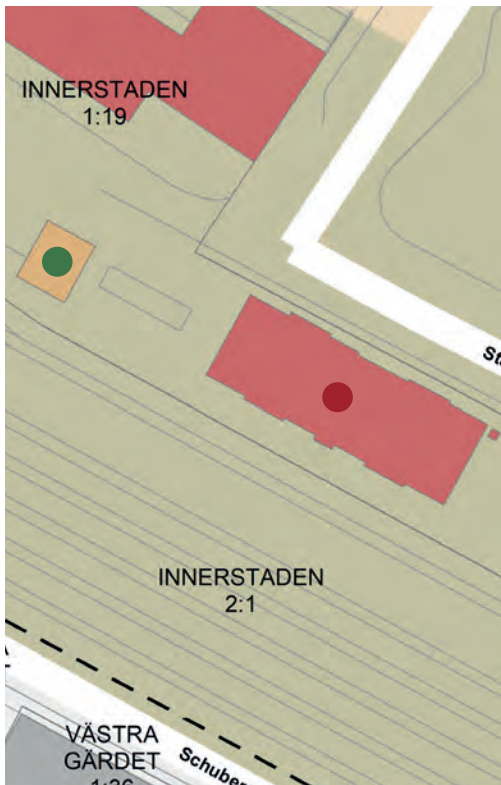

Kyrkan 5, f.d bibliotek

Nygatan 41

Uppfört som bostadshus 1896 och ombyggt till stadsbibliotek 1932. När det nya stadshuset togs i bruk 1959 återgick byggnaden i församlingen ägo. Tillbyggt 1989 efter ritningar av Rolf Ahlberg. Enkel tegelarkitektur med rött tegel och bevarade korspostfönster.

Värdering : Klass B

Innerstaden 1:19, f.d järnvägsstation

Stationsgatan 16

Stationshus från 1886 då Mellersta Hallands Järnväg togs i bruk. Ritat av Adrian C Peterson med drag av nyrenässans. Ombyggt 1937 då vissa exteriöra detaljer skalades av för ett mer funktionalistiskt uttryck. Fasad av rött förbländertegel och slätputsade band och hörnkedjor. Perrong med tak av trä mot järnvägsspåret.

Värdering: klass A

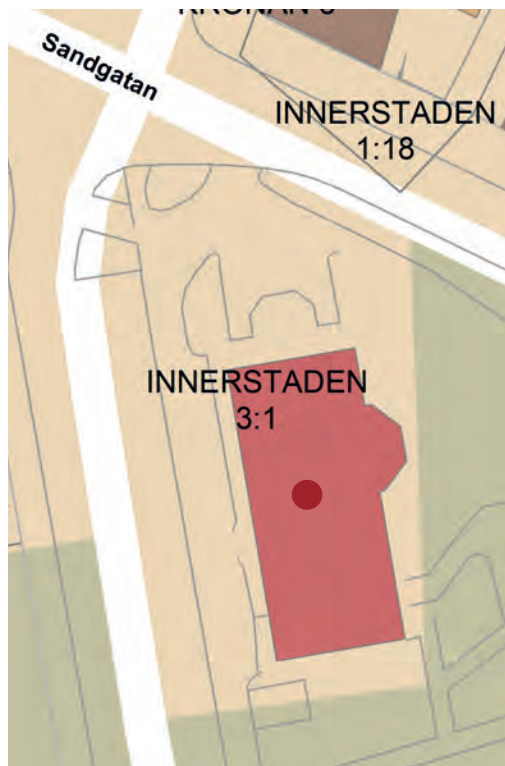
Förrådsbyggnad

Kvadratisk förrådsbyggnad tillhörande järnvägsstationen.

Värdering: Klass B

5. Stationsområdet och kyrkan

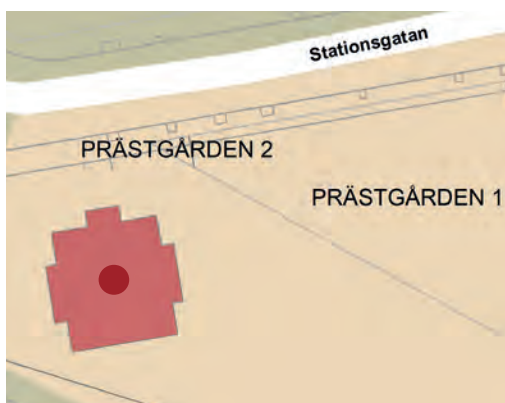

Innerstaden 3:1, Varmbadhuset

Nygatan 46/Sandgatan 2

Före detta varmbadhus av tegel med putsfasad, så kallad falkenbergsputs. Tak av enkupigt lertegel och ursprungliga fönster. Ritat av Ernst Torulf i nationalromantisk stil och uppfört 1914-15 efter en donation av Falkenbergs Sparbank. Byggnaden är en omarbetad version av det före detta badhuset i Åmål, ritat av samma arkitekt. Ombyggd till musikskola 1984. Mycket välbevarad exteriört och till stora delar även interiört.

Värdering: Klass A

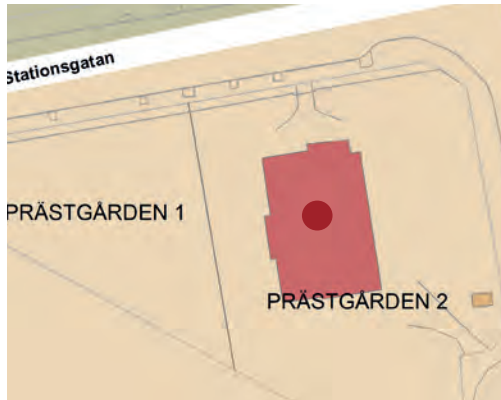
Innerstaden 3:1, RIA-gården,

Stationsgatan 14

Tidigare boställshus för järnvägstjänstemän uppfört 1892 och ritat av Adrian C Peterson. Fasad av rött tegel med svarta band. Övergick i kommunens ägo 1971. Delvis bevarad interiör samt exteriöra detaljer som fönster och dörrar.

Värdering : Klass A

Prästgården 2 *Stationsgatan 12*

Före detta prästgård, ritad av Adrian C Peterson med drag av tegelgotik och uppförd i samband med kyrkans tillkomst 1892. Om- och tillbyggd 1932-33 och såld till kommunen 1972. Delvis bevarad interiör.

Värdering : Klass A

Trekanten 2 *Stationsgatan 10*

Affärs- och bostadshus uppfört 1889 av byggmästare NP Bengtsson i stil som ansluter till stationsområdet. Bevarad fasad i tegelarkitektur, fönster och dörrar utbytta. Tillhörande uthus i gult tegel som tidigare fungerat som kyrkstall.

Värdering: Klass B

6. Kvarteret Svärdet m fl

T:v: Karakteristisk 1930-talsbebyggelse utmed Sandgatan i kvarteret Passaren.

T:h: Den nya bebyggelsen har förändrat karaktären i kvarteret Svärdet.

6. Kvarteret Svärdet m fl

Norr om stationsområdet växte ny bebyggelse fram kring sekelskiftet 1900. I kvarteren Svärdet och Nyckeln uppstod typisk utkantsbebyggelse i form av enklare bostadshus, småindustrier och olika typer av samlingslokaler. På 1930-talet tillkom planerad bebyggelse i kvarteren Passaren och Vinkeln söder om Sandgatan. Den blandning av olika funktioner och verksamheter som uppstod i området, är ännu tydligt avläsbar.

Områdets historik

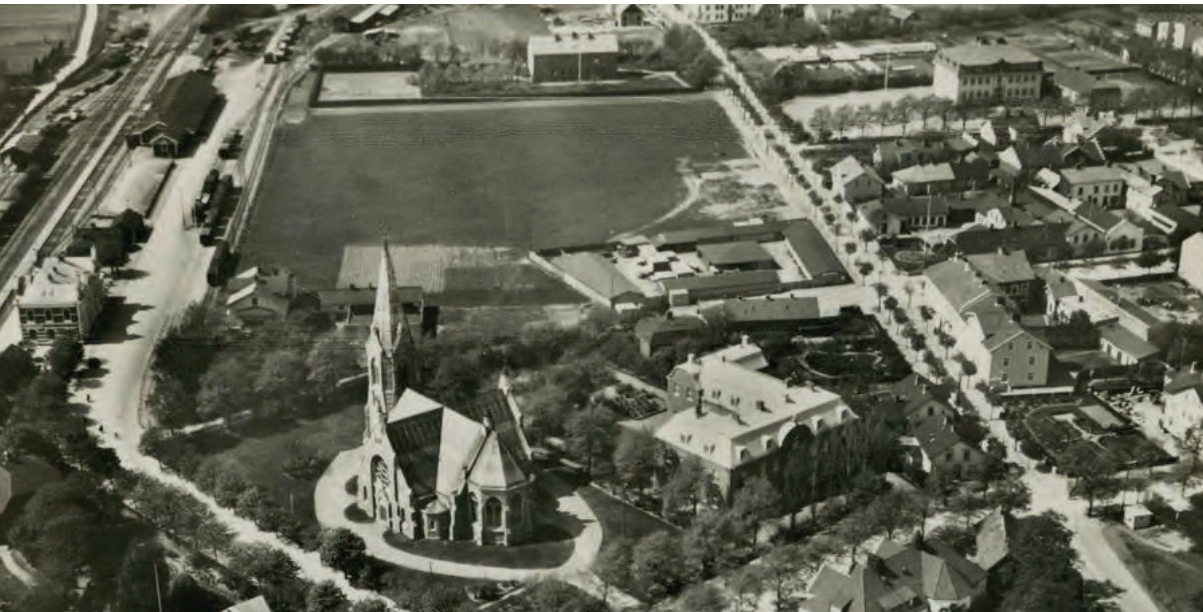
År 1899 fastställdes den första regleringsplanen för staden, vilken bland annat omfattade sex nya kvarter väster om den gamla stadsgränsen. Man insåg dock snart att denna var alltför begränsad och en ny utvidgad plan började tas fram, vilken fastställdes 1915.

Runt 1900 hade oreglerad bebyggelse börjat uppföras i den västra delen av den så kallade Holgerslyckan, väster om det stadsplanlagda området. Byggnaderna skedde dock med myndigheternas goda minne efter kvartersindelning och

indelning i rektangulära tomter. Dessutom skulle varje byggnadsföretag prövas av byggnadsnämnden. Bebyggelsen växte först fram i kvarteret Svärdet, vars åtta tomter var bebyggda redan 1906. I kvarteret Nyckeln blev tomterna fullt bebyggda först under 1920- och 30-talen.

Området fick en närmast lantlig karaktär med låga, från gatan indragna byggnader, omgivna av trädgårdar och med ett eller flera uthus på varje fastighet. De nya fastighetsägarna var arbetare, hantverkare och lägre tjänstemän.

6. Kvarteret Svärdet m fl

Flygbild från 1928. Längst bort, ovanför det obebyggda området, syns det dåvarande alderdomshemmet. Mitt i bild, i fältets nordöstra hörn, ligger brädgården utmed Sandgatan. Foto: Järnvägsmuseet KCAC02799.

Motsvarande område på kartan "Falkenberg 1913".

Typiskt för utkantsläget intill järnvägen var de många verksamheterna som kom att etableras. Här fanns bland annat snickeri, skomakeri och flera bagerier. Ett annat karakteristiskt drag var den ovanligt stora koncentrationen av samlingslokaler, ofta med anknytning till folk-rörelser. Här uppfördes Norra ordenshuset för godtemplarna, sedermera biograf Storan, Folkets hus med stadens första bibliotek, Frälsningsarméns möteslokal liksom biografsalongen Olympia.

Genom den 1915 fastställda planen reglerades bebyggelsen och kvarternamn

Svärdet och Nyckeln fastslogs. Närheten till stadskärnan gjorde att kvarterens östra delar efterhand fick en ökad status. Folkets hus vid Holgersgatan fick om- och tillbyggnader med påkostade jugendfasader i puts 1914. I kvarteret Nyckeln uppfördes ett par påkostade friliggande tvåvåningshus i slutet av 1920-talet i tidstypisk klassicism.

Genom 1934 års stadsplan medgavs tvåvåningshus utmed Holgersgatan och 1938 uppfördes funkishuset på Svärdet 3, en tidigare obebyggd tomt. Kvarteren behöll i övrigt sin blandade, övervägande små-

skaliga bebyggelse långt fram i tiden. På 1980-talet uppmärksammades området av kulturmiljövården. En storskalig exploatering av kvarteren hade då påbörjats.

I det delvis redan avrivna kvarteret Nyckeln bevarades de två 1920-talsbyggnaderna medan övriga delar bebyggdes med flerbostadshus i tre våningar. I det till stora delar intakta kvarteret Svärdet fortgick diskussionen intill 2010 då en ny plan slutligen fastslogs. I denna skyddades Storan, Folkets hus och biograf Olympia från rivning medan planen i övrigt medgav en betydligt högre exploa-

Kvarteret Svärdet med omnejd. Fotografiet troligen taget från kyrktornet, cirka 1925. Rian bildarkiv.

Interiör från Storås biograf i ursprunglig tappning. Salongen är till stor del bevarad. Rian bildarkiv.

teringsgrad än tidigare. Flera av de gamla och kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna har därefter rivits och ersatts av storskalig bebyggelse.

Kvarteren Passaren och Vinkeln började bebyggas på 1930-talet på det öppna fältet norr om järnvägen. Väster om fältet låg ålderdomshemmet, senare benämnt S:t Laurentiihemmet. Området var då obebyggt sånär som på en brädgård vid Sandgatan. En av brädgårdens ägare var byggmästare Carl Landsten, som även var arkitekt till en stor del av de blivande byggnaderna i kvarteren. Brädgårds-

tomten revs av först i slutet av 1960-talet. Den första byggnaden som uppfördes var Baptistkyrkans ungdomsförenings byggnad. Huset, som ursprungligen även innehöll bostad, byggdes i stram klassicistisk tegelarkitektur 1932. Idag har Odd Fellow sin verksamhet i huset.

Ett par tomter västerut uppfördes några år senare biograf Reflex. Stilen var nu funktionalistisk med vitslammade fasader och enluftsfönster. Biografen lades ned 1963 och byggnaden övertogs av Filadelfiaförsamlingen.

I kvarteren uppfördes även ett antal bostadshus som på liknade sätt speglar det arkitektoniska stilskiftet vid denna tid. Det tidiga 30-talets byggnader fick härigenom inslag av klassicism medan det sena 30-talets byggen utmärks av en mer renodlad funktionalistisk arkitektur. På den gamla brädgårdstomten uppfördes 1969 det stora Focushuset med vårdplatser, läkarstation och kontor.

6. Kvarteret Svärdet m fl

Områdets kulturmiljö

Bebyggelsemiljön i kvarteren Svärdet och Nyckeln har under senare år starkt förändras. Den luftiga och småskaliga bebyggelsen som tidigare dominerade har alltmer trängts undan av stora nyexploateringar. Delar av kvarteren har dock fortfarande bevarad äldre karaktär. Utmed Torggatan möter Storans långt indragna tegelbyggnad med vackert entréparti i smide de välbevarade 1920-talsbyggnaderna på andra sidan gatan. Utmed gatan löper karakteristiska putsade murar. Vid Torgatan/Möllegatan ligger vidare ett par av de ursprungliga trähusen, med bland annat Västra bageriets byggnad, som värdefulla inslag i kulturmiljön.

Västra bageriets byggnad.

Utmed Sandgatan är den till det yttre anspåkslösa tidigare biografbyggnaden Olympia, idag fotomuseum, den enda bevarade byggnaden från den äldsta perioden, då övriga hus här har rivits.

Funkishuset i hörnet Sandgatan/Holgersgatan är ett väl exponerat exempel på tidstypisk arkitektur och en ökad skala i kvarteret.

Inklämt mellan två storskaliga byggnader ligger före detta Folkets hus utmed Holgersgatan. Med välbevarade jugendfasader, entréparti och gårdsmiljö utgör det ett mycket värdefullt inslag i stadsbilden. Partier med mönsterlagd smågatsten

Gamla Folkets hus vid Holgersgatan.

finns runt och framför Storan, Folkets hus och Olympia.

Kvarteret Passarens norra del, utmed Sandgatan, består av en välbevarad, enhetlig bebyggelse av friliggande tvåvåningshus från början av 1930-talet. Det senare tillkomna Focushuset ansluter genom skala och fasadmateriell. Framför husen utmed gatan finns en allé. Genom sitt läge utmed en stor infartsväg är bebyggelsemiljön av stor vikt ur stadsbildsynpunkt. I kvarteret Vinkeln finns delvis bevarad funkisbebyggelse från 1930- och 40-talen.

Bostadshus i hörnet Torggatan/Möllegatan.

Bevarade äldre trähus utmed Möllegatan.

IOGT-huset i kvarteret Nyckeln har tidigare varit ett bostadhus.

Alegränd med några bevarade typiska funkisvillor med flacka sadeltak. Notera de gamla belysningsstolparna med armatur vilka ger fin karaktär åt gaturummet.

Det före detta ålderdomshemmet, S:t Laurentiihemmet.

Storans vackra entré vid Torggatan är ett värdefullt inslag i miljön.

Kulturvärden att beakta

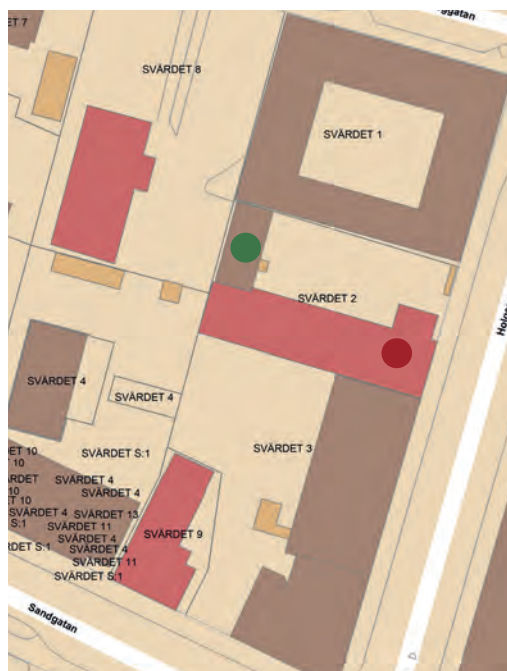
- Varierad äldre, småskalig, friliggande bebyggelse med gatu- och gårdshus.
- Gårdsmiljöer.
- Indragna gatuhus med gräsytor framför.
- Allé vid Sandgatan, karaktärsträd på innergårdarna.
- Murar, staket och smidesgrindar. Lyktstolpar utmed Alegränd.
- Gatstensbeläggning på tomter och trottoarer.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån ursprunglig karaktär, arkitektur och historia.
- Den äldre gårdsbebyggelsen bevaras.
- Bebyggelsemönstret med friliggande hus indragna från gatan bevaras.
- Ny bebyggelse bör endast tillkomma i enstaka fall och underordnas och ansluta till den befintliga äldre bebyggelsen.
- Allén och karaktärsträd vårdas och bevaras. Döda eller sjuka träd återplanteras.
- Murar, staket, smidesgrindar och lyktstolpar bevaras.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

Svärdet 2, Gamla Folkets hus *Holgersgatan 21*

Gatuhus i tegel uppfört 1914 efter ritningar av Carl Landsten. Samtidigt ombyggnad av äldre gårdshus. Samtliga hus putsades med "Falkenbergsputs". Såldes till IOGT-logen Falkenhus 1945.

Tidig folkrörelsebyggnad med välbevarad jugendarkitektur. Värdefull gårdsmiljö.

Värdering: Klass B

Svärdet 3 *Holgersgatan 23/Sandgatan 13*

Bostads- och affärshus i tre våningar uppfört 1938.

Värdering: Klass C

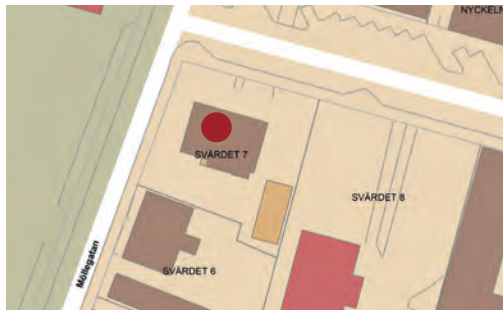

Svärdet 6, Västra bageriet

Møllegatan 16

Bostadshus uppfört 1906 av snickaren J A Andersson. Förhöjd med vindsvåning 1950. Uthus uppfört 1906. Ombyggt till bageri med butik 1923. Förlängt mot gatan 1935 och 1945.

Värdering: Klass B

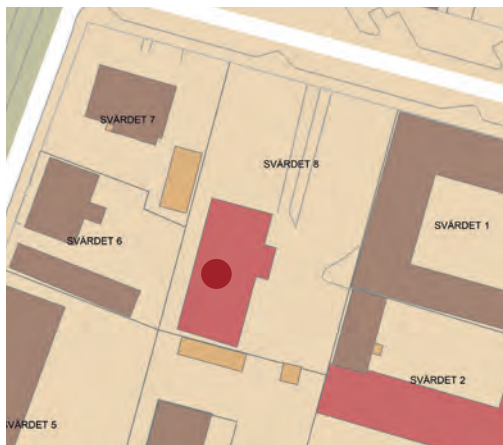

Svärdet 7

Torggatan 12/Møllegatan 14

Bostadshus och uthus uppfört 1900. Hörnhus placerat ett stycke in på tomten. Välbevarad trähusarkitektur.

Värdering: Klass C

Svärdet 8, Storan

Torggatan 10

Ursprungligen godtemplarlocal uppförd i medeltidsinspirerad stil 1899. Byggdes om till biograf 1909. Från 1957 i Folkets Hus-föreningens regi. Idag teaterverksamhet och café.

Mycket välbevarad tegelarkitektur och biograflokal från tidigt 1900-tal.

Värdering: Klass A

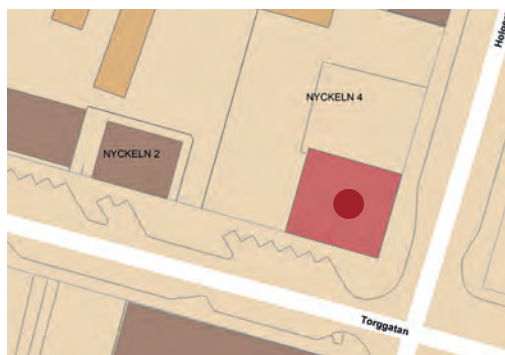

Svärdet 9, F.d. Biograf Olympia *Sandgatan 13A*

Ursprunglig magasinsbyggnad ombyggd till bio 1912. Fungerade som biograf fram till 1953. Därefter åter magasin och även affärslokal. Pietetsfullt restaurerad inom arbetsmarknadsprojektet "Hallandsmodellen" för fotomuseets samlingar 1996-97.

Värdering: Klass B

Nyckeln 4 *Torggatan 5/Holgersgatan 17*

Uppfört 1926 som privatbostad för länsveterinär Sigbert Jerlow. Ombyggd till IOGT-lokal 1959. Ett envånings uthus på tomten användes tidigare som djurmottagning.

Värdering: Klass B

Nyckeln 2 *Torggatan 7*

Bostadshus uppfört 1929 för disponent August Börjesson.

Välbevarad 20-talsklassicistisk arkitektur.

Värdering: Klass B

Passaren 3
Sandgatan 14

Frikyrko- och föreningshus uppfört 1932 för baptistkyrkan. Lokal för Odd Fellow-orden sedan 1976.

Välbevarad klassicistisk tegelarkitektur.

Värdering: Klass B

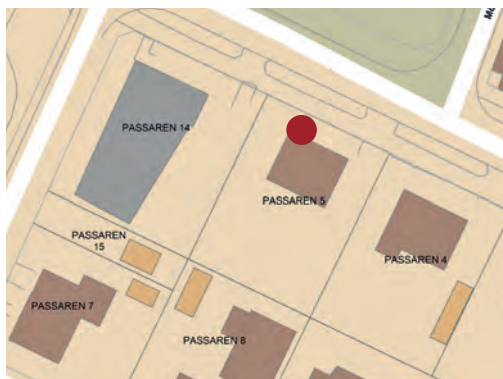

Passaren 4
Sandgatan 16

Bostadshus uppfört i mitten av 1930-talet. Arkitekt Carl Landsten.

Välbevarad funktisarkitektur.

Värdering: Klass C

Passaren 5
Sandgatan 18

Bostadshus uppfört i mitten av 1930-talet. Arkitekt Carl Landsten.

Välbevarat 30-talshus med klassicistisk arkitektur.

Värdering: Klass C

Passaren 13

Sandgatan 12/Holgersgatan 25

Focushuset. Serviceanläggning med lägenheter och läkarstation uppförd 1969.

Senmodernistisk arkitektur som delvis ansluter till äldre tradition. Speciella detaljer såsom balkonger.

Värdering: Klass C

Passaren 14

Sandgatan 20

Uppfört 1935 som biograf Reflex efter ritningar av Carl Landsten. Fönsteröppningar på långsidorna 1963.

Välbevarad funktionalistisk arkitektur. Används idag som frikyrka.

Värdering: Klass B

Vinkeln 1

Holgersgatan 27

Flerbostadshus i funkisstil uppfört 1948. Arkitekt Per Mårtensson.

Värdering: Klass C

Vinkeln 5

Alegränd 10

Villa i funktionalistisk stil uppförd cirka 1940. Arkitekt Carl Landsten. Den tidigare reveterade fasaden är idag tilläggsisolerad och klädd med locklistpanel.

Värdering: Klass C

Vinkeln 6

Alegränd 12

Villa i funktionalistisk stil uppförd cirka 1940. Arkitekt Carl Landsten. Senare väl anpassad tillbyggnad med dubbelgarage.

Mycket välbevarad funktisvilla.

Värdering: Klass B

Vinkeln 7

Sandgatan 24

Tidigare ålderdomshem, S:t Laurentiihemmet. Byggnaden mot Sandgatan uppförd som fattiggård 1894. Tillbyggnad 1942, arkitekt Hakon Ahlberg. Ombyggd till lägenheter 1986.

Värdering: Klass C

7. Stortorget och Nygatan

Tv: Modernistiskt affärs- och kontorshus i kvarteret Holger.

Th: Folkets hus, med entré mot Holgergatan.

7. Stortorget och Nygatan

Kring det förra sekelskiftet expanderade stadsområdet västerut. Under 1900-talet kom stads kärnan delvis att präglas av bilismen, med bilanpassade gator och parkeringsplatser. Det anlades ett nytt torg, Stortorget, och mycket av den äldre bebyggelsen i dessa kvarter ersattes med bostadshus och varuhus. Idag präglas området främst av de förändringar som skett under efterkrigstiden.

Områdets historik

Falkenbergs stadsområde låg fram till slutet av 1800-talet koncentrerat längs Storgatan. I väster gick gränsen bakom rådhuset och de angränsande kvarteren, även om viss bebyggelse hade vuxit fram längs utfartsvägarna. Kring stadsområdet låg inägomarken som tillhörde stadens befolkning. Marken väster om rådhuset kallades Holgerslyckan och var stadens största sammanhängande inäga. Norr om denna låg Sandlyckan.

I slutet av 1800-talet skedde en kraftig befolkningsökning i Sverige, samtidigt

som industrialismen bidrog till en ökad inflyttning av människor till städerna. Detta ledde till att de äldre stadskärnorna expanderade med ny bebyggelse på den omgivande inägomarken. Så skedde även i Falkenberg, där nya fastigheter uppkom genom avstyckningar och staden sprängde sina gamla gränser.

Kring sekelskiftet anlades en gata längs stadsområdets tidigare västra gräns, Stora Nygatan, vilken ledde från rådhuset och vidare bort mot den nya kyrkan. Väster om denna gata tillkom sex nya kvarter i samband med att en ny stadsplan antogs

7. Stortorget och Nygatan

Stortorget med köttbesiktningsbyrån i bakgrunden 1944. Foto: Nordiska museet.

1899. Holgerslyckan styckades av och tomterna såldes. Verkstäder, butiker och folkrörelser kom att etableras i området. Här uppfördes även småskalig bostadsbebyggelse och hyreshus för att få bukt med bostadsbristen.

1883 hade staden köpt en del av Sandlyckan, de så kallade Rastabackarna där det bedrevs marknader med kreatur och andra varor. Här uppfördes 1912 en köttbesiktningsbyrå. I samband med att en ny stadsplan togs fram 1915 planlades marknadsplatsen som ett torg. 1934 kom ytterligare en stadsplan som reglerade trafiken, en fråga som kommit att bli mer och mer central i samhället i

Falkenberg. Stadsteatern.
631-04 Foto & Ensamrätt: A B Almquist & Coeter, Helsingborg

Folkets hus och stadsteatern strax efter uppförandet. Jämför bilden på föregående sida. Foto: Rian bildarkiv

Cykel-, motor- och svetsverkstaden, som fortfarande finns kvar i kvarteret Kvarnvingen. Till höger syns den väderkvarn som låg intill nuvarande gymnasieskolan. Skorstenen tillhör Lundgrens läderfabrik. Foto: Hallands konstmuseum.

och med den ökade bilismen. I samband med denna plan utökades kvarteren med plats för nya affärsområden. På det nya torget, som 1937 fick namnet Stortorget anlades en busstation. Från 40-talet och framåt övergick torget från att fungera som marknadsplats till att bli parkering.

I mitten av 1900-talet kom området mellan Nygatan och Holgersgatan att bli en tydlig del av Falkenbergs centrum. Intill Stortorget uppfördes Folkets hus och stadsteatern som fond. Mycket av den småskaliga bebyggelsen som uppförts kring sekelskiftet revs och ersattes av varuhus och hyresfastigheter. Denna utveckling fortsatte in på 1980-talet och skapade stadsmässiga slutna kvarter i flera våningar. Omvandlingen har fortsatt in på 2000-talet, bland annat i de angränsande kvarteren Hjulet och Krispeln, där storskalig bebyggelse ersätter 1900-talets årsringar.

Områdets kulturmiljö

Området speglar idag främst efterkrigstidens utveckling, där den första småskaliga träbebyggelsen fått ge vika för större bostads- och affärsbyggnader. Bebyggelsen är övervägande i 3-4 våningar och 50-talets nedtonade funktionalism med fasader i tegel och puts varvas med 1980-talets bebyggelse som knyter an till den äldre bebyggelsen i material och skala.

Liljekonvaven är en del av Klara Kristalovas skulpturgrupp "Hon väntar alltid" på Stortorget. I bakgrunden syns kvarteren Apotekaren och Tullstugan.

I kv. Holger möts bebyggelse från olika årtionden. Här syns Malmgrenska huset från 1906 jämte 1950-talets modernistiska bebyggelse och 1980-talets mer lågmälda tegelarkitektur.

7. Stortorget och Nygatan

Av den första bebyggelsen i området finns enstaka byggnader kvar. Exempel på kvarvarande äldre bebyggelse är Holger 11, Malmgrenska huset, som var ett av de mer påkostade husen i området, samt Spiran 4, ett hyreshus från tidigt 1900-tal. Byggnaden är ritad av Uno Forthmeier, och har drag av både jugend, nationalromantik och 20-talsklassicism.

Nygatan är idag stadens tydligaste affärsgata och präglas av butikslokaler. Gatan är belagd med smågatsten och en allé skiljer körbanan från trottoarerna. I kvarteret Holger dominerar 1950-talets hyres- och affärsfastigheter, samt 1980-talets tegelbebyggelse som tillkommit efter 1960- och 70-talens rivningar. Samma utveckling har även delvis skett i den äldre stadskärnan där bebyggelsen närmast Nygatan ansluter karaktärsmässigt till detta område. I kvarteret Spiran ligger det före detta EPA-varuhuset, en tidstypisk markör från 1970-talet med tunga fasader, med fasadelement av friliggande ballaststen och mörkt tegel.

Stortorget präglas av den omgestaltning som skedde 2012-2017. Delar av torget utgörs av asfalterade parkeringsytor, medan den västra delen har markbeläggning av betong. Denna del har konstnärlig gestaltning av Klara Kristalova i form av skulpturgruppen "Hon väntar alltid".

Stortorget med parkering och gatukök. I bakgrunden syns Folkets hus.

Nygatan sträcker sig parallellt med Storgatan. Gatan kantas av bebyggelse från 1950-1980-tal med butiker i bottenvåningen.

Funktionalistisk bebyggelse i kvarteret Spiran.

Sydväst om Stortorget finns en mindre stenbelagd torgyta kallad Rörbecksplatsen som utsmyckas av Eric Thérés stolar i svart diabas, en del av konstverket ”De levandes cirkel” som köptes in i samband med skulpturutställningen Sculptura 97.

I väster utgör Folkets hus och stadsteatern från 1953 fond för Stortorget. Den funktionalistiska byggnaden som är uppförd i gult tegel är relativt välbevarad och ett viktigt inslag i 1900-talets stadsmiljö.

Bakom denna byggnad ligger äldre verkstadsbebyggelse, en rest av den utveckling som skedde under tidigt 1900-tal.

I områdets norra del kantas infartsvägen till stadskärnan av funktionalistiska lamellhus från 50- och 60-talet med affärslokaler i bottenvåningen.

Folkets hus med tidstypisk neonskylt.

7. Stortorget och Nygatan

Ovan: Funktionalistiska hyreshus med gavlarna vända mot gatan, kvarteret Tullstugan.

Överst t.v: I kvarteret Kvarnvingen ligger ett bostadshus från tidigt 1900-tal med tillhörande verkstad och butik.

Nederst t.v: Rörbecksplatsen med Eric Théréts stenstolar. I bakgrunden syns stadshuset.

Kulturvärden att beakta

- Efterkrigstidens affärs- och bostadsbebyggelse i tegel och puts.
- Enhetlig skala i 3-4 våningar.
- Folkets hus och stadsteatern.
- Enstaka äldre byggnader från tidigt 1900-tal.
- Stortorget utbredning.

Riktlinjer

- De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna vårdas och bevaras utifrån sin ursprungliga individuella karaktär.
- Befintlig skala bibehålls.
- Stortorget och Rörbecksplatsen bör behålla sin nuvarande form.
- Området vid kvarteren Lejonet och Tullstugan är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark ska föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

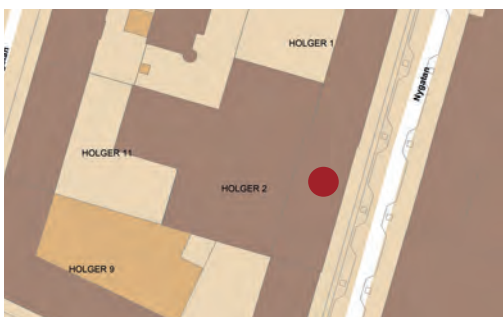
- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

Holger 1 *Nygatan 33*

Affärs- och bostadshus i 3,5 våningar uppfört 1958 av Falkenbergs sparbank. Ritat av J Wohlert, med fasadbeklädnad av marmorskivor och emaljerad plåt.

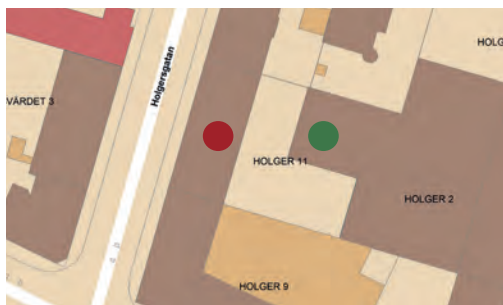
Värdering: Klass B

Holger 2 *Nygatan 35*

Byggnad i rött tegel, ritad av Oskar Nygren och uppförd 1954-55.

Värdering: Klass C

Holger 11 *Holgersgatan 20*

Affärs- och bostadshus i rött tegel ritat av Gunnar Wejke och Kjell Ödeen, uppfört 1953. Putsat gårdshus i en våning.

Värdering: Klass C

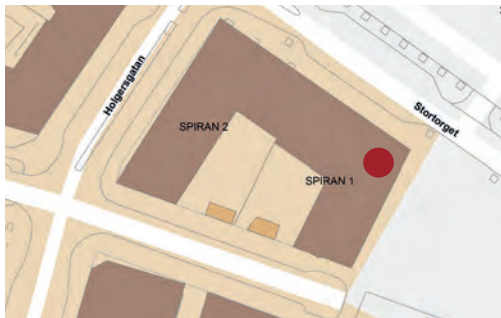

Holger 11, Malmgrenska huset *Torggatan 4*

Det äldsta huset i kvarteret, uppfört 1906 och ritat av Gottfrid Ljunggren för sadelmakare E. Malmgren intill den plats där Rådhusorget var tänkt att utvidgas. Påkostad fasad av rött och gult tegel.

Värdering: Klass B

Spiran 1 *Rörbecksgatan 1A-C/Arvidstorpsvägen 2*

Affärs- och bostadshus i gult tegel, uppfört 1955 efter ritningar av AB Köpmanntjänst, tidigare Andréns livs.

Värdering: Klass C

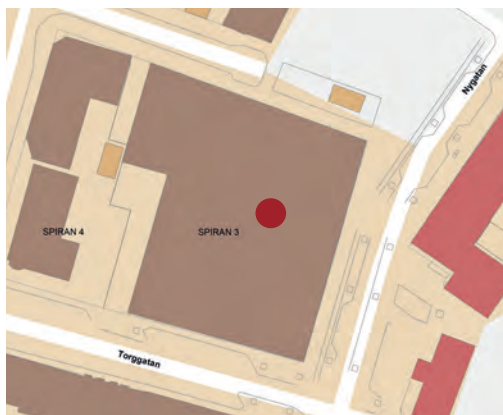
Spiran 2 *Holgersgatan 12A-B/Arvidstorpsvägen 4*

Putsat affärs- och bostadshus uppfört 1947 för HSB Spiran efter ritningar av HSB:s Riksförbunds arkitektkontor.

Värdering: Klass C

7. Stortorget och Nygatan

Spiran 3 *Nygatan 29-31A-C*

Tidigare EPA-huset, uppfört av Turitz & Co och ritat av Narve Bonna arkitektkontor AB. Fasad av tunntegel och skivor med plastbunden ballast. Ersatte ett affärshus från 1935. Tidstypiskt exempel på varuhus från 1970-talet.

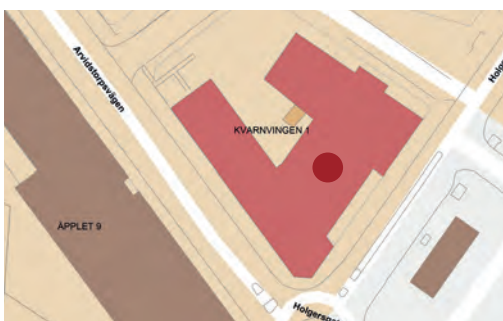
Värdering: Klass C

Spiran 4 *Rörbecksgatan 1A-C/Arvidstorpsvägen 2*

Bostadshus uppfört av Sofia Johansson 1915 och ritat av arkitekt Uno Forthmeier. Putsad fasad och brutet tak. Byggnaden har drag av både jugend och 20-talsklassicism. Välbevarat trapphus med dekormåleri.

Värdering: Klass B

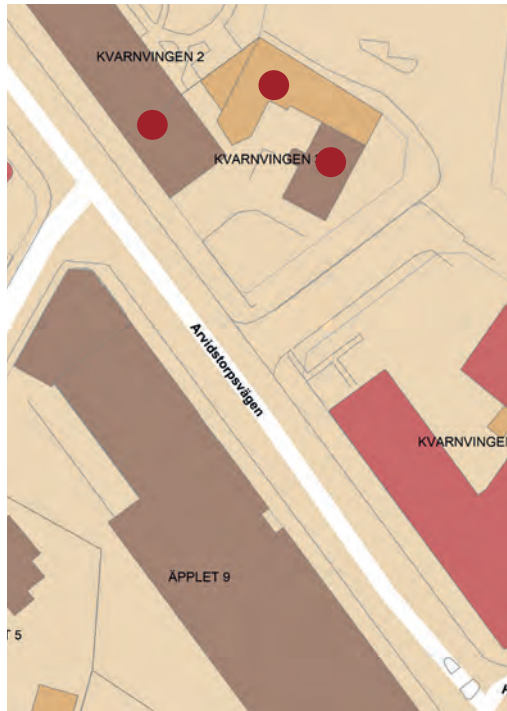

Kvarnvingen 1 *Arvidstorpsvägen 1A-B/Holgersgatan 9*

Folkets hus med stadsteater, uppfört 1953. Fasad av gult tegel med papp- och tegeltak. Nedtonad funktionalistisk arkitektur.

Värdering: Klass B

Kvarnvingen 3 *Arvidstorpsvägen 5*

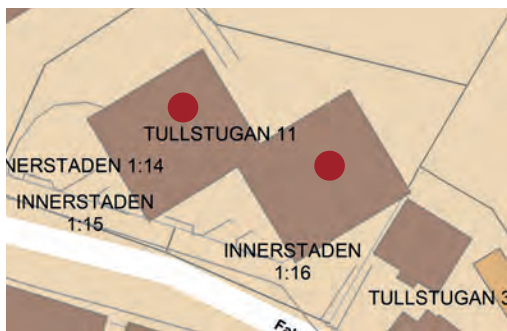
Välbevarat bostadshus från 1915 med putsad fasad och texten "Hammarbo".

Värdering: klass A

Cykel-, svets- och motorverkstad med kontinuitet sedan uppförandet.

Tillhörande verkstadslokal och butik.

Värdering: klass B och C

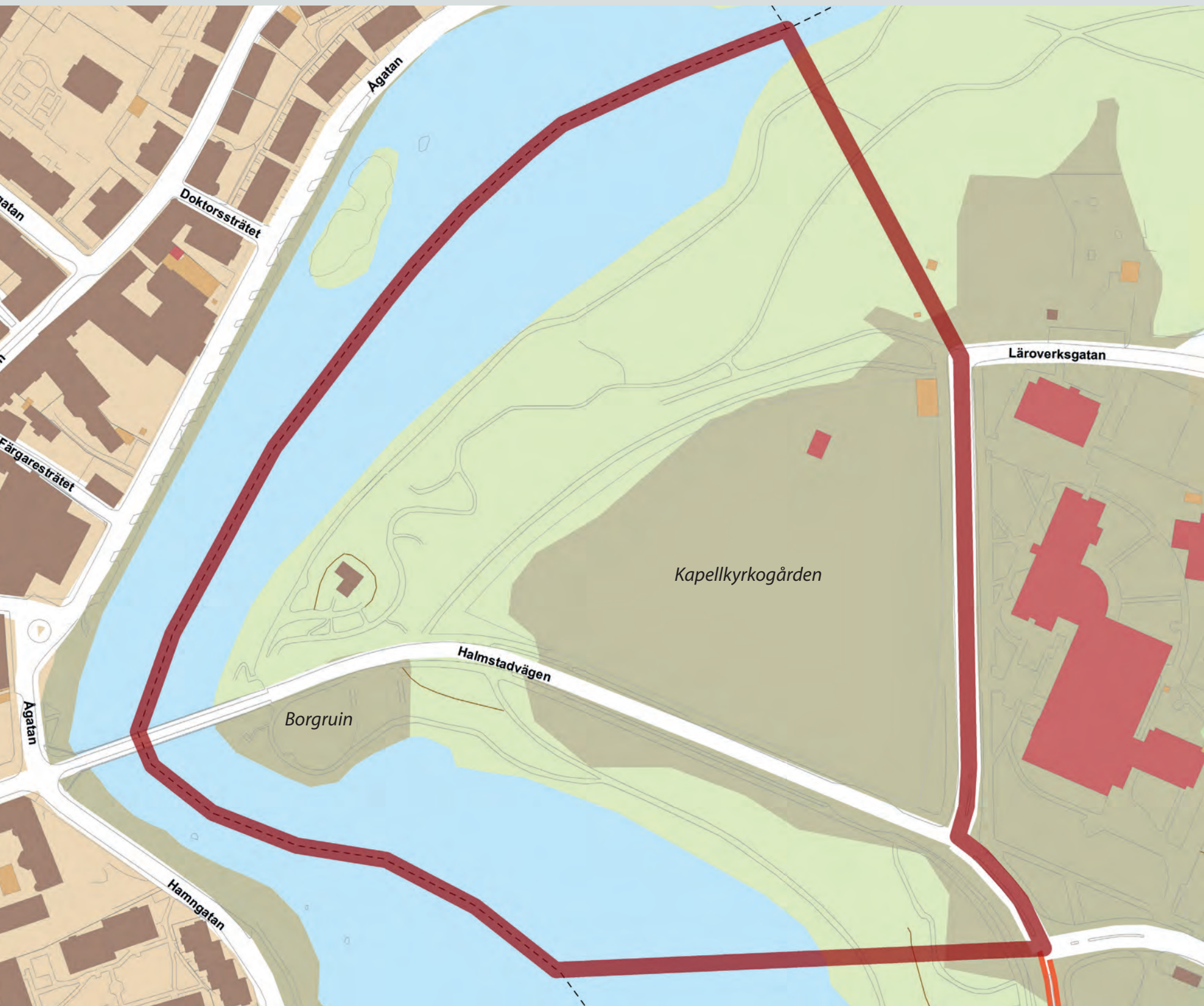
Tullstugan 11 *Fabriksgatan 5 & 7*

Flerbostadshus från 1954 bestående av två sammanhängande volymer med ljusgrå putsfasad och sadeltak av tegel. Tids-typisk "folkhemsfunktionalism".

Värdering: klass C

8. Vallarna

T.v: Kapellkyrkogården med det nationalromantiska kapellet ritat av Herman Göransson.

T.h: Stenvalvsbron Tullbron, uppförd under 1700-talet.

8. Vallarna

På Vallarna låg under medeltiden en borg tillhörande danska kungamakten. Under 1700-talet förlades stenvalvsbron Tullbron hit och vägen genom Halland drogs intill borgruinen. 1800-talets fokus på hälsa och rekreation har präglat området i form av planteringar och promenadstråk. 1800-talets stadsplanering syns även i form av begravningsplatsen Kapellkyrkogården.

Områdets historik

På den plats där Tullbron idag har sitt södra fäste förlades år 1298 en borg, tillhörande den danska kungamakten. Borgen existerade fram till 1434 då den raserades i samband med Engelbrektsupproret. Lämningarna efter borgtornet tyder på att den var uppförd på ett liknande sätt som Kärnan i Helsingborg. De höga vallarna kring borgruinen fick senare ge namn åt platsen.

Området vid Vallarna hörde tidigare till Skrea socken och ägdes av Hertings gård, vars marker sträckte sig härifrån till Skrea strand och vidare mot Heberg. Gården

som ursprungligen var ett danskt kronogods, finns omnämnd redan under 1500-talet och på platsen har lämningar efter en medeltida byggnad återfunnits. Under en period utgjorde Herting löneboställe åt Falkenbergs borgmästare och var sedan 1651 gästgiveri enligt drottningens Kristinas gästgivareförordning.

1728 anlade Sören Sörensson, ägare av Hertings gård och senare borgmästare i Falkenberg, ett tegelbruk intill lämningarna av borgen. Tegelbruket hade efterfrågats i en skrivelse från staden då man vill ersätta de brandfarliga halmtaken med tegel. Här låg det fram till 1830-

talet, då det flyttades söderut till den plats där det kom att ligga fram till 1980-talet.

Fram till 1700-talet hade förbindelsen över Ätran bestått av en träbro vid Garvareforsen. Då denna var i dåligt skick togs det beslut att uppföra en ny bro av sten intill borgruinen. 1760 stod en ny stenvalvsbro klar, ritad av Carl Hårleman och uppförd under ledning av byggmästare Friedrich A Rex. Fram till 1810 upptogs landtull vid passage av bron och vid det östra brofästet uppfördes därför två tullhus, ett på vardera sida av vägen.

Under 1800-talet förändrades synen på hygien och hälsa och dessa aspekter fick ökad betydelse i samhället. På stadsläkare G A Ehrengranats initiativ anlades 1862 en promenadstig längs Ätran, nedanför Vallarna, som skulle användas för stärkande promenader. 1874 kom en ny hälsovårdsstadga som förbjöd jordfästning på kyrkogårdar inom städerna från och med 1885. Familjen Lundberg, som ägde marken där tegelbruket legat, skänkte denna till staden för att möjliggöra en ny begravningsplats. Kyrkogården togs i bruk på 1880-talet och utvidgades sedan 1909. År 1915 uppfördes ett kapell i kyrkogårdens norra del, ritat av Herman Göransson i nationalromantisk stil.

På 1880-talet anlades Mellersta Halands Järnväg med station i Falkenberg.

Ovan: Ritning över Kapellkyrkogården i samband med utvidgningen i början av 1900-talet. Karta: Lantmäteriet.

T.v: Kapellet på kyrkogårdens norra del, strax efter uppförandet. Vid denna tidpunkt hade den omgivande grönskan ännu inte hunnit breda ut sig. Foto: Rian bildarkiv.

Karta över Falckenbergs tegelbruk, 1781. Lantmäteriet.

Tullbron och de två tullbusen vid Vallarna. Foto: Severin Nilsson/Hallands Kulturhistoriska Museum.

Doktorspromenaden. Foto: Rian bildarkiv.

Järnvägen genomkorsade det gamla borgområdet och fortsatte över Göteborgsvägen med en sväng förbi Kapellkyrkogården och vidare söderut. Sträckan drogs om redan på 1930-talet och flyttades söderut.

Vallarnaområdet hade tidigare varit kalt bevuxet och haft problem med flygsand. 1916 anlade kommunen planteringar på Vallarna efter initiativ från intresseföreningen Småfåglarnas vänner. Parken utformades av trädgårdsexperten Rudolf Abelin som även anlagt Norrvikens trädgårdar i Båstad. Detta lade grund för det lummiga park- och friluftsområde som finns på platsen idag.

Den ökande bilismen på 1900-talet i kombination med utbyggnaden av Herringområdet innebar en hög belastning på den gamla stenvälsbron. Över bron gick riksväg 2 genom Halland. Redan 1915 fanns planer på en ringled kring Falkenberg där trafiken skulle ledas runt kapellkyrkogården och över Garvareforsen. 1939 togs beslut om att bredda Tullbron vilket möttes av omfattande protester och 1954 beslöt regeringen att förbjuda breddningen på grund av bronns kulturvärden. Trafiken löstes istället genom att E6 drogs utanför staden. På 1980-talet byggdes Söderbron söder om centrum och Tullbron enkelriktades. År 1984 skyddades bron som byggnadsminne.

Kapellkyrkogården omgärdas av ett dekorativt smidesstaket.

Områdets kulturmiljö

Kulturmiljön kring Vallarna och Tullbrons fäste präglas av flera historiska tidslager där närheten till Ätran är betydande. De äldsta synliga strukturerna är de höga vallar som tros vara rester från borganläggningen, men även av den utgrävda och delvis rekonstruerade källarvåningen till borgtornet.

Stenvalvsbron Tullbron från 1700-talet utgör en symbol för Falkenberg och bron är även skyddad som byggnadsminne. Bron ansluter till Halmstadvägen, en del av före detta riksväg 2, som är be-

lagd med smågatsten. Området fungerar som park- och rekreationsområde och berättar om hur hälsa och frisk luft fick en ökad betydelse under 1800-talet. De stora grönytorna och den lummiga Doktorspromenaden som slingrar sig längs Ätran är en viktig karaktärsskapande faktor i staden då de utgör en av de första stadsparkerna i Falkenberg. Trappor och stödmurar i granit samt grusgångar förstärker karaktären av naturpark från tiden kring sekelskiftet 1900. Kapellkyrkogårdens utformning och placering visar på hur kyrkogårdarna förlades utanför städerna när medvetan-

det kring hygien och sjukdomar ökade i samhället. Kyrkogården är välbevarad till sin karaktär och omgärdas av ett smidesstaket samt låga jordvallar. Gravkvarteren genomkorsas av ett regelbundet gångsystem och området är lummigt med höga träd. Mot Göteborgsvägen finns omsorgsfullt utformade grindar i smide. I kyrkogårdens norra del står det lilla kapellet i nationalromantisk stil, med fasader i mörkrött tegel och småspröjsade vita fönster vilket är mycket välbevarat till sin karaktär.

Ovan: Stentrappa som leder från Halmstadvägen ned mot Doktorspromenaden.

Överst t.h: Över Vallarna och det gamla borgområdet går Halmstadvägen, före detta riksväg 2, som fortfarande har beläggning av smågatsten.

Nederst t.h: Den stora kullen i parkområdet tros vara en rest av försvarsanläggningen kring borgen.

Kulturvärden att beakta

- Doktorspromenaden med trappor och murar.
- Naturpark med planteringar och grusgångar.
- Uppvuxna karaktärsträd.
- Borglämningar i form av vallar och ruin.
- Tullbron med brofästen.
- Kapellkyrkogården och kapellet, med omgivande gjutjärnsstaket.
- Smågatstensbelagd vägbana.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla miljön vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia. Särskild hänsyn tas till Tullbron och Kapellkyrkogården som är skyddade genom kulturmiljölagen kap 3 och 4.
- Områdets grönstruktur bevaras. Större delen av området bör även fortsättningsvis vara obebyggt.
- Äldre parkinslag som trappor och murar i natursten bevaras.
- Halmstadsvägens smågatstensbeläggning bör inte förändras.
- Delar av området är skyddat som fornlämning enligt kulturmiljölagen kap 2. Ingrepp i mark måste föregås av tillstånd från länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och platser

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

Tullbron

Innerstaden 3:1, Herting 2:1

Stenvalvsbro av gråsten med fem valv samt murade och vitputsade räcken. Körbana av smågatsten. Bron ritades av arkitekterna Carl Hårleman och Carl J Cronstedt. Uppförd under åren 1756-61 under ledning av F A Rex. Mycket högt symbolvärde för Falkenberg och viktig i stadsbilden.

Värdering : klass A

Byggnadsminne (KML kap 3)

Kapellkyrkogården 1

Halmstadvägen 2

Kyrkogård anlagd 1881 och utvidgad 1909. Kyrkogården omges av ett gjutjärnsstaket och består av gravkvarter med äldre gravvårdar, omgivna av lummig grönska. Kapell i mörkrött tegel från 1915, ritat av Herman Göransson i nationalromantisk stil.

Värdering : klass B

Kyrkligt kulturminne (KML kap 4)

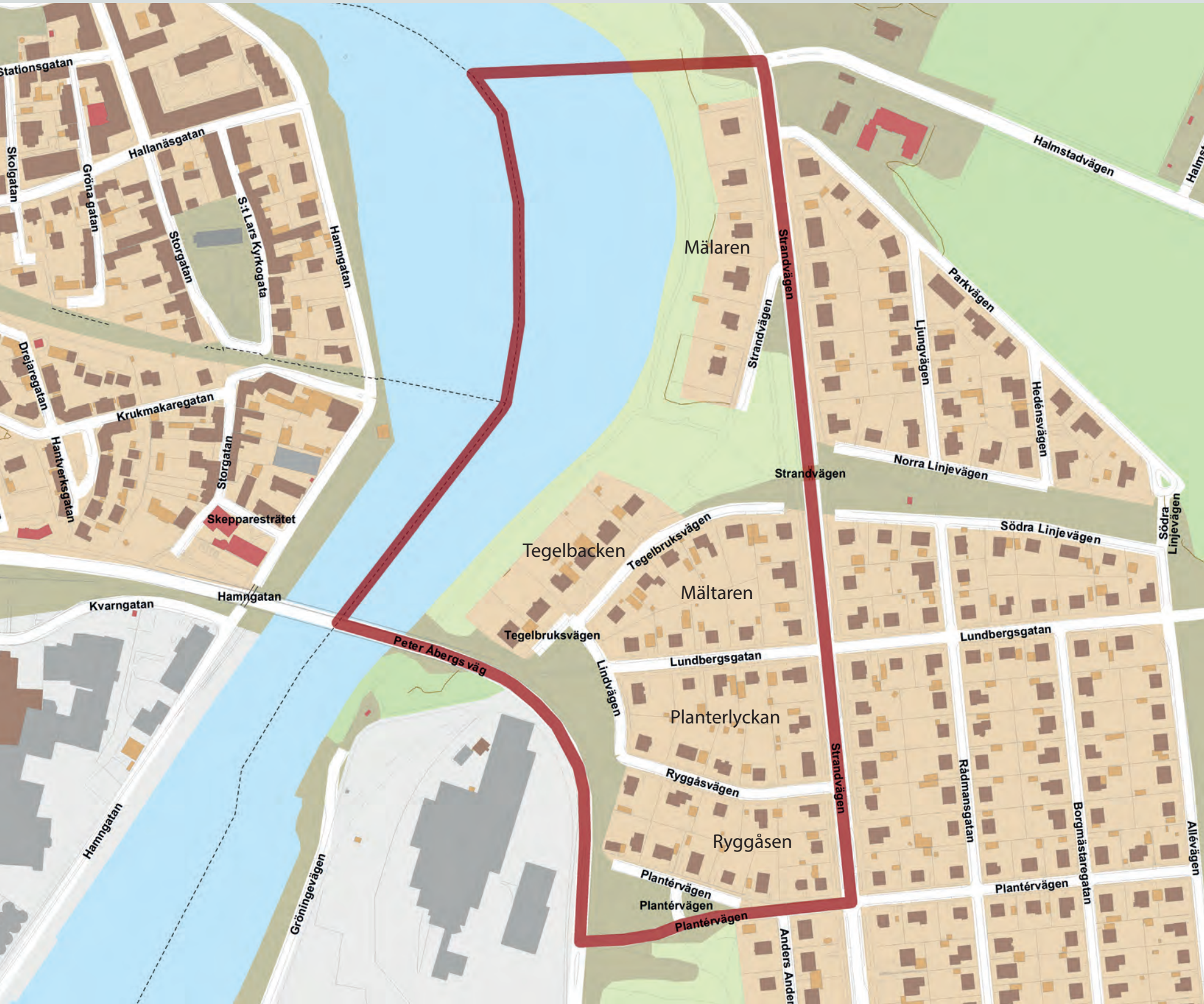

Kapellkyrkogårdens grind, vid Halmstadvägen.

9. Västra Herting

T.v: Kvarteret Ryggåsen vid Plantervägen.

T.h: Individuellt utformade villor utmed Strandvägen.

9. Västra Herting

Hertings ägor inköptes av staden 1901 och från 1915 började villor och egnahem att uppföras. Idag utgör de fem äldsta kvarteren en omistlig kulturmiljö, unik i sitt slag för såväl Falkenberg som Halland. Området präglas av de påkostade, individuellt utformade villorna, den enhetliga egnahemsbebyggelsen med dess särpräglade "falkenbergspus", liksom av stadsplanens gaturum, alléer och stora tomter som speglar trädgårdsstadens ideal.

Områdets historik

Redan på 1500-talet omnämns Hertings gård, ett kronoskattehemman knutet till Falkenbergs gästgiveri. I början av 1700-talet kom gården med dess omfattande marker på Hertingsidan av Ätran i Sören Sörenssons ägo. Han lät här anlägga ett tegelbruk. Området, som då tillhörde Skrea socken, utgjordes långt fram i tiden av ett kargt, närmast trädlöst kusthedlandskap endast bebyggt med torp och backstugor. Två av dessa torp fanns två kvar då västra Herting började bebyggas under 1910-talet; Ryggåstugan och Planterlyckan.

Den snabba tillväxten under slutet av 1800-talet medförde att Hertingområdet blev högintressant för stadens vidare utveckling och expansion. Genom köpet av Hertings egendom 1901 kom Hertingfallet och därmed den framtida elproduktionen i stadens ägo. Några år senare, 1908, inkorporerades hela området i Falkenberg stad.

Arbetet med att ta fram en ny stadsplan, hade påbörjats 1906. På Hertingsidan planerades för omfattande egnahems- och villabebyggelse efter ingenjör Nils Gellerstedts stadsplaneförslag. När planen fastställdes 1915 undantogs dock

Ovan: Ryggåsstugan var bebodd fram till 1923.

Foto: Rian bildarkiv.

T.v: Kvarteret Mälaren var färdigbyggt 1923. Här syns de nybyggda villorna på ett vykort från 1924.

Foto: Hallands Konstmuseum.

området. Trots avsaknaden av stadsplan fortsatte arbetet med att omvandla Herting till ett egnahems- och villaområde. Förutom kvarteren Mälaren och Tegelbacken genomfördes inte det ambitiösa planförslaget. Istället påbörjades 1920 arbetet med att ta fram en ny stadsplan, nu efter förslag av den välkände stadsplaneraren Albert Lilienberg. Kvarteren Mälaren, Planterlyckan och Ryggåsen fick därigenom sin nuvarande form. Det förstnämnda kvarteret indelades i tomter på ca 1200 m² medan de två övriga indelades i tomter på ca 750-1000 m². På tomterna skulle det, förutom bostadshus,

finnas möjlighet att uppföra ett mindre uthus för bland annat gris och höns. Mot gaturummen avgränsades samtliga tomter av förgårdar. Planförslaget fastställdes dock först 1932. Då var samtliga fem kvarter i stort sett redan bebyggda.

I det strandnära och avskilda läget utmed Ätran hade påkostade villor börjat uppföras redan 1915. Kvarteret Mälaren var färdigbyggt 1923 medan Tegelbacken fylldes på med nya villor fram till början av 1940-talet. Villorna byggdes i avskilt läge för stadens övre skikt. Titlar på fastighetsägarna var bland annat trafik-

Stugan som försvann

Den ryggåsstuga som stod kvar mellan tomterna 1 och 12 i kv. Ryggåsen hade väckt stort intresse och undersökts av Nordiska museet som menade att den borde bevaras för eftervärden, helst på ursprunglig plats. Då detta inte ansågs möjligt beslöt stadsfullmäktige 1922 att flytta stugan till Vallarna. Sedan stugan plockats ned, märkts upp och flyttats till stadens förråd, försvann den spårlost och har aldrig återfunnits!

Ovan: Fotot visar den precis nybyggda Villa Olsgården i kv Mälaren. Foto ca 1924. Rian bildarkiv.

T.h: Vy mot Hertingområdet från östra sidan Ätran. Foto runt 1930. Rian bildarkiv.

Egnahemsrörelsen

Egnahemstanken, att gemene man skulle äga en villa med egen täppa, blev en aktuell fråga i början av 1900-talet. En ny generation arkitekter förespråkade den enhetliga trädgårdstaden som ett ideal för denna utveckling. I Falkenberg skänkte staden tomtmark på bl.a. Herting för ändamålet. Genom bostadslånefondens bildande 1920 riktades de förmånliga statliga egnahemslånen till en bred allmänhet och villabyggnandet kom igång på allvar.

chef, avdelningschef, bokhandlare, arkitekt och disponent. Den exklusiva karaktären betonades vidare av de individuella namn som villorna fick; Solvik, Majhem, Olsgården etc.

I de övriga tre kvarteren började egnahemsvillor uppföras i snabb takt under 1920-talet. Kvarteret Planterlyckan byggdes 1921-22 och kvarteret Ryggåsen stod klart ett år senare. Kvarteret Mältaren började bebyggas 1924 och de 12 tomterna var fullbebyggda 1926. Villorna uppfördes på initiativ av egnahemsbolaget, AB Egna Hem på mark skänkt av kommunen. De var närmast

avsedda för ett socialt mellanskikt av tjänstemän och bättre bemedlade arbetare. Bland fastighetsägarna möter man titlar som telefonreparatör, småskollärlarinna, handelsföreståndare och murare. Husen byggdes oftast med två lägenheter, där den ena var avsedd för uthyrning.

Egnahemshuset på Herting blev mycket enhetliga. En stor del av husen var nämligen både ritade och uppförda av byggmästaren Carl Landsten (1875-1969). Förutom stilmässig likhet var det nästan helt genomgående fasadmaterialet så kallad falkenbergsputs. Denna sär-

Villorna i kvarteret Mälaren omges av förträdgårdar och häckar eller staket mot Strandvägen.

Entrén till Carl Landstens villa på Tegelbruksvägen markeras av formtegel och en tegelrelief utförd vid Fajans tegelbruk, vilken visar olika arbetsmoment när ett hus byggs.

präglade putsvariant med grovt ”sprit-sad” yta, anpassad för västkustklimatet, klädde ursprungligen 38 av de 43 bostadshusen.

I 1915 års stadsplan hade området mellan kvarteren Tegelbacken och Mälaren reserverats för en väg med fortsättning över Ätran. Detta reservat användes tjugo år senare när järnvägen flyttades hit. Den park som därtills präglat området försvann. När järnvägen drogs utanför centrum 2008, blev marken åter en parkyta.

Områdets kulturmiljö

Västra Herting är Falkenbergs äldsta och bäst bevarade egnahemsområde. Karaktären av välplanerad trädgårdstad med villabebyggelse från 1910- och 20-talen i 1-2 våningar är intakt sedan byggnadstiden. Förutom något enstaka hus står samtliga villor kvar idag. Det ursprungliga fasadmaterialet, ”falkenbergsputs”, är ett starkt karaktärsdrag för området.

Bebyggelsens ursprungliga sociala uppdelning är fortfarande avläsbar. Kvarteren Mälaren och Tegelbacken utgörs av påkostade individuellt utformade villor

på generösa tomter, delvis avskild från övrig bebyggelse och med fri sikt ned mot Ätran. Villorna är mycket välbevarade, särskilt i kv Mälaren där stilfull jugend- och 1920-tals arkitektur dominerar. Bland de mer framträdande exemplen kan nämnas Mälaren 6, Villa Olsgården, ritad av Hakon Ahlberg och med trädgård utformad av Rudolf Abelin. På Tegelbacken 2 står Carl Landstens egen villa, en välbevarad, personligt utformad villa med drag av både klassicism och funktionalism. I slutningen ned mot Ätran finns igenvuxna spår av trappor.

De välbevarade 1920-talsvillorna i kvarteret Mältaren ramas in av vita spjälstaket med vackert utformade grindar.

Kvarteret Ryggåsen utmärks av sina ljusa fasader i Falkenbergsputs. Vy från Strandvägen.

Villabebyggelsen i kvarteret Mältaren på andra sidan Tegelbruksvägen är mer nedtonad. Kvarterets villor har delvis individuella drag vad gäller färgsättning och fasadmaterial och hälften av husen har brutna tak. Mältaren bildar övergång till den tydligt enhetliga egnahemsbebyggelsen i kvarteren Planterlyckan och Ryggåsen. Byggnaderna har i dessa kvarter genomgående ljust putsade fasader och sadeltak med enkupigt lertegel.

I området finns enstaka äldre uthus; garage och liknande byggnader, vilka är karaktärsskapande inslag. Karakteristiskt

för området är förgårdar framför villorna mot gatan. Tomterna avskiljs ofta med vitmålade trästaket mot gatan. De spatiösa gaturummen kantas av trottoarer och gräsytor med planterade alléträd.

Detalj från Villa Olsgården.

Falkenbergsputsens struktur varierar beroende på vilken murare som utförde arbetet. Ovan en kryssformad variant.

De vita spjälstaketen ut mot gatan är ett återkommande signum i området. En variant med horisontella täckbrädor är även vanlig (se föregående sida).

De ursprungliga detaljerna är viktiga! En lyktstolpe, ett fönster med munbläst glas eller en speciellt utformad entrédörr ger byggnaderna karaktär och skapar mervärde.

Kulturvärden att beakta

- Individuell villa- och enhetlig egnahemsbebyggelse från 1910- och -20-talen.
- Falkenbergsputs och andra ursprungliga byggnadsdetaljer.
- Stadsplan med kvartersindelning, gatusträckningar och öppna platser.
- Stora grönskande tomter.
- Förgårdar och vita spjälstaket med grindar.
- Alléer och karaktärsträd.
- Äldre uthus.

Riktlinjer

- Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen vårdas och bevaras utifrån dess individuella karaktär, arkitektur och historia.
- Äldre eller ursprungliga detaljer som fasad- och takmaterial, fönster och dörrar liksom färgskala är viktiga miljöskapande inslag och bör bevaras. Vid renovering ska ursprunglig utformning eftersträvas.
- Vid omputsning bör ursprunglig struktur återskapas. Tilläggsisolering ska undvikas.
- Eventuella förändringar och tillägg ska underordnas den befintliga bebyggelsemiljön och ansluta till denna avseende material, proportioner och karaktär.
- Öppna platser liksom befintliga tomter bör inte förtätas.
- Alléer vårdas och bevaras. Döda eller sjuka träd återplanteras.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

- Huvudbyggnad
- Gårdsbyggnad

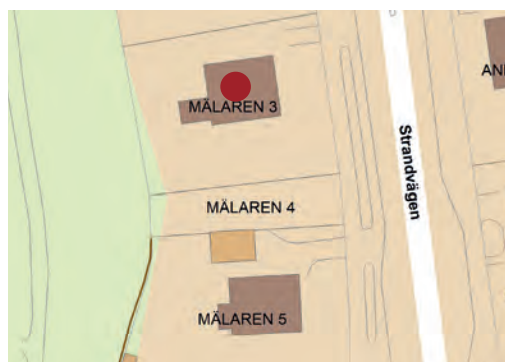
Mälaren 1 och 2

Strandvägen 1

Villa Solvik, uppförd 1915 för trafikchef Alfred Möller. Arkitekt O Anderson, Helsingborg. Äldre garagebyggnad med falkenbergsputs på Mälaren 1.

Mycket välbevarad villa i jugendstil, Även invändigt välbevarad. En av de tre första villorna som uppfördes i området.

Värdering: Klass A

Mälaren 3 och 4

Strandvägen 3

Villa Åbrinken. Bostadshus uppfört för bankamrer Oskar Bergström 1915. Tomt nr 4 inköpt för potatisodling 1920.

Värdering: Klass B

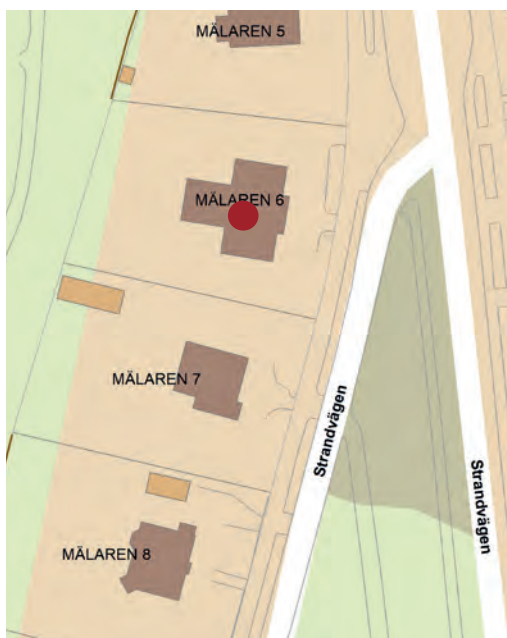

Mälaren 5

Strandvägen 5

Villa Signero. Bostadshus uppfört 1923 för folkskolelärare Gustaf Elwing.

Värdering: Klass B

Mälaren 6

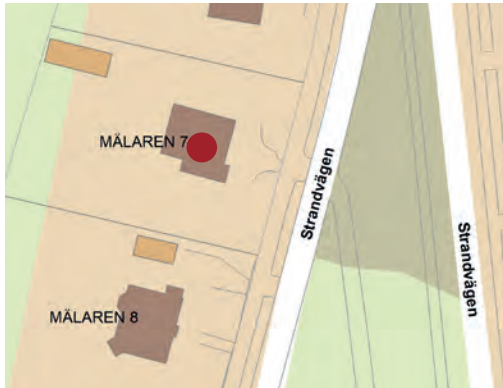
Strandvägen 7

Villa Olsgården, uppförd 1923 för hotelldirektör Gerda Olsson. Tidigt mästerverk av hallandsfödde Hakon Ahlberg. Utformad som lekfull parafra på 1700-talsslottet Liselund på den danska ön Mön. Tuktad fransk klassisk trädgård av anlagd av Rudolf Abelin, Norrvikens trädgårdars skapare.

Unik och välbevarad arkitektonisk helhetsmiljö.

Värdering: Klass A

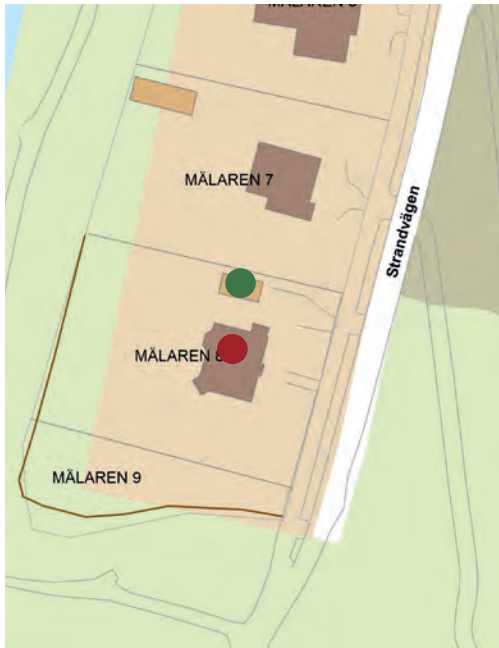

Mälaren 7 *Strandvägen 9*

Villa Ätrabo. Uppförd 1920 för bokhandlare Hjalmar Kindvall efter ritningar av Carl Landsten.

Välbevarad nationalromantisk arkitektur, även interiört.

Värdering: Klass A

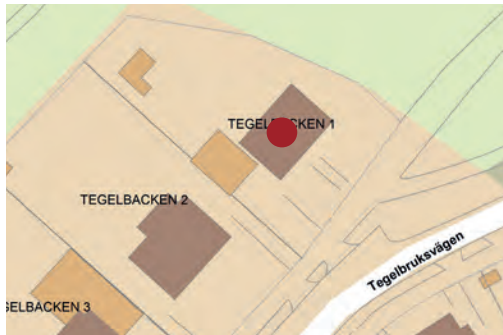
Mälaren 8 och 9 *Strandvägen 11*

Villa Majhem. Bostadshus uppfört 1915 för avdelningschef C A Andersson efter ritningar av O Anderson, Helsingborg. Nytt entréparti 1939. Garage uppfört 1946 efter ritning av Carl Landsten.

Välbevarad jugendarkitektur. En av de tre första villorna i området.

Värdering: Klass A

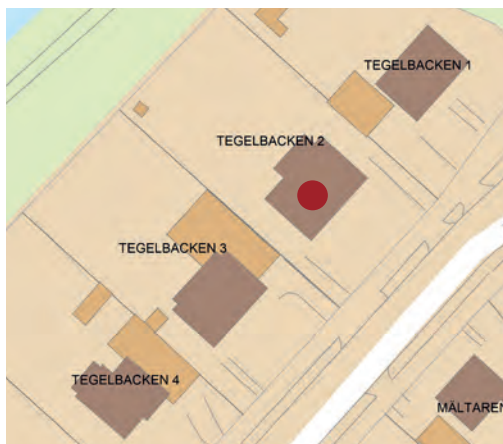

Tegelbacken 1 *Tegelbruksvägen 1*

Bostadshus uppfört 1942 efter ritningar av Carl Landsten.

Värdering: Klass C

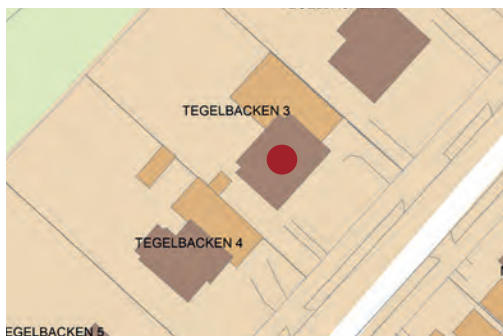

Tegelbacken 2, Carl Landstens villa *Tegelbruksvägen 3*

Bostadshus uppfört 1932. Arkitekt och byggmästare Carl Landsten. Terrass och balkong åt nordväst 1949, senare inbyggd.

Mycket välbevarat, särpräglat bostadshus. Välbevarad interiör.

Värdering: Klass A

Tegelbacken 3 *Tegelbruksvägen 5*

Bostadshus uppfört 1935 för byggmästare Fredrik Bengtsson efter ritningar av O Thunström. Tegelfasad 1965, ursprungligen locklistpanel.

Värdering: Klass C

Tegelbacken 4 *Tegelbruksvägen 7*

Bostadshus uppfört 1923 för handlanden Carl Kristensson efter ritningar av Carl Landsten. Tillbyggnad 1972. Carport 1957.

Värdering: Klass B

Tegelbacken 5 *Tegelbruksvägen 9*

Pehrtzka villan. Uppförd 1922 för handlanden Hjalmar Ferdinand Pehrtz. Tillbyggnad 1966-67.

Värdering: Klass B

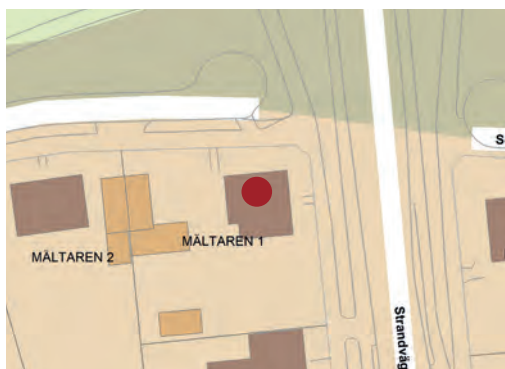

Tegelbacken 6 *Tegelbruksvägen 11*

Lindvallska villan. Uppförd 1915 för tegelbruksdisponent Erik Lindvall. Carport 1992. Två äldre garagebyggnader revs 1985 på grund av Söderleden.

Värdering: Klass B

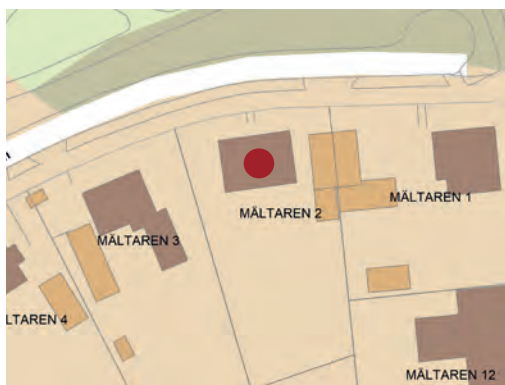

Mältaren 1

Strandsvägen 19/Tegelbruksvägen 2

Bostadshus uppfört 1926 för byggmästare Janne Andersson efter ritningar av Carl Landsten. Tillbyggnad av trapphus mot väster under 00-talet. Garage uppfört 1947.

Värdering: Klass B

Mältaren 2

Tegelbruksvägen 4

Bostadshus uppfört 1924 för bokhållare K A Johansson efter ritningar av Carl Landsten. Garage 1979 sammanbyggt med dito på Mältaren 1.

Mycket välbevarad 20-tals exteriör.

Värdering: Klass B

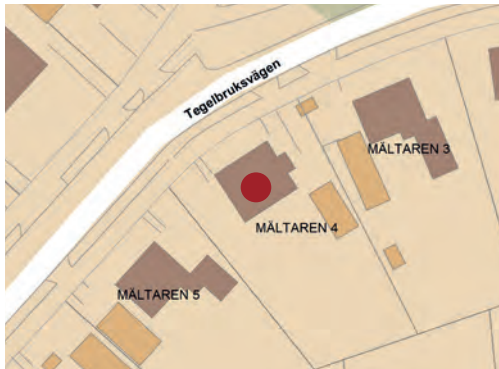
Mältaren 3

Tegelbruksvägen 6

Bostadshus uppfört 1924 för tillskärare G A Karlsson efter ritningar av Carl Landsten.

Värdering: Klass B

Mältaren 4 *Tegelbruksvägen 8*

Bostadshus uppfört 1925 för poliskonstapel Salomon Nilsson efter ritningar av Carl Landsten. Områdets enda träfasad.

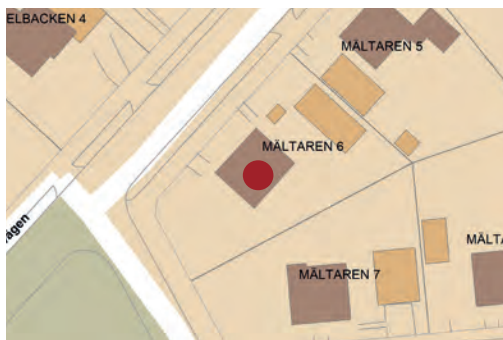
Värdering: Klass B

Mältaren 5 *Tegelbruksvägen 10*

Bostadshus uppfört 1924 för skeppare H V Selander. Tillbyggnad i sydost under 00-talet. Tilläggsisolerad fasad.

Värdering: Klass B

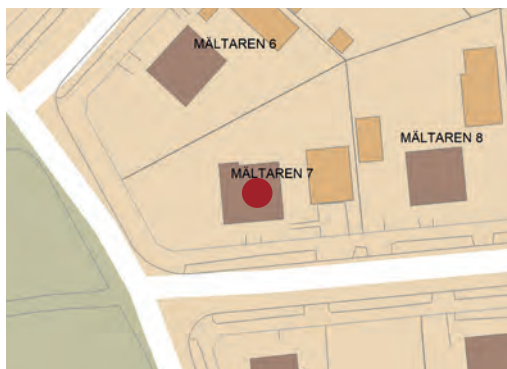
Mältaren 6 *Tegelbruksvägen 12*

Bostadshus uppfört 1926 för småskollärarinnan Jenny Stehn efter ritningar av Carl Landsten.

Värdering: Klass B

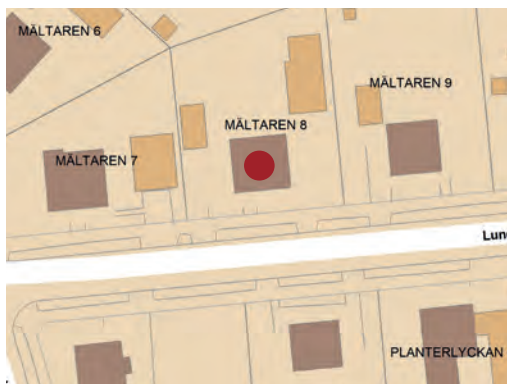

Mältaren 7
Lundbergsgatan 2

Bostadshus uppfört 1926 för postmästare J F Rothman efter ritningar av Carl Landsten.

Värdering: Klass B

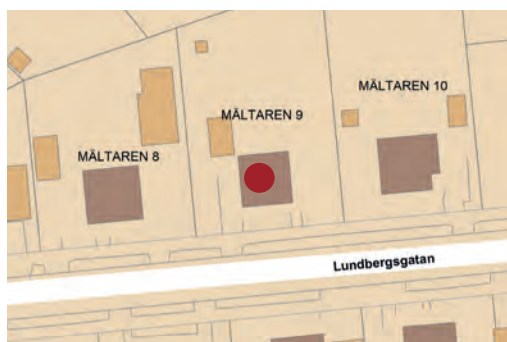

Mältaren 8
Lundbergsgatan 4

Bostadshus uppfört 1926 för kontorsbiträdet Ingeborg Magnusson. Arkitekt Carl Landsten.

Välbevarad 1920-tals exteriör.

Värdering: Klass B

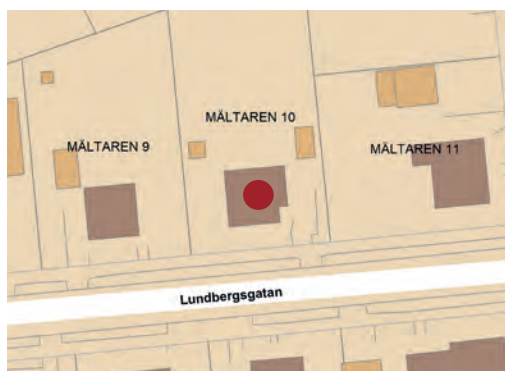
Mältaren 9
Tegelbruksvägen 12

Bostadshus uppfört 1925 för bokhållare S A Karlsson efter ritningar av Carl Landsten.

Välbevarad 1920-tals exteriör.

Värdering: Klass B

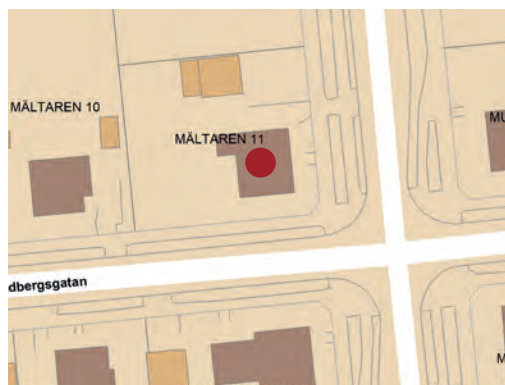

Mältaren 10 *Lundbergsgatan 8*

Bostadshus uppfört 1925 för verkstadsägare Johan Andersson efter ritningar av Carl Landsten. Garage uppfört 1938.

Välbevarad exteriör. Ofärgad puts.

Värdering: Klass B

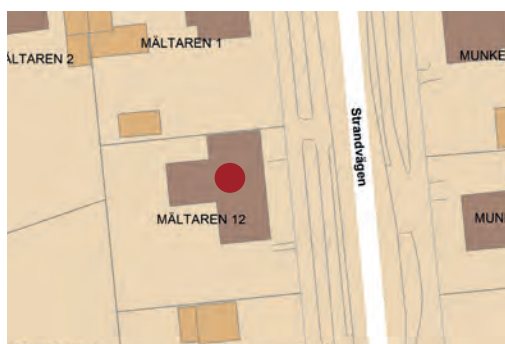

Mältaren 11 *Lundbergsgatan 4*

Bostadshus uppfört 1926 för handelsbiträdet J A Bengtsson. Arkitekt Carl Landsten. Tillbyggnad åt väster 1970.

Välbevarad 1920-tals exteriör.

Värdering: Klass B

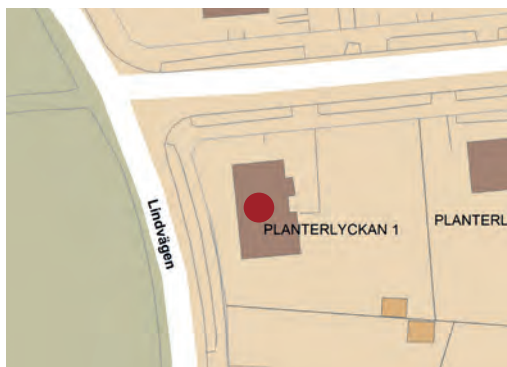

Mältaren 12 *Tegelbruksvägen 12*

Bostadshus uppfört 1924 för materialförvaltaren A J Nilsson. Tillbyggnad i en våning med garage 1971.

Värdering: Klass B

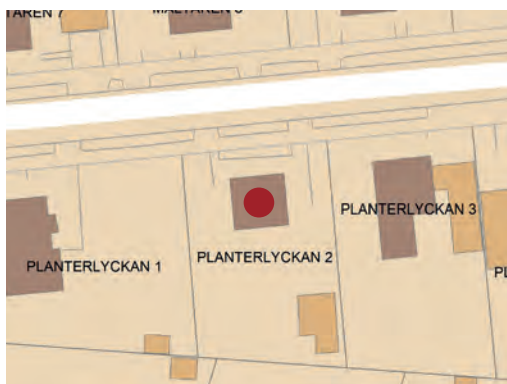

Planterlyckan 1
Lundbergsgatan 1/Lindvägen 2

Bostadshus uppfört 1921 för gjutaren Per Kristoffersson. Stor om- och tillbyggnad under 2010-talet.

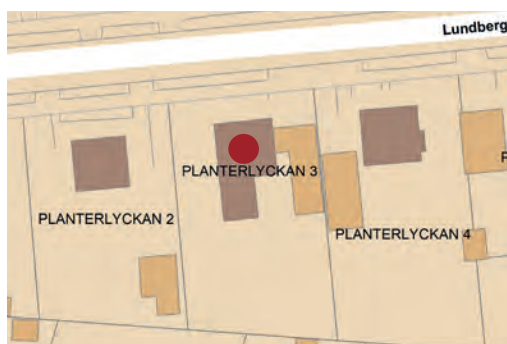
Värdering: Klass C

Planterlyckan 2
Lundbergsgatan 3

Bostadshus uppfört 1921 för telefonreparatör Theodor Bengtsson. Frontespis ändrad och förstukvist tillbyggd under 00-talet. Välbevarad interiör med bland annat kakelugnar.

Värdering: Klass B

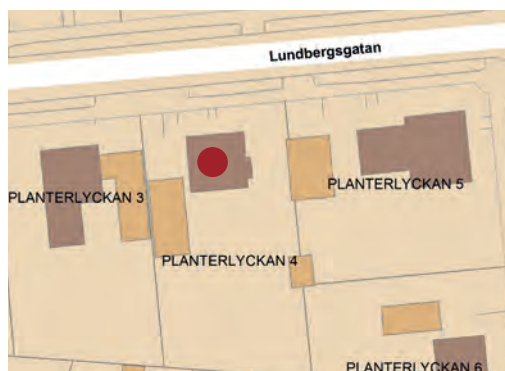

Planterlyckan 3
Lundbergsgatan 5

Bostadshus uppfört 1921 för gjutare Gustaf Persson. Tillbyggnad åt öster. 1972. Fasadändring under 2010-talet.

Värdering: Klass C

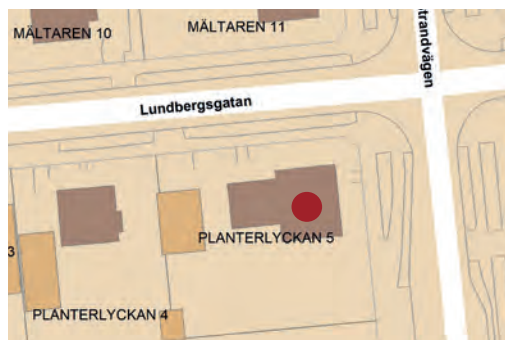
Planterlyckan 4

Lundbergsgatan 7

Bostadshus uppfört 1921 för Ester Svensson. Tillbyggnad åt väster under 1990-talet.

Välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

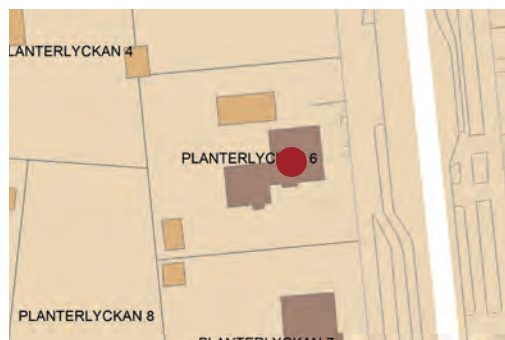

Planterlyckan 5

Lundbergsvägen 9/ Strandvägen 25

Bostadshus uppfört 1921 för snickaren, sedermera riksdagsmannen m.m, Anders Andersson. Tillbyggnad åt väster 1974 efter ritningar av Helge Bloch.

Värdering: Klass C

Planterlyckan 6

Strandvägen 27

Bostadshus uppfört 1921 för sjömannen Edvin Claesson. Tillbyggnad åt väster i en våning under 00-talet.

Värdering: Klass C

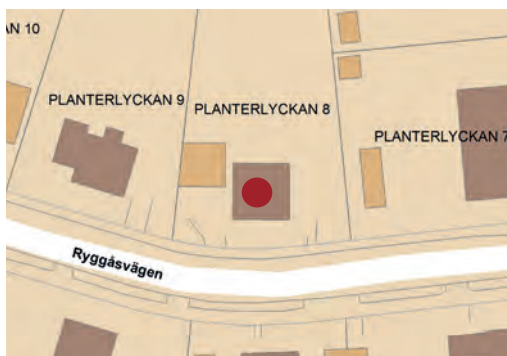

Planterlyckan 7
Strandvägen 29/Ryggåsvägen 14

Bostadshus uppfört 1921 för handlanden Otto B Larsson efter ritningar av Carl Landsten.

Värdering: Klass C

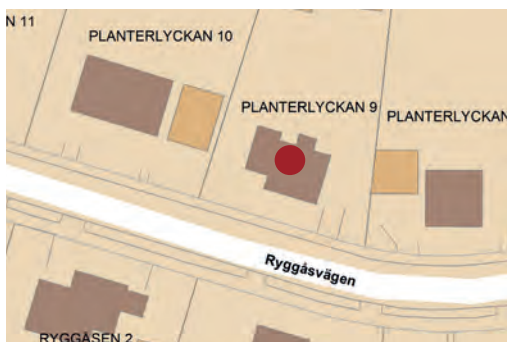

Planterlyckan 8
Ryggåsvägen 12

Bostadshus uppfört 1921 för modist Judith Hammar efter ritningar av Uno Forthmeiier, Halmstad.

Välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

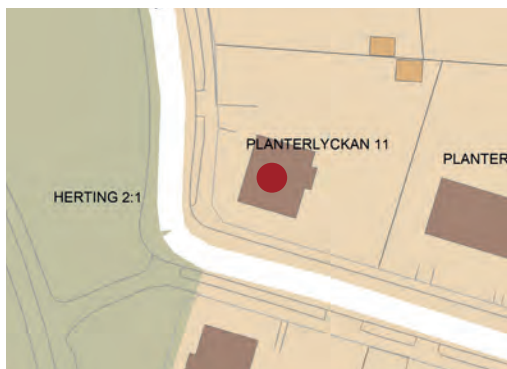

Planterlyckan 9
Ryggåsvägen 10

Bostadshus uppfört 1921 för boktryckare Hjalmar Carlsson efter ritningar av Uno Forthmeiier, Halmstad. Tillbyggnad åt väster 1975.

Värdering: Klass C

Planterlyckan 11

Ryggåsvägen 6/Lindvägen 4

Bostadshus uppfört 1922 för snickare Otto Johansson. Takkupa mot öster från 00-talet.

Värdering: C

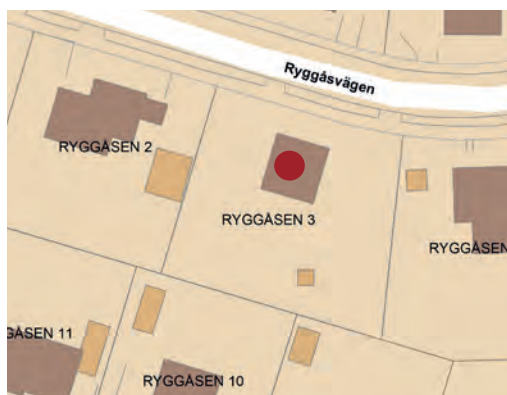

Ryggåsen 2

Ryggåsvägen 9

Bostadshus uppfört 1921 för plåtslagare Karl Setterberg. Tillbyggnad åt väster 1974.

Värdering: Klass C

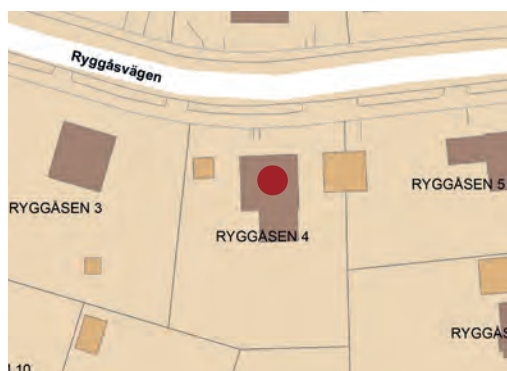
Ryggåsen 3

Ryggåsvägen 11

Bostadshus uppfört 1922 för handelsföreståndare Johan Larsson.

Värdering: Klass B

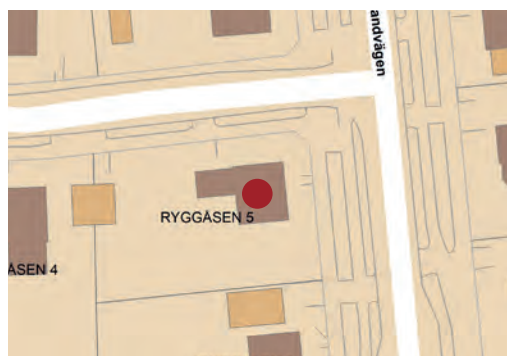

Ryggåsen 4

Ryggåsvägen 13

Bostadshus uppfört 1922 för folkskollärare Johan Thylén. Tillbyggnad åt söder 1978.

Värdering: B

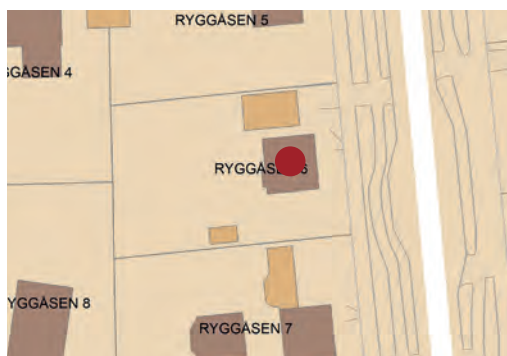

Ryggåsen 5

Ryggåsvägen 15/Strandvägen 31

Bostadshus uppfört 1923 för byggmästare Gustaf Bengtsson. Tillbyggnad mot väster samt återskapad putsfasad, takkupa, förstukvist, takmaterial under 00-talet.

Värdering: Klass C

Ryggåsen 6

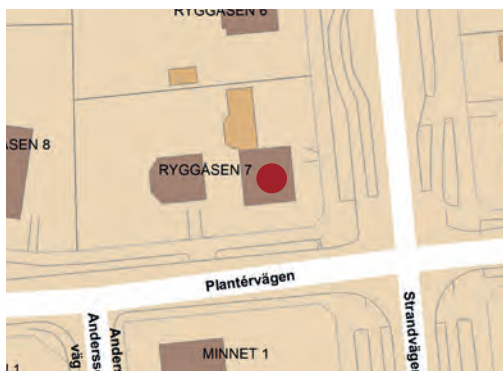
Strandvägen 33

Bostadshus uppfört 1922 för murare Oscar Håkansson.

Välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

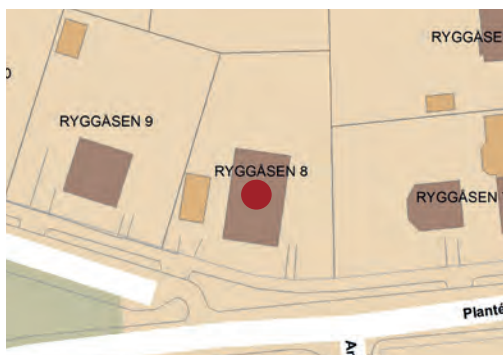

Ryggåsen 7 *Strandvägen 35/Plantérvägen 12*

Bostadshus uppfört 1923 för skräddare Ivan Pettersson. Tillbyggnad åt väster under 1990-talet.

Värdering: Klass C

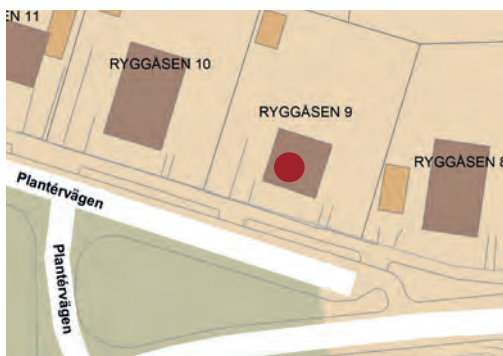

Ryggåsen 8 *Plantérvägen 10*

Bostadshus uppfört 1923 för snickare A Johansson.

Välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

Ryggåsen 9 *Plantérvägen 8*

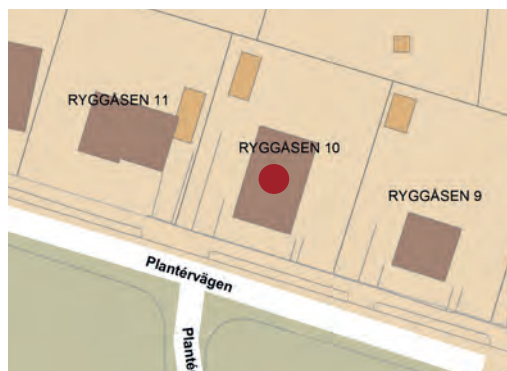
Bostadshus uppfört 1922 för verkstadsarbetare Gottfrid Liljedahl.

Välbevarad exteriör.

Värdering: Klass B

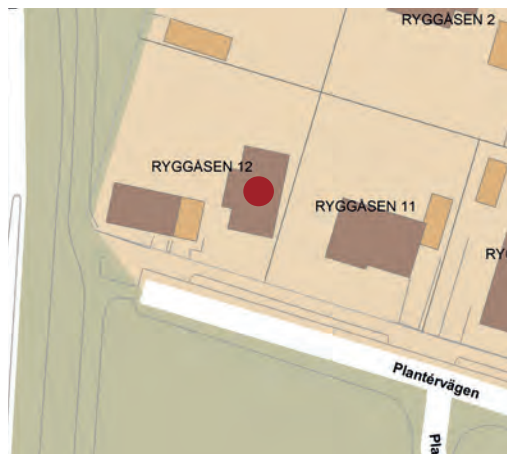

Ryggåsen 10

Plantervägen 6

Bostadshus uppfört 1922 för målare Carl Josefsson. Tillbyggnad åt norr 1978. Återskapade fasad- och takmaterial 2010-talet.

Värdering: Klass C

Ryggåsen 12

Plantervägen 2

Bostadshus hitflyttat från okänd plats 1912. En på tomten belägen ryggåsstuga revs 1923. Höns- och bryggghus 1920, senare ombyggt. Äldre ladugård och förråd revs 1970.

Enda bevarade byggnaderna från perioden före egnahemsbebyggelsen.

Värdering: Klass B

Lästips

Falkenbergs historia

Bergfast, Hans (1990). *Kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan, Prästgården m fl. Falkenberg*: Kultur nämnden

Connelid, Pär & Ahnlund, Björn (2012). *Kulturmiljöprogram för Falkenbergss kommun*. Falkenberg: Falkenbergs kommun

Dahlbom, Mats & Skoglund, Peter (2011). *Falkenberg i dansk medeltid*. Falkenberg: Salmon River

Falkenberg: stad att bevara. (1991). Falkenberg: Falkenbergs kommun

Björk, Louise (2019) *Falkenbergs stadshus*. Falkenberg: Falkenbergs kommun

Förslag till bevarandeplan för Falkenbergs innerstad, Falkenbergs kommun. (1985). Falkenberg: Falkenbergs kommun

Hedén, Stig J. (red.) (1995). *Falkenberg - staden som hembygd: bidrag till Falkenbergs historia : en jubileumsskrift 1945-1995*. Falkenberg: Falkenbergs kultur- och hembygdsfören

Herting: kv Mälaren, Mältaren, Planterlyckan, Ryggåsen och Tegelbacken : förslag till bevarandeplan. (1992). Falkenberg: Kommunen

Hägge, Eric (1966). *Kommunalt sekel: Falkenbergs stadsfullmäktige 1866-1965*. Falkenberg: Dahlgrens bokh. (distr.)

Ljung, Anders (1954). *Ur Falkenbergs stads historia*. 2. uppl. Falkenberg: A. Dahlgrens bokh.

Olsson, Bengt-Erik (2007). *Falkenbergs gästgiveri, hotell & krogar: ett bidrag till Falkenbergs äldre historia*. Falkenberg: Falkenbergs kultur- och hembygdsförening

Staden vid Ätran: glimtar ur Falkenbergs historia, natur och kultur : en jubileumsbok 1945-2015. (2015). Falkenberg: Falkenbergs kultur- och hembygdsförening

Arkitektur och bebyggelsehistoria

Andersson, Thorbjörn & Edlund, Richard (2004). *Kataloghuset: det egna hemmet i byggsats*. Stockholm: Byggförl. i samarbete med Jönköpings länsmuseum, Kalmar läns museum och Smålands museum

Bedoire, Fredric (2015) *Den svenska arkitekturens historia 1000-1800*. Nordstedts

Bedoire, Fredric (2015) *Den svenska arkitekturens historia 1800-2000*. Nordstedts

Björk, Cecilia, Nordling, Lars & Reppen, Laila (2015). *Så byggdes villan: svensk villaarkitektur från 1890 till 2010*. Stockholm: Svensk Byggtjänst

Björk, Cecilia, Nordling, Lars & Reppen, Laila (2018). *Så byggdes staden*. Fjärde uppdaterade utgåvan Stockholm: Svensk Byggtjänst

Björk, Cecilia, Nordling, Lars & Reppen, Laila (2016). *Tidstypiskt. Arkitekturdetaljer i flerbostadshus 1880-1980*. Stockholm: Svensk Byggtjänst

Engfors, Christina (red.) (1987). *Folkhemets bostäder 1940-1960: [svenskt bostadsbyggande under 1940- och 50-talen]*. Stockholm: Arkitekturmuseet

Eriksson, Eva (1990). *Den moderna stadens födelse: svensk arkitektur 1890-1920*. 1. uppl. Stockholm: Ordfront

Eriksson, Eva (2001). *Den moderna staden tar form: arkitektur och debatt 1910-1935*. Stockholm: Ordfront

Rådberg, Johan (1994). *Den svenska trädgårdsstaden*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning

Sommar, Ingrid (2006). *Funkis: stilen som byggde Sverige*. Stockholm: Forum

Svedberg, Olle (1994). *Arkitekternas århundrade: Europas arkitektur 1800-talet*. 4. uppl. Stockholm: Arkitektur

Svedberg, Olle (1996). *Planerarnas århundrade: Europas arkitektur 1900-talet*. 5. uppl. Stockholm: Arkitektur

Wilke, Åsa (2014). *Villaträdgårdens historia: ett 150-årigt perspektiv*. [Ny utg.] Stockholm: Norstedt

Byggnadsvård

Björck, Cecilia (2011). *Energiboken: energieffektivisering för småhusägare*. Stockholm: Svenska byggnadsvårdsföreningen

Gudmundsson, Göran (2010) *Stora boken om byggnadsvård*. Bonnier Fakta

Hidemark, Ove, Stavenow-Hidemark, Elisabet, Söderström, Göran, Unnerbäck, Axel, (2017) *Så renoveras torp och gårdar*. Nordstedts

Ridderstrand Stellan, Wenander Vicki, (2018) *Byggnadsvård för lägenheter 1880-1980*. Bonnier Fakta

Robertsson, Stig (2002). *Fem pelare – en vägledning för god byggnadsvård*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Sjöström Larsson, Lena & Wergeni-Wasberg, Kerstin (2007). *Dags att renovera: var rädd om detaljerna*. Västerås: Ica

Stenbacka, Alf & Stenbacka, Eva (2010). *Gamla fönster: renovera, restaurera och underhålla*. Stockholm: Norstedt

Användbara länkar

Bebyggelseregistret
<http://www.bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa>

Kulturmiljö Halland - Stiftelsen Hallands Länsmuséer
<http://www.kulturmiljohalland.se>

Slöjd & Byggnadsvård Nääs
<https://www.slojdochbyggnadsvard.se/kunskap-och-fakta/>

Lantmäteriet - Historiska kartor
<https://www.lantmateriet.se/sv/kartor-och-geografisk-information/historiska-kartor/>

Riksantikvarieämbetets fornsök
<https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/>
Svenska byggnadsvårdsföreningen
<http://byggnadsvard.se/>

Falkenberg har vuxit fram från medeltiden till idag. På 1900-talet sprängde staden sina tidigare gränser och nya kvarter tog form. Spåren efter gångna tider är på olika sätt synliga i staden, genom bland annat byggnader, gator och torg. De bildar sammanhängande miljöer – kulturmiljöer. Syftet med denna bok är att sprida kunskap och därigenom bevara och utveckla kulturmiljöerna i Falkenberg.

I denna skrift presenteras kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i stadens centrala delar som på olika sätt illustrerar stadens framväxt och varierade kulturarv. Här ges även riktlinjer för hur man på ett lämpligt sätt kan förvalta dessa.

Boken vänder sig till alla med ett kulturhistoriskt intresse – såväl till allmänheten och fastighetsägare som till tjänstepersoner inom den kommunala förvaltningen.

Falkenbergs
kommun

KULTURMILJÖ
HALLAND

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN